

LJETOPIS

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZA GODINU 1898.

TRINAESTI SVEZAK.

U ZAGREBU 1899.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

TISAK DIONIČKE TISKARE

Objava i molba.

Pošto je »Prva hrvatska štedionica u Zagrebu« povodom pedesetgodišnjice svoga opstanka rodoljubno poklonila jugoslavenskoj akademiji svotu od 5000 forinti s namjenom „za izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu, i to u prvom redu iz humanističkih struka“, to je akademija, da bi zadovoljila ovoj patriotskoj namjeni Prve hrvatske štedionice, osnovala odlukom skupne sjednice od 4. lipnja 1887. posebnu zakladu pod imenom „**zaklada za izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu**“.

Temeljnu glavnici ove zaklade sačinjavaju:

- a) svota od 5000 forinti, što ju je u rečenu svrhu darovala Prva hrv. štedionica;
- b) svota od 2000 forinti, što ju je prošle godine akademiji darovao u njezine svrhe presv. gosp. Rudolf grof Normann Ehrenfelski;
- c) svi iznosi, što će ih u istu rodoljubnu svrhu darovati općine, korporacije, društva ili pojedinci.

Svrha je ovoj zakladi, da se njezinim prihodom izdavaju ona opće korisna znanstvena djela, izvorna ili prevedena, koja se u smislu čl. 1. akademijskih pravila ili u opće ne mogu izdavati troškom redovitih prihoda akademije

LJETOPIS

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZA GODINU 1898.

TRINAESTI SVEZAK.

U ZAGREBU 1899.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

Dionička tiskara u Zagrebu.

Pokrovitelj:

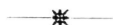
Preuzvišeni i prečastni gospodin

JOSIP JURAJ STROSSMAYER,

biskup bosanski i sriemski, rimski grof i biskup
uz papinski prijestol, odlikovan od svetoga Otea pape
Leona XIII. nadbiskupskim pallijem, nj. c. i kr. apost.
veličanstva pravi tajni državni savjetnik, bogoslovja i
mudroslovja doktor, član bogoslovnoga shora na bečkom
i peštanskom sveučilištu, itd. itd.

I.
UPRAVA, ODBORI, ČLANOVI.

UPRAVA.

Predsjednik :

JOSIP TORBAR.

Predstojnici razredni :

U filologijsko-historijskom razredu :

TADE SMIČIKLAS.

U filozofijsko-juriđičkom razredu :

MILOVAN ZORIČIĆ.

U matematičko-prirodoslovnom razredu :

DR. KARLO ZAHRADNIK.

Tajnici :

DR. FRAN VRBANIĆ.

DR. FRANJO MARKOVIĆ.

Knjižničar :

DR. AUGUST MUSIĆ.

Arkivar :

TADE SMIČIKLAS.

Ravnatelj galerije slika:

Prof. NIKOLA MAŠIĆ.

Pomoćno osoblje:

Pisar: *Bogoljub Krnić.*

Podvornik: *Marko Banfić.*

ODBORI.

a) Financijalni:

TADE SMIČIKLAS.

Dr. FRAN VRBANIĆ.

b) Za izdavanje historijskih i historijsko-juridičkih
spomenika:

IVAN TKALČIĆ.

NADKO NODILO.

TADE SMIČIKLAS.

VJEKOSLAV KLAIĆ.

c) Za izdavanje starih pisaca:

PERO BUDMANI.

Dr. FRANJO MARKOVIĆ.

ARMIN PAVIĆ.

Dr. TOMO MARETIĆ.

Dr. MILIVOJ ŠREPEL.

d) Za sabiranje spomenika tradicionalne literature:

NADKO NODILO.

TADE SMIČIKLAS.

Dr. TOMO MARETIĆ.

Dr. AUGUST MUSIĆ.

IVAN MILČETIĆ.

Šp. BRUSINA.

Dr. A. HEINZ.

e) Za galeriju slika:

Dr. FRANJO MARKOVIĆ.

TADE SMIČIKLAS.

Dr. MILIVOJ ŠREPEL.

MILOVAN ZORIČIĆ.

SP. BRUSINA.

f) Za knjižnicu:

PREDSJEDNIK, I PREDSTOJNICI RAZREDA.

ČLANOVI.

(Redom izbora.)

Počastni članovi:

1. ARISTO ARISTOVIĆ KUNIK, c. ruski tajni savjetnik i akademik u Petrogradu. (1870., 24. listop.)
2. DIMITRIJ IVANOVIĆ MENDELEJEV, sveučilištni profesor u Petrogradu. (1882., 5. pros.)
3. Dr. E. A. FRIČ, profesor na češkom sveučilištu u Pragu. (1893., 12. pros.)
4. NIKOLA TESLA, elektrotehničar u Americi. (1896., 17. pros.)
5. FRANJO BULIĆ, umir. ravnatelj gim. u Spljetu. (1898., 15. pros.)

U razredu filologijsko-historijskom:

a) *Pravi*:

1. Dr. VATROSLAV JAGIĆ, c. kr. dvorski savjetnik i prof. na sveučilištu u Beču. (1866.)
2. ARMIN PAVIĆ, predstojnik kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskoga vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu, u Zagrebu. (1874., 23. stud.)
3. Dr. FRANJO MAIXNER, kr. zemaljski nadzornik za srednje škole, u Zagrebu. (1882., 5. pros.)
4. PERO BUDMANI, profesor na gimnaziji u Zagrebu. (1883., 21. stud.)

5. IVAN TKALČIĆ, nadarbenik prvostolne crkve u Zagrebu. (1883.)
6. NADKO NODILO, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1883.)
7. TADIJA SMIČIKLAS, profesor na sveučilištu u Zagrebu, predstojnik razreda. (1883.)
8. Dr. TOMO MARETIĆ, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1890., 4. pros.)
9. Dr. MILIVOJ ŠREPEL, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1893., 12. pros.)
10. VJEKOSLAV KLAIĆ, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1896., 17. pros.)
11. Dr. AUGUST MUSIĆ, profesor na sveučilištu u Zagrebu, knjižničar. (1896.)

b) Dopisnici.

1. Dr. ERNEST DÜMLER, profesor na sveučilištu u Berlinu. (1867., 25. srp.)
2. MARTIN HATTALA, profesor na češkom sveučilištu u Pragu, u miru. (1867.)
3. VACLAV V. TOMEK, profesor na češkom sveučilištu u Pragu, u miru. (1867.)
4. Dr. LOUIS LEGER, profesor na collège-u de France u Parizu. (1870., 24. stud.)
5. STOJAN NOVAKOVIĆ, kr. srbski poslanik u Carigradu. (1870.)
6. ČEDOMIL MIJATOVIĆ, kr. srbski poslanik u Londonu. (1873., 24. stud.)
7. MARIN DRINOV, profesor na sveučilištu u Harkovu. (1879., 21. stud.)
8. MILAN GJ. MILIĆEVIĆ, predsjednik kr. srbske akademije u Biogradu. (1879.)
9. LUKA ZORE, ravnatelj na c. preparandiji u Arbanasima kod Zadra. (1882., 5. pros.)

10. Dr. A. LESKIEN, profesor na sveučilištu u Lipskom. (1883., 21. pros.)
11. ILARION RUVARAC, arhimandrit u fruškogorskom manastiru Grgetku. (1888., 3. pros.)
12. Dr. GRGUR KREK, profesor slavistike na sveučilištu u Gradcu. (1888.)
13. Dr. KONSTANTIN JIREČEK, profesor na sveučilištu u Beču. (1889., 27. stud.)
14. NIKIFOR DUČIĆ, arhimandrit, član kr. srpske akademije u Biogradu. (1890., 4. pros.)
15. F. I. USPENSKIJ, profesor c. novoruskoga sveučilišta u Odesi. (1890.)
16. T. FLORINSKIJ, profesor c. sveučilišta sv. Vladimira u Kijevu. (1890.)
17. J. JELČIĆ, profesor pomorske škole i upravljač arkiva u Dubrovniku. (1893., 12. pros.)
18. A. V. VESELOVSKIJ, profesor na carskom sveučilištu u Petrogradu. (1893.)
19. IVAN MILČETIĆ, profesor na kr. gimnaziju u Varaždinu. (1893.)
20. Dr. MILAN vitez REŠETAR, docent slavenske filologije na sveučilištu u Beču. (1896., 17. pros.)
21. MARCEL KUŠAR, gimnaz. profesor u Zadru. (1896.)
22. Dr. E. MUKA, gimnazijski profesor u Freibergu u Saskoj (1896.)
23. Dr. MATIJA MURKO, docent slavenske filologije na sveučilištu u Beču. (1897., 16. pros.)
24. Dr. STANISLAV SMOLKA, sveuč. profesor i generalni tajnik akademije znanosti u Krakovu. (1898., 15. prosinca.)
25. JAN KARLOWICZ, urednik folklorskoga časopisa „Wisła“ u Varšavi. (1898.)
26. Dr. Ivan Šišmanov, profesor komparativne književne poviesti u velikoj školi u Sofiji. (1898.)

U razredu filozofijsko-juridičkom:

a) Pravi:

1. Dr. BALTAZAR BOGIŠIĆ, umirovljeni profesor na sveučilištu u Odesi, c. ruski tajni državni savjetnik, crnogorski ministar pravde na Cetinju. (1867., 25. srpnja.)
2. Dr. JAROMIR HANEL, profesor na češkom sveučilištu u Pragu. (1874., 23. stud.)
3. Dr. FRANJO MARKOVIĆ, profesor na sveučilištu u Zagrebu, drugi tajnik. (1876., 20. stud.)
4. Dr. FRAN VRBANIĆ, profesor na sveučilištu u Zagrebu, prvi tajnik. (1886., 21. stud.)
5. Dr. KOSTA knez VOJNOVIĆ, zagrebački sveučilišni profesor u miru, stanuje u Dubrovniku. (1890., 4. pros.)
6. MILOVAN ZORIČIĆ, predstojnik kr. zemaljskoga statističkog ureda u Zagrebu, predstojnik razreda. (1893., 12. pros.)

b) Dopisnici:

1. MATIJA BAN, umirovljeni činovnik u ministarstvu spoljašnjih djela u Biogradu. (1867., 25. srp.)
2. Dr. HERMENEGILDO JIREČEK, umirovljeni savjetnik u ministarstvu za bogoštovje i nastavu u Beču. (1867.)
3. VACLAV BRANDL, zem. arhivar u Brnu. (1870., 24. list.)
4. LUKA ZIMA, umir. profesor u Varaždinu. (1882., 5. pros.)
5. Dr. MARIJAN DERENČIN, predstojnik kralj. vladnoga pravosudnoga odjela u miru, i odvjetnik u Zagrebu. (1889., 27. stud.)
6. Dr. GJURO ARNOLD, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1891., 27. prosinca.)
7. Dr. ANTUN BAUER, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1896., 17. prosinca.)

U razredu matematičko-prirodoslovnom:

a) Pravi:

1. JOSIP TORBAR, umirovljeni ravnatelj kr. vel. realke u Zagrebu, predsjednik. (1866.)
2. SPIRIDION BRUSINA, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1874., 23. stud.)
3. DR. KARLO ZAHRADNIK, profesor na sveučilištu u Zagrebu, predstojnik razreda. (1882., 5. pros.)
4. DR. GUSTAV JANEČEK, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1883., 21. stud.)
5. DR. VINKO DVOŘÁK, sveučilištni profesor u Zagrebu. (1887., 7. pros.)
6. DR. MIJO KIŠPATIĆ, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1887.)
7. DR. ANDRIJA MOHOROVIČIĆ, profesor na kr. realnoj gimnaziji i sveučilištni docent u Zagrebu. (1898., 15. pros.)

b) Dopisnici:

1. DR. ŠIMUN ŠUBIC, profesor na sveučilištu u Gradcu. (1867., 25. srp.)
2. MARTIN SEKULIĆ, umirovljeni profesor u Zagrebu. (1873., 24. stud.)
3. DR. BOGOSLAV PL. JIRUŠ, sveučilištni profesor u Pragu. (1883., 21. stud.)
4. DR. FR. STUDNIČKA, sveučilištni profesor u Pragu. (1883.)
5. DR. FR. VEJDOVSKI, sveučilištni profesor u Pragu. (1885., 16. pros.)
6. J. M. ŽUJOVIĆ, profesor velike škole u Biogradu. (1886., 16. pros.)
7. NIKOLAJ ALEKSANDROVIĆ MENŠUTKIN, profesor na c. sveučilištu u Petrogradu. (1886.)
8. DIMITRIJA NEŠIĆ, profesor velike škole u Biogradu. (1890., 4. pros.)

9. GJURO ZLATARSKIJ, profesor u velikoj školi u Sofiji. (1890.)
10. DR. DRAGUTIN KRAMBERGER-GORJANOVIĆ, profesor na kr. sveučilištu u Zagrebu. (1891., 7. pros.)
11. DR. C. LEPAIGE, profesor na sveučilištu u Liège-u. (1891.)
12. SIMA LOZANIĆ, kr. ministar u Biogradu. (1894., 12. pros.)
13. DR. VLADIMIR VARIČAK, profesor na kr. dolnjograd. gimnaziju i docenat na sveučilištu u Zagrebu. (1894.)
14. DR. DAVID SEGEN, izvanredni profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1894.)
15. DR. EDUARD WEYR, profesor na češkoj politehnici u Pragu. (1895., 16. pros.)
16. DR. ANTUN HEINZ, profesor na sveučilištu u Zagrebu. (1897., 16. pros.)
17. DR. MIHAJLO PETROVIĆ, profesor na velikoj školi u Biogradu. (1897.)

Umrli članovi:

Počastni:

1. Dr. *August Schleicher*, profesor na sveučilištu, 17/12. 1869. u Jeni.
2. Dr. *Jan Emanuel Purkyně*, profesor na sveučilištu. 29/7. 1869. u Pragu.
3. *Karlo Jaromir Erben*, pražki arkivar, 21/10. 1871. u Pragu.
4. Dr. *Franjo Palacky*, češki historiograf, 26/5. 1876. u Pragu.
5. *Mihajlo Petrović Pogodin*, c. ruski drž. savjetnik i profesor na sveučilištu, 20/12. 1876. u Moskvi.
6. *Jovan Gavrilović*, bivši srbski regent, 10/8. 1877. u Biogradu.
7. *Roberto Visiani*, senator talijanski i profesor sveučilišni, 4/5. 1878. u Padovi.
8. *Ismail Ivanović Sreznevskij*, profesor na sveučilištu, 20/2. 1880. u Petrogradu.
9. Dr. *Ami Boué*, geolog, 2/11. 1881. u Beču.

10. *Aleksander Vaclav Maciejowski*, profesor na sveučilištu, 10/2. 1883. u Varšavi.
11. *Ivan Kukuljević Sakcinski*, umir. veliki župan, 1/8. 1889. u Puhakovcu.
12. Dr. *Franjo Miklošić*, umir. sveučilišni profesor, 7/3. 1891. u Beču.
13. *Stjepan Schulzer Muggenburžki*, umir. c. kr. satnik, 5/2. 1892. u Vinkovcih.
14. *Jakub Karlović Grot*, c. ruski tajni savjetnik i podpredsjednik c. ruske akademije nauka u Petrogradu, 6/6. 1893.
15. Dr. *Dionizij Štur*, ravnatelj c. geološkog zavoda, 9/10. 1893. u Beču.
16. *Ivan K. Rossi*, commendatore, predstojnik vatikanskih muzeja u Rimu, 10/9. 1894.

U razredu filologijsko-historijskom :

a) Pravi :

1. *Ivan Brčić*, profesor, 14/4. 1870. u Zadru.
2. *Fran Kurelac*, književnik, 18/6. 1874. u Zagrebu.
3. *Matija Mesić*, sveučilišni profesor, 5/12. 1878. u Zagrebu.
4. Dr. *Gjuro Daničić*, profesor slovenske filologije na velikoj školi u Biogradu, redaktor akademijskog rječnika, 15/11. 1882. u Zagrebu.
5. Dr. *Lavoslav Geitler*, sveučilišni profesor u Zagrebu, 2/6. 1885. kod Beča.
6. Dr. *Franjo Rački*, predstojnik razreda, opat i kanonik prvostolne crkve, 13/2. 1894. u Zagrebu.
7. *Šime Ljubić*, umir. ravnatelj arheolog. muzeja u Zagrebu, 19/10. 1896. u Starom gradu na Hvaru.
8. *Matija Valjavec*, umir. gimnazijalni profesor, knjižničar, 15/3. 1897. u Zagrebu.
9. Dr. *Petar Matković*, umir. zagreb. sveučilišni profesor, 26/3. 1898. u Beču.

b) Dopisnici :

1. *Vinko Pacel*, tajnik kr. hr.-slav.-dalm. zemaljske vlade, 1870. u Karlovcu.
2. *Ivan Erazmo Vocel*, sveučilišni profesor, 17/9. 1871. u Pragu.
3. *Aleksander F. Gilferding*, drž. podtajnik c. ruskoga ministarstva, 1872. u Petrogradu.

4. *Kapiton Novostrujev*, prof. duh. akademije, 1873. u Moskvi.
5. Dr. *Janko Šafarik*, član drž. savjeta, 20. 7. 1876. u Biogradu.
6. *August Bielowski*, historiograf, 10/11. 1876. u Lavovu.
7. *Sergij Mihajlovič Solovjev*, c. ruski tajni savjetnik, profesor na sveučilištu, 16/10. 1879. u Moskvi.
8. *A. A. Kotljarevskij*, profesor na sveučilištu, 11/10. 1881. u Kijevu.
9. *Nikola Ivanović Kostomarov*, član arheografske komisije, 19/4. 1885. u Petrogradu.
10. *Aleksander Vasiljevič Gorski*, rektor duh. akademije, 23. 10. 1885. u Moskvi.
11. *Petar Aleksijević Lavrovskij*, školski popečitelj, 19. 2. 1886. u Petrogradu.
12. *Josip Jireček*, umirovljeni c. kr. austrijski ministar za bogovštovje i nastavu, predsjednik češkoga učenoga društva u Pragu, 25/11. 1888.
13. *Radoslav Lopašić*, umirovljeni tajnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, 25/4. 1893. u Zagrebu.
14. Dr. *Ivan Broz*, profesor kr. velike gimnazije, 7/12. 1893. u Zagrebu.
15. *A. Pavinski*, profesor c. sveučilišta u Varšavi, 26. 8. 1896.
16. Dr. *Ivan Črnčić*, nadpop sv. Jeronima u Rimu, 7. 1. 1897. u Rimu.
17. O. *Euzebij Fermendžin*, analista reda o. Franjevaca, 25. 6. 1897. u Našicah.

U razredu filozofijsko-juridičkom:

a) Pravi:

1. Dr. *Božidar Petranović*, c. kr. dvorski savjetnik i prisjednik prizivnoga suda u Zadru, 12/9. 1874. u Mleticah.
2. Dr. *Jovan Subotić*, odvjetnik, 28. 1. 1886. u Zemunu.
3. *Janko Jurković*, odsječni savjetnik kod kr. zemaljske vlade, 20/3. 1889. u Zagrebu.
4. *Adolfo Veber*, kanonik prvost. crkve, 6/8. 1889. u Zagrebu.
5. Dr. *Mirko Šuhaj*, prisjednik kr. stola sedmorice, 30. 11. 1889. u Budimpešti.
6. Dr. *Blaž Lorković*, sveučilišni profesor, 17. 2. 1892. u Zagrebu.
7. *Mirko Bogović*, kr. umir. ministarski savjetnik, 4/5. 1893. u Zagrebu.

8. Dr. *Parao Mulić*, umir. predstojnik kr. vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu, 17/10. 1897. u Zagrebu.

b) Dopisnici:

1. *Miloš Popović*, pisac, 8/8. 1879. u Biogradu.
2. *Međo knez Pučić*, vlastelin, 1/7. 1882. u Dubrovniku.
3. Dr. *Romuald Hube*, c. ruski pravi tajni savjetnik i senator, 28/9. (po st.) 1890. u Varšavi.
4. Dr. *Gustav Wenzel*, umirovljeni sveučilišni profesor i član velikaške kuće ugarske, 24/11. 1891. u Budimpešti.

U razredu matematičko-prirodoslovnom :

a) Pravi:

1. *Žižko Vukasović*, školski nadzornik kod vlade za hrvatsko-slavonsku Krajinu, 10/8. 1874. u Zagrebu.
2. Dr. *Janez Bleiweiss*, predsjednik Matice slovenske, 22/11. 1881. u Ljubljani.
3. Dr. *Josip Šloser-Klekovski*, odsječni savjetnik kod kr. zemaljske vlade, 28/4. 1882. u Zagrebu.
4. *Ljudevit Vukotinović*, umirovljeni veliki župan, 17/3. 1893. u Zagrebu.
5. Dr. *Gjuro Pilar*, profesor na kr. sveučilištu Franje Josipa I., 19/5. 1893. u Zagrebu.
6. Dr. *Bogoslav Šulek*, tajnik akademije, 30/11. 1895. u Zagrebu.

b) Dopisnici:

1. *Franjo Erjavec*, profesor c. kr. velike realke u Gorici, 13/1. 1887.
2. Dr. *J. Pančić*, profesor velike škole u Biogradu, predsjednik kr. srpske akademije nauka, 7/3. 1888. u Biogradu.
3. Dr. *E. Weyer*, sveučilišni profesor u Beču, 4/12. 1893.

II.

RAZREDNE I ODBORSKE SJEDNICE.

Sjednice razreda filologijsko-historijskoga.

1. Dne 8. siečnja 1898.

Pravi član i prošlogodišnji razredni predstojnik *Tade Smičiklas* čita nekrolog: „Život i djela Šime Ljubića“; ima se štampati u Ljetopisu za god. 1897. sa slikom Šime Ljubića. — Predstojnikom razrednim za god. 1898. bude opet izabran *Tade Smičiklas*. — Pravi član dr. *M. Šrepel* javlja, da gosp. kapetan Kaznačić u Dubrovniku nudi akademiji na prodaju rukopise iz ostavine pokojnoga svoga oca; dru. Šrepelu daje se ovlast, da za primjerenu cieniu kupi rukopise od vlastnika. — Posredovanjem prof. dra. *Pazmana* ponudjeni akademiji rukopis Gundulićeva Osmana razgledali su pravi članovi Pero Budmani i dr. August Musić; o tom izviešta *Pero Budmani* veleći, da će rukopis biti najkašnje iz početka XVIII. vieka, da je vrlo liep i radi varijanata vriedan pažnje te bi ga valjalo kupiti, a neka se vlasniku ponudi oko 30 forinti ili mjesto toga akademijskih knjiga u tolikoj vriednosti; razred prihvaća taj predlog, te se pravi član dr. *August Musić* ovlašćuje da prema tomu učini pogodbu s vlasnikom posredovanjem prof. dra. *Pazmana*.

2. Dne 15. ožujka.

Pravi član dr. *August Musić* čita nekrolog: „O Matiji Valjavcu“; razred odlučuje da se ima i ovaj nekrolog štampati već u Ljetopisu za g. 1897., pošto je nevelika obsega.

3. Dne 1. srpnja.

Razredni predstojnik *Tade Smičiklas* izvješta, da je rukopis, koji je akademiji poslao prof. u Biogradu *Jovan Tomić* pod naslovom: „Izvještaj o uništenju mosta osječkog i pobjedi grofa Nikole Zrinskoga nad Turcima u siečnju i veljači god. 1664.“, a prepisao ga iz talijanskoga rukopisnoga sbornika biblioteke u Milanu, prikladan za Starine, pak prema tome odlučuje razred, da se taj rukopis ima štampati u Starinah.

Razredni predstojnik *Tade Smičiklas* javlja, da se u pražkom českom narodnom muzeju nalazi dopisâ hrvatskih pisaca ilirskoga doba českim književnim uglednikom (kao Čelakovskom, Palackomu, itd.), ter da mu je pristav onoga muzeja, dr. *C. Zibert*, obrekao, da će s dozvolom muzejskoga ravnateljstva prepisati one dopise za naš akademijski „Zbornik gradje za hrvatsku književnost“. Razred odlučuje, da se ponuda g. dra. *C. Ziberta* zahvalno prihvaća, a da se kod onoga prepisivanja ima upotriebiti koji hrvatski djak u Pragu.

4. Dne 14. listopada.

Razredni predstojnik *T. Smičiklas* izvješta, da je član dopisnik *Frano Bulić* kao predsjednik starinarskoga društva „Bihaća“ u Spljetu akademiji poslao dne 26. kolovoza i dne 2. rujna brzojavna izvješća a zatim dne 3. rujna prvi pismeni izvještaj o svojem znatnom otkriću nadpisa u atriju crkve sv. Marije de Salona (ili de Otoch), koji nadpis je krasan

spomenik iz doba hrvatske narodne dinastije, i to iz druge polovice X. vieka; nadalje da je isti član dopisnik poslie toga poslao akademiji i drugo pismeno izvješće o svom znatnom otkriću ujedno s otiskom nadpisa, kako ga je on pročitao. Razred prima sa zahvalnošću do znanja i odlučuje, da se prema običaju akademijinu objavi u novinah i drugi izvještaj g. Frana Bulića, kako je — za akademijskih praznika — od uprave bio objavljen već prvi izvještaj.

Po predlogu razrednoga predstojnika *T. Smičiklasa* odlučuje razred, da se predani rukopis g. *E. Laszowskoga* „Grbovnice hrvatskih županija“ ima štampati u Starinah, i to sa slikami grbovâ, ako ih pisac za dobe naknadno priloži.

Razredni predstojnik *T. Smičiklas* iznosi na pretres pitanje o načinu, kako da se štampa rukopisno djelo pravoga člana dra. *Koste kneza Vojnovića*, koje se sastavlja od razprave „O bratovštinam i obrtnim korporacijam u dubrovačkoj republici (od XIII. do XVIII. vijeka)“ i od obilne priložne gradje „Statuti dubrovačkih bratovština i cehovâ od XIII. do konca XVIII. vijeka“. U držanoj čas prije sjednici razreda filozofijsko-juridičkoga pročitana je bila (u izvadku piščevu) napomenuta razprava i prihvaćena za „Rad“; ali pošto obilna priložna gradja spada pretežno u područje razreda filologijsko-historijskoga, to je ovomu razredu odlučiti o načinu njezina štampanja, a bilo bi probitačno i po samu stvar i po čitaoca da se razprava štampa zajedno s priložnom gradjom kao uvod. S tih razloga bilo bi najbolje, da se i razprava i priložni „statuti“ skupa štampaju u akademijskoj sbirci „Monumenta historico-juridica“. S privolom nazočnih dvaju člana razreda filozofijsko-juridičkoga, dra. Fr. Vrbanića i dra. Fr. Markovića,

razred odlučuje, da se razprava pravoga člana dra. *Koste kneza Vojnovića* „O bratovštinam i obrtnim korporacijam u dubrovačkoj republici od 13. do 18. vieka“ štampa zajedno s priložnima „Statuti“ kao jedno djelo u sbirci „Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium“, i to što prije bude moguće.

Pravi član *Nadko Nodilo* stavlja upit, prima li razred za tisak njegovu II-u svezku „Poviesti srednjega vieka“, čiji je rukopis akademik jur priredio. Nazočni gospodarstveni tajnik dr. Fr. Vrbanić napominje, da se po statutu „zaklade za izdavanje znanstvenih djela za obću naobrazbu“ može pristupiti k tiskanju drugoga djela istom onda, pošto bude zakladi utržkom povraćen trošak za izdano prvo djelo, t. j. za prvu svezku Nodilove „Poviesti srednjega vieka“; ali dosad je od ovoga djela prodano istom toliko, da se zakladi ima za nj povratiti još oko tisuće forinti. S toga razloga razred žalibože ne može na ino nego da stvori odluku, da se za sada ne može pristupiti izdavanju IIe svezke Nodilove „Poviesti srednjega vieka“.

Pravi član *Pero Budmani* daje na znanje, da je, pošto je štampanje Zlatarićevih spisa — u akademjskoj sbirci „Starih pisaca hrvatskih“ — jur podaleko doprlo, on kao urednik naknadno naišao na rukopis, koji treba svakako da udje u ovo akademjsko izdanje, pak s toga predlaže, da se taj rukopis, koji bi iznosio oko četiri tiskana arka, tiska na kraju knjige kao doatak i da se potrebni trošak preko ustanovljenoga proračuna naknadno dozvoli. Prihvaćajući ovaj predlog odlučuje razred, da se obseg izdanja Zlatarićeva poveća za potrebni broj araka, i da se taj višak troška preko proračuna zatraži od skupne sjednice.

Predstojnik razredni *T. Smičiklas* javlja, da se član dopisnik *Frano Bulić*, kao predsjednik arheologijskoga društva „Bihač“ u Spljetu, obratio na akademiju s molbom za podporu onomu društvu, pošto ono ima premalo sredstava za svoje znatne zadatke. Po predlogu predstojnikovu odlučuje razred, da se skupnoj sjednici predloži, neka bi u akademijski proračun za g. 1899. uvrstila podporu velezaslužnome arheologijskome društvu „Bihaču“ u Spljetu za izkapanje starina u Solinu, i neka bi preuzvišenome gospodinu pokrovitelju preporučila naknadnu molbu istoga društva za njegovu posebnu podporu.

Započetu u predjašnjoj sjednici razpravu o predlaganju novih razrednih članova dovršuje sada razred, ter, prema razlaganju predstojnika i pravih članova dra. Musića, N. Nodila i dra. Šrepela, odlučuje, da se imade za pravoga člana predložiti dosadanji član dopisnik velezaslužni *Frano Bulić*, a za članove dopisnike: odlični poljski povjestničar i generalni tajnik akademije znanosti u Krakovu g. dr. *Smolka*, zatim znatni poljski folklorista i urednik „*Wiske*“ u Varšavi gosp. *Jan Karłowicz*, i napokon zaslužni urednik uglednoga bugarskoga folklorskoga sbornika u Sofiji gosp. dr. *Ivan Šišmanov*.

5. Dne 8. prosinca.

Obzirom na to, što kod imenovanja pravih članova treba, prema dosadanjemu iskustvu, u prvom redu uzimati na um takove učenjake, koji redovito stanuju u Zagrebu, razred preinačuje svoju sjedničku odluku od 14. listopada o. g., s kojom je predlagao

člana dopisnika *Frana Bulića* za pravoga člana, ter sada predlaže toga velezaslužnoga i veleuglednoga arheologa za *začastnoga člana*; ova se odluka ima za vremena priobćiti prvoj narednoj skupnoj sjednici.

Sjednice razreda filozofijsko-juridičkoga.

1. Dne 10. siečnja 1898.

Razrednim predstojnikom za god. 1898. bude izabran dotadanji razredni predstojnik *Milovan Zoričić*.

2. Dne 14. listopada.

Čita se razprava pravoga člana dra. *Koste kneza Vojnovića* pod naslovom: „O bratovštini i obrtnim korporacijama u dubrovačkoj republici od XIII. do konca XVIII. vijeka“, uz koju razpravu je akademikov obsežan prilog: „Statuti dubrovačkih bratovština i obrtnih korporacija od XIII. do konca XVIII. vijeka“. Ovaj razred odluči, da se napomenuta razprava njegova pravoga člana štampa u „Radu“; no pošto je trebalo, da o načinu štampanja napomenutoga obilnoga priloga, kao historijske gradje, rekne svoju takodjer filologijsko-historijski razred, to je potonji razred u svojoj odmah za tim držanoj sjednici, s privolom nazočnih dvaju člana filozofijsko-historijskoga razreda, naime dra. Fr. Vrbanića i dra. Fr. Markovića, odlučio, da se ona razprava dra. Koste kneza Vojnovića zajedno sa onimi priložnima Statuti štampa kao jedno djelo u akademij-skoj sbirci „Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium“, i to, što prije bude moguće.

3. Dne 3. studenoga.

Pravi član dr. *Fran Vrbanić* čita svoju razpravu: „Jedno stoljeće u razvoju žiteljstva Hrvatske

i Slavonije“. Razred odlučuje, da se ova razprava ima štampati u „Radu“, i to još tiekom godine 1899., jerbo bi, da se odgodi štampanje na sljednju godinu, razprava, prema obradjenoj gradji, postala zastarjelom.

Sjednice razreda matematičko-prirodoslovnoga.

1. Dne 11. i 14. siečnja.

U sjednici dne 11. siečnja predložilo se ovih šest razprava:

a) Član dopisnik profesor dr. *Dragutin Gorjanović-Kramberger* čitaše svoju razpravu: „Tereijar gore Zagrebačke. I. Razdioba pliocena na južnom obronku gore Zagrebačke“.

b) Član dopisnik prof. dr. *Andrija Mohorovičić* čitaše svoju razpravu: „Vijor kod Čazme“.

Predstojnik razredni prof. dr. *K. Zahradnik* izvesti:

c) o svojoj razpravi: „Geometrijski tumač izčezavajuće Jacobiane za dvije plohe“;

d) o razpravi člana dopisnika dra. *Mihajla Petrovića*, profesora u velikoj školi u Biogradu: „Jedan pogled na prirodu transcendenata definovanih diferencijalnim jednažbama prvoga reda sa promjenljivim parametrima“;

e) o razpravi *Koste Karamate*, prof. u Mitrovici: „O čunju kao proizvodu pramenovâ zrâkâ i ravninâ“;

f) o razpravi profesora *Eduarda Doležala*, konstruktura u politehnici bečkoj: „Relacije kod pravilnih poligona krugu upisanih i opisanih“ (nastavak radnje u „Radu“ knj. CXXVI.).

Ova razredna sjednica nastavila se dne 14. siečnja, te je tada izabran razrednim predstojnikom za god. 1898. dotadanji predstojnik dr. *K. Zahradnik*.

Poslie toga izbora odluči razred, neka razredni predstojnik uznastoji skloniti člana dopisnika profesora dra. Drag. Gorjanović-Krambergera, da bi u svojoj razpravi prije štampanja i u novinskoj objavi uklonio oštrinu polemičnu prama razrednomu članu S. Brusini; a da se ostalih pet čitanih razprava odmah preda u štampu za „Rad“.

Razred odlučuje, da u svakoj svezei „Rada“ njegova područja može pisac iza svoje razprave podati kratak izvadak njezin u francezkom ili latinskom jeziku, i da se na omotu štampa u francezkom jeziku ono kazalo sadržaja, koje se u samoj knjizi prije texta štampa u hrvatskom jeziku.

2. Dne 22. siečnja.

Odredjenu u proračunu svotu od 300 forinti za prirodnoznastveno iztraživanje zemlje razdjeljuje razred podjednako trojici od onih, koji su zatražili takovu podporu, naime sveuč. suplentu dru. *L. Caru* i gimn. prof. dru. *Gjurašinu* i dru. *Korleriću*, koji žele iztraživati faunu i floru Plitvičkih jezera.

Pravi član dr. *Brusina* podaje rukopis malena dodatka svome u štampi djelu „Gradja itd.“; razred odlučuje, neka se štampa i taj dodatak.

3. Dne 28. travnja.

Pravi član dr. *Mijo Kišpatić* predaje u rukopisu svoje „Potresno izvješće za god. 1896. i 1897.“; razred odlučuje, da se to ima štampati u „Radu“.

Razredni predstojnik dr. *K. Zahradnik* priobćuje dopis zagrebačkih prirodopisaca, koji mole, da bi akademija pristupila izdavanju hrvatske faune s prodromusom, a da bi u tu svrhu izabrala osobit odbor, koji bi se brinuo za

priredbu onakova djela i za štampanje njegovo. Po predlogu pravoga člana dra. *M. Kišpatića* razred ovlaštuje pravoga člana S. Brusinu, da u ime razreda pozove gospodu predlagače i člana dopisnika prof. dra. Heinza na sastav odbora, koji bi potrebne poslove ustanovio, razdijelio, i u svoje vrieme gotovo djelo akademiji podnio.

4. Dne 27. lipnja.

Pravi član S. Brusina izvješta o predanoj razpravi g. prof. *Moje Medića*: „O bodorci“, zatim o predanoj razpravi g. *St. Čurčića*: „Zrinsko-Dvorska neogenska terciijarna kotlina“; poslie toga izvješta razredni predstojnik prof. dr. K. Zahradnik o trima predanima razpravama g. dra. *A. Schwartz*a, kojima su naslovi: „O bipolarnim koordinatama“; „Prilog analitičnoj teoriji brojeva“; „Primjetbe Cantorovoj teoriji o raznovrstnosti“.

Razred odlučuje, da se sve napomenute razprave imaju tiskati u „Radu“.

Razredni predsjednik ovlaštuje se odlukom razrednom, da naloži tiskari za akademijske publikacije, neka bi naručila sve one znakove za matematičke formule, kojih dosada nije imala nego se je morala pomagati surrogatnim znakovima.

Razred odlučuje, da će sastaviti i u nutarnjem omotu svoga „Rada“ priobćiti kratak naputak o tom, kako ima u formalnom pogledu biti udešen svaki rukopis za ovaj „Rad“, navlastito da ima biti u svem stručnom detalju (n. pr. u matematičkih formulah itd.) podpuno jasno čitljiv, da uzmogne biti slaganje tiskarsko i opravljavanje korekturâ što pouzdanije.

5. Dne 18. listopada.

Razred jednoglasno odlučuje predložiti za pravoga člana dotadanjega člana dopisnika u razredu matematičko-prirodoslovnom profesora dra. *Andriju Mohorovičića*.

Sjednice odbora folklorskoga.

1. Dne 8. siječnja 1898.

Urednik akademijskoga „Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena“, g. dr. *Antun Radić*, čita svoj prvi ovogodišnji izvještaj o svojem uredničkom poslovanju.

Izvještaj urednikov napominje, da je dosada stiglo 57 prinosâ i 504 dopisa; iztiče teškoće u poslu pouzdana sabiranja, navlastito što se tiče vjerne uporabe pomjestnoga pučkoga jezika (poimence terminâ) i što se tiče čisto objektivna, nikakvimi subjektivnima umetci nenastružena upisivanja samo onakovih pomjestnih osobinâ, koje su doista folklorske a nisu pojedinačne; napokon potanko govori o velikom i vevriednom folklorskom opisu sela *Otoka* od g. prebendara *J. Lovretića* u *Djakovu*, „čijom je radnjom postavljen čvrst i pouzdan osnov narodoznanstvenom iztraživanju ciele iztočne Slavonije“.

Odbor, primivši izvještaj na znanje, odlučuje da se imena prinosnikâ i naslovi prinosâ, što no će se upotriebiti u *Zborniku*, imadu u ovom prigodice unapried objavljati u izvještajih o primljenoj gradji, što će biti prinosnikom i pobuda i uputa.

Po predlogu urednikovu odbor odlučuje nagrade za poslanu gradju, i to *Ivanu Ellgeru* u *Svinjarevcih*, *Jovićeviću* u *Rieci* u *Crnojgori*, *Marku Badovincu* iz *Kamenara* u *Žumberku*, i *Josipu Tomcu* iz *Virja*.

Odbor odlučuje, da se uredniku povрати stvarni trošak, što je imao praveći 64 fotografijske slike za Zbornik, i da mu se plati nagrada za izradjenu sliku tolika, kolika bi zapadala za tekst jednaka obsega, a to tako da izadje cjelokupna nagrada za jedan štampani arak „Zbornika“ — dakle i za tekst i za slike — dvadeset forinti. Naplatu poštarine u uredničkim poslovih za „Zbornik“ ustanovit će s urednikom gospodarstveni tajnik dr. Fr. Vrbanić.

Rukopis, koji je ćirilicom pisan, štampat će se, ako njegov pisac pristane, latinicom radi laglje ćitljivosti pretežnoj većini „Zbornikovih“ ćitalaca a navlastito predbrojnićâ.

2. Dne 25. veljaće.

Predstojnik *T. Smićiklas* stavlja na pretres pitanje o prodajnoj cieni za II-u svezku „Zbornika“; odbor poslie dužega viećanja ustanovi prodajnu cieniu knjižarsku i posebnu cieniu za one, koji se imadu smatrati kao predbrojnići.

Po predlogu odbornika *S. Brusine* odlučuje se, da se u buduće ima na naslovnom listu „Zbornika“ kazati, koliko je u knjizi manjih slikâ i koliko je ilustracijnih tablica, jerbo će se ovakovom naznakom jaće izticati vriednost knjige. Na upit tajnika dra. *F. Vrbanića*, pod koju li bi cieniu akademija ustupila clichée iz II. svezke „Zbornika“ onim ilustrovanim časopisom, koji bi to zatražili, odlučuje odbor, da se takovim časopisom ustupe po tri slike iz II. svezke bezplatno, ali uz obvezu njihovu, da potanko izvieste o toj II. svezci, a drugim časopisom da se slika ustupi za polovinu izvornoga troška.

Urednik „Zbornikov“ dr. *A. Radić* ćita svoj drugi ovogodišnji izvještaj, koji prima odbor s odobravanjem na znanje.

Od prvoga izvještaja do ovoga razaslao je 245 dopisa (u Istru, Kranjsku, Štajersku, Hrvatsku, Slavoniju, Banat, Srbiju. Albaniju i Staru Srbiju, Crnogoru, Bosnu i Hercegovinu, ter Dalmaciju), da bi pribavio novih suradnika ili predbrojnika ili dijalekatskih primjera iz svakoga kraja; do sada mu je odgovorilo preko stotine suradnika, i to u velikoj većini povoljno, ali Slovenci se za čudo malo javljaju. Duskora će biti sabrani pozudani primjeri dijalekatski iz gotovo svih krajeva. Od posljednje sjednice stiglo je 37 različitih prinosa, i to 14 ih od novih suradnika; a sva gradja, što je dosada stigla. iznosila bi — neprebrana — do 140 tiskanih araka Zbornikovih, a prebrana bar polovicu toliko. Urednik potanje izvješta o prilozih od 11orice suradnika, ter se po njegovu i predstojnikovu predlogu dopituju nagrade za poslanu gradju ovim suradnikom: seljakinji Katiei Janjčerovoj u Trebarjevu (kod Siska), seljaku Šimi Varniei u Gradištu, gospodjiei učiteljiei Niki Balarin u Konavlima, slušatelju filosofije u Zagrebu g. Jurju Božićeviću iz Josipdola, pravniku u Beču g. begu Kulinoviću iz Sarajeva, i učitelju u Vranji (u Srbiji) g. Vladimira Petroviću.

3. Dne 15. travnja.

Urednik Zbornikov dr. *A. Radić* izvješta, da je od posljednje sjednice odpravio 266 dopisa, od tih gotovo dvie trećine radi razpačavanja II. svezke Zbornikove a s vrlo slabim uspjehom; prispjelo mu je 28 prinosa gradje (za tridesetak tiskanih araka), a među timi ih je devet od novih suradnika. Nastavljajući potanje izvještanje o prispjeloj gradji, koje je u predjašnjoj sjednici započeo bio, obilježava priloge od trideset i dvojice suradnika.

Odbor dopituje nagrade prinosnikom: Jurju Božićeviću, Vladimiru Ardaliću (u Djevsraku u Dal-

maciji), Katici Janjčerovoj, Vlahu Borijanoviću (djaku u Sarajevu), Vladimiru Petroviću (u Vranji), Ivanu Šajnoviću (djaku u Kolima u Bosni).

Urednik priobćuje, koje će razprave i koja će gradja ući u III. svezku Zbornika, pa koji je trošak za fotografije, što ih je u Trebarjevu načinio te ih dao za Zbornik reprodukovati kod Angerera u Beču. Odbor mu sve to povladjuje.

Na dva upita urednikova: a) u kojoj mjeri ima se pomjestni dialekat upotrebljavati u Zbornikovoju gradji, i b) ima li se u Zborniku priobćivati folklora o materijalnoj kulturi u onom obsegu, kako je u Lovrećevu „Otoku“, odbor poslie podulje razprave, u kojoj se dr. Musić i T. Smičiklas izjaviše, da bi uporaba dialekta imala biti samo omedjena, umjerena, odluči: a) prepušta se uredniku, da u uporabi dialekta postupa, obazirući se na ono izjavljeno mišljenje, s prikladnošću prema pojedinim slučajem, b) materijalna kultura ima se u Zborniku folklorski prikazivati onako, kako to urednikova „Osnova“ odredjuje.

4. Dne 13. srpnja.

Urednik Zbornikov dr. A. Radić čita svoj izvještaj o svom djelovanju od posljednje sjednice: odpravio je 145 dopisa, primio 26 novih prinosa, a 10 ih je od novih suradnika.

Obilježivši sve te nove prinose, predlaže urednik a odbor dopituje nagrade ovim prinosnikom: učitelju u Ilidžama Miji Žuljiću, Stojanu Rubiću iz Županjea u Bosni, zagrebačkome slušatelju filosofije Jurju Božićeviću iz Josipdola, seljaku iz Privlake Ivanu Neferanoviću, nadučitelju u Vrbniku Albertu Brozoviću i svećeniku I. Žicu, učitelju na Vinici Pavlu Wölflu, učitelju u Igranama u Dalmaciji Petru Antičiću,

sušačkome gimnazijcu iz Beloga na Cresu Ivanu Bortulinu, djaku u Kolima kod Banjaluke Ivanu Šajnoviću, učitelju u Gradištu Ivanu Filakovcu, gospodjici u Hrnetiću kod Karlova Mileni Sajfertovoj, učitelju u Pridvorju u Konavlima Nikoli Ljubidragu, školskome upravitelju u Bišću Ivi Klariću, učitelju u Visokom u Bosni Franji Murgiću. Osim rukopisâ stigle su uredniku dvie pošiljke bilja a svakomu je pripojen napis narodnoga imena; jedna je sбирка od g. Ise Velikanovića iz Mitrovice, a druga od gđje. Olge Germanove iz Petrijanca. Urednik će umoliti g. prof. dra. A. Heinza, da ove biljke znanstveno odredi.

Urednik javlja, da je u dogovoru s I. tajnikom g. dr. Fr. Vrbanićem priredio tiskan ogled IIIe svezke Zbornikove u 10.000 otisaka i razaslao kao prilog naših dnevnika, ali da uspjeh ovomu razglašaju nije gotovo nikakav.

Prema urednikovoj izjavi, da bi uz prilog učiteljice gđjice Nike Balarin iz Konavala, koji će izaći u sljedećoj svezci Zbornikovoj, bile potrebite folklorske slike iz Grude u Konavlima, odbor odlučuje, da ima urednik o trošku akademije i s putnim polakšicami, koje će akademija nastojati da mu pribavi, proputovati Bosnom i Dalmacijom, ter uz put napraviti u Grudi potrebne fotografije a svagdje davati uputâ sabiračem gradje za Zbornik.

5. Dne 8. prosinca.

Urednik Zbornikov dr. A. Radić čita svoj izvještaj o djelovanju od posljednje sjednice: odpravio je 118 dopisa, primio 33 prinosa, a među ovimi 11 ih od novih suradnika. Sva od početka do sada sabrana gradja iznosila bi oko 250 tiskanih araka; svih suradnikâ za Zbornik do sada je upravo 80.

Obilježivši stigle priloge novih suradnika i prispjele nastavke od starijih suradnika, predlaže urednik a odbor dopituje nagrade za folklorsku gradju: nadučitelju u Šusku (Lošinj mali) Stjepanu Žiži, zagreb. djaku Miji Špiljaku iz Pregrade, zagreb. slušatelju filosofije Ivanu Krmpotiću iz Barletâ (u Lici), djaku u Kolima (u Bosni) Ivanu Šajnoviću, učitelju u Končanici Adamu Duiću, učitelju u Visokom (u Bosni) Franji Murgiću, učiteljici na Grudi (u Konavlima) Niki Balarin, seljaku u Privlaci Ivanu Neferanoviću, sušačkome gimnazijcu iz Punta na Krku Vladimiru Mrakovčiću, učitelju u Ilidžama Miji Žuljiću, Vladimiru Ardaliću iz Djeversaka u Dalmaciji, i pravniku iz Sarajeva begu Kulinoviću.

Urednik izvješta o svom putovanju, koje je prema odborovoj odluci činio od 13. do 30. rujna po Dalmaciji i Crnojgori; medju inim napominje, što je gdje foto-grafovao za Zbornik, a osobitu hvalu odaje dum Antunu Tvrđiću u Čilipima (u Konavlima) za njegove velike usluge.

Prema predlogu predstojnika T. Smičiklasa odbor odlučuje, da se radi oskudice sredstava za potrebe Zbornika i njegovo uređivanje ima s urednikom uglaviti nova pogodba počamši od 1. siečnja g. 1899., pošto se dosadanja — koja iztječe koncem g. 1898. — radi spomenute oskudice žalibože ne može i na dalje održati.

III.

SKUPNE SJEDNICE.

1. Dne 9. siečnja 1898.

Tajnik dr. *Fran Vrbanić* čita zapisnike o prošlogodišnjoj: sedmoj skupnoj sjednici (od 25. studenoga 1897), glavnoj skupštini (od 16. prosinca 1897) i svečanoj sjednici (od 18. prosinca 1897); zapisnici se ovjeravaju uz primjetbu pravoga člana S. Brusine, da za proračun predloženi za god. 1898 nije glasovao s razloga, što za razred matematično-prirodoslovni nije uvršten trošak za tri knjige Rada nego samo za dvie.

Razprava pravoga člana dra. *Milivoja Šrepela* „Humanist Šižgorić“, koju je akademik čitao u svečanoj sjednici dne 18. prosinca 1897., ima se tiskati u Radu.

Prima se na znanje izvještaj ravnatelja akademijske Strossmayerove galerije slikâ g. *Nikole Mašića*, da su pravila za galeriju, kako su priobćena u II. svezci Ljetopisa, još i sada dovoljna.

U akademijske odbore za god. 1898. biraju se članovi onako, kako su u ovoj svezci Ljetopisa u I. glavi („Uprava itd.“) napomenuti.

Tajnik dr. *Fran Vrbanić* priobćuje, da će preuzvišeni gospodin pokrovitelj biskup Strossmayer slaviti dne 16. veljače o. g. šestdesetu

godišnjicu svoga misništva, pak predlaže, da taj dan i akademija svetčano proslavi. Prema tomu a po predlogu pravoga člana dra. G. Janečka odluči akademija sljedeće: a) da se toga dana u 10 sati pr. p. odsluži svetčana služba božja u crkvi sv. Katarine; b) da se nakon toga u akademijskoj dvorani drži svetčana sjednica, u kojoj će čitati predsjednik svetčanu besjedu, zatim član dopisnik dr. A. Bauer sastavak posvećen šestdesetoj godišnjici pokroviteljskoj, i napokon književni tajnik dr. F. Marković prigodnu pjesmu u slavu pokroviteljevu; c) da se pošalje pokrovitelju adresa u ime akademije; d) da k proslavi ove svetčanosti u Djakovu podje onamo k preuzvišenomu gospodinu pokrovitelju deputacija članovâ akademije.

Drugi tajnik dr. *Fr. Marković* predlaže tim povodom, da bi se činile pripreme, kako bi se još ove godine moglo pristupiti k izvadjanju one ustanove akademijinih „Pravila“, koja odredjuje i četvrti, to jest umjetnički razred. Na to odlučuje skupna sjednica, da se onaj posebni odbor, koji je u skupnoj sjednici dne 10. ožujka god. 1895 bio izabran za proučavanje toga pitanja, ima sada pozvati, da bi nastavio i kraju priveo svoj zadatak.

S razloga, što se je opazilo, da se slike iz akademijske Strossmayerove galerije, koje su se na molbu i o trošku pojedinih stranaka slale na inostrane izložbe, vraćaju ovamo donjekle — to jest okviri im — oštećene, odlučuje akademija načelno, da se nikomu ni pod kakav uvjet neće više dozvoliti uzimati i odatiljati slike iz galerijskih dvorana.

Knjižničar dr. *A. Musić* predlaže, da bi se stvorila odluka o prodaji knjižničkih duplikata; akademija odluči, da se način prodaje ostavlja vještini knjižničarevoj, ali ipak tako, da mu se je u prvom

redu obazirati na sveučilištnu knjižnicu, a novac, koji unidje prodajom, ima se sav potrošiti na vezanje knjigâ akademijske knjižnice.

Po predlogu pravoga člana S. Brusine odlučuje se, da knjižničar ima posebnu zahvalnicu odaslati svakomu privatniku, koji pošalje kakovu knjigu na dar akademijskoj knjižnici.

2. Dne 2. veljače.

Budući da će *preuzvišeni gospodin pokrovitelj biskup Strossmayer* jubilej *šestdesete godišnjice svoga misništva* slaviti u Djakovu dne 16. veljače, t. j. istoga dana, kada će akademija držati izvanrednu svetčanu sjednicu u proslavu toga jubileja, odlučuje akademija, da se odluka prijašnje skupne sjednice u tom pogledu sada mienja u toliko, da će akademijinu adresu preuzvišenomu gospodinu pokrovitelju predati na jubilejni dan pravi članovi T. Smičiklas i dr. Fr. Vrbanić kano odaslanici akademije.

Iz *ostavine pokojnoga kanonika Konrada Šnapa* dostavlja g. prof. dr. Luka Marijanović *scotu od stotine forinti*; po predlogu tajnika dra. Fr. Vrbanića odlučuje akademija, da se ova svota preda akademijskoj „*zakladi za izdavanje znanstvenih djela za obću naobrazbu*“.

Za reviziju računâ o novčanoj upravi akademijske zaklade u god. 1897. i za priegledbu računâ „*Dioničke knjižare*“ izabiru se pravi članovi dr. K. Zahradnik i Milovan Zoričić.

Predlog razreda matematično-prirodoslovnoga iz razredne sjednice od dne 14. siečnja o. g. — naime: a) da svaki pisac može izza svoje razprave u Radu štampati i kratak izvadak njezin francezkim ili latinskim jezikom, ali taj mu se izvadak ne nagradjuje, b) na omotu svakoga Rada ima se štampati kazalo sadržaja

na franczkom jeziku, kako je na hrvatskom jeziku u knjizi prije teksta — prihvaća skupna sjednica uz do-datak, da se ovaj postupak *tiče samo razreda matematičko-prirodoslovnoga*, i da se *naslov razpravâ* ima *svakako* štampati i na jeziku latinskom ili franczkom, a onakav kratak izvadak razpravina sadržaja samo onda, kad ga sam pisac poda i štampanje njegovo zatraži. Ova odluka ima se početi provadjati kod publikacija za god. 1898

Prihvaća se predlog razreda matematično-prirodoslovnoga iz razredne sjednice od dne 22. siečnja o. g., da se svota od 300 for., u proračunu odredjena za iztraživanje zemlje, razdieli medju gg. dra. Lazara Cara, prof. Korlevića i dra. Gjurašina, za iztraživanje faune i flore Plitvičkih jezera.

„Slavjansko blagotvornitelno obščestvo“ u Petrogradu ponudja svoje publikacije u zamjenu; akademija odluči da se ima tomu društvu u zamjenu slati „Rad“.

3. Dne 13. ožujka.

Pismo preuzvišenoga gospodina pokrovitelja, kojim se akademiji *zahvaljuje* za svetčanu proslavu šestdesete godišnjice njegova misništva, i izvještaj izaslanika akademije, koji su svetčaru predali adresu, prima se na znanje s uzklikom: Živio pokrovitelj!

Čita se *visoki odpis preuzv. gosp. bana* od 14. veljače 1898. br. 741/Pr., kojim uzima do znanja izbor novih članova, izbranih u glavnoj skupštini od 16. prosinca 1897. a pripadnikâ austro-ugarske monarkije, te potvrđuje izbor dra. Mihajla Petrovića, profesora velike škole u Biogradu, izabrana u rečenoj glavnoj skupštini za člana dopisnika.

Tajnik dr. F. Vrbanić priobćuje, da je „*Umělecka besěda*“ u Pragu pozdravila akademiju prigodom proslave

šestdesete godišnjice misništva preuzvišenoga gospodina pokrovitelja, a uprava akademije se je pismeno zahvalila za taj pozdrav.

Naučno društvo u *Lavovu* pod imenom „*Naukovoe tovaristvo imeni Šerčenska*“ moli, da bi mu akademija u zamjenu za podpune njegove publikacije poslala sve do sada izašle knjige „*Rada*“ i „*Starinâ*“; akademija odluči, da se ima želji društva udovoljiti i da mu se imadu u napredak slati knjige „*Rada*“ svih triju razreda i „*Starine*“.

Na zamolbu *ravnateljstva kr. male realne gimnazije u Petrinji* odlučuje se, knjižnici gimnazijskoj podati publikacije akademijske, koje su izašle do konca g. 1894., s popustom od 30% od knjižarske cijene; a na zamolbu *ravnateljstva viših i nižih pučkih škola u Križevcima* odlučuje se, podati školskoj knjižnici publikacije, koje su izašle do konca g. 1894., s popustom od 50% od knjižarske cijene

Prihvaća se ponuda g. dra. *Lovre Vidrića*, odvjetnika u Zagrebu, koji za sve akademijske publikacije, izašle do konca g. 1894., nudi svotu od 300 for., a za publikacije, koje su izašle od tada do sada, predplatničku cijenu od po 10 for.

Veleč. g. *parok Bogdanović* u Lici, *sabirač rieči* za akademijski „*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*“, ponudja akademiji 20.000 *sabranih rieči* počam od slova *M* za svotu od jedne tisuće forinti. Akademija odlučuje, da akademici *P. Budmani*, dr. *T. Maretić* i dr. *A. Musić* kao odbor ovu sbirku rieči razgledaju i označe vrijednost njezinu, a uprava se ovlašćuje, da na osnovu izjave i doznake onoga odbora može g. paroku Bogdanoviću za sabrane i predane rieči izplatiti do jedne tisuće forinti iz prištedaka, koji su nastali godine 1897. i preneseni u primitak ove godine 1898.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić priobćuje, da je *knjižara „Dioničke tiskare“* poslala račune o knjigah prodanih tijekom god. 1897., te da je na temelju tih računa dužna izplatiti akademiji svotu od 1258 for. 4 novč. Račun i preostalu zalihu knjiga razgledao je i sve u redu *pro-našao revizionalni odbor*, koji je izabran bio u skupnoj sjednici dne 2. veljače g. 1898. a sastavljahu ga akademici dr. K. Zahradnik i M. Zoričić. Akademija prima ovaj izvještaj na znanje.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić podnosi izvještaj o računih za g. 1897. i priobćuje, da su akademici dr. K. Zahradnik i M. Zoričić, prema odluci skupne sjednice od 2. veljače 1898., točno i potanko razgledali one račune te pronašli, da su u *podpunom redu*. Računi o prihodu i razhodu za god. 1897. ter izvještaj o gospodarskoj upravi za g. 1897. primaju se do znanja, a na predlog dra. K. Zahradnika podaje se *tajniku dru. Fr. Vrbaniću absolutorij* za god. 1897. i izriče u zapisnik *hvala i priznanje* akademije za točnu i savjestnu upravu akademijском imovinom.

4. Dne 3. svibnja.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić priobćuje *tužnu* viest, da je dne 26. ožujka o. g. u Beču umro *velezaslužni pravi član i mnogogodišnji tajnik akademije dr. Petar Matković*; da je uprava zamolila pravoga člana akademije presv. gosp. prof. dra. Vatroslava Jagića u Beču, da bi kod sprovida zastupao akademiju i u njezino ime položio vienac na odar pokojnikov; da je na akademijскоj palači bila izvjeshena crna zastava u znak žalosti; da su gg. arhimandrit Dučić i dr. Cvejić iz Biograda brzojavili akademiji svoju sažalost, a uprava im se je za to pismom zahvalila. Akademija u znak žalosti bilježi u zapisnik spomen velezaslužnome članu pokojniku Petru

Matkoviću, i svi nazočni ustaju s tužnim uzklikom : „Vječna mu slava!“

Čita se *odpis visoke kr. zemaljske vlade* od 23. ožujka g. 1898. br. 4292, kojim se nalaže kr. zemalj. blagajni, da *akademijskoj zakladi povрати iznos od 6592 for. 1 nvč.*, što ga je na račun zemalj. proračuna predujmila bila akademijska zaklada za pokriće dviju petina troška, koje je za popravak akademijske palače bila preuzela visoka kr. zemalj. vlada na teret zemlje.

U svezi s tim priobćuje tajnik dr. Fr. Vrbanić, da je uprava akademije, budući da rečeni predujam iznosi svotu od 6094 for. 34 nvč., a kamati dužni za taj predujam 496 for. 67 nvč., zamolila kr. zemalj. vladu, da prema čl. 15. akademijskih „Pravila“ četiri petine onih kamata doznači akademiji na izplatu, a samo jednu petinu da priklopi zakladi akademijskoj, tako, da ukupna svota, koja bi se imala povratiti toj zakladi, iznosi 6193 for. 47 nvč. — Prima se na znanje.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić priobćuje, da je kr. porezni ured u Zagrebu poslao jednu *akciju hrvatske eskomptne banke zagrebačke u nominalnoj vrijednosti od 200 for.* s kuponu počam od 1. srpnja 1897., što je *akademiji ostavio blagopokojni kanonik Fetzer*; predlaže, da se ta akcija *priloži „zakladi za izdavanje znanstvenih djela za obću naobrazbu“*. Predlog se prima.

Ravnatelj akademijske Strossmayerove galerije slika *Nikola Mašić* dopisom javlja, da su gospoda dr. *Milan Amruš* i *Eduard Prister* u Zagrebu nabavili *drie Verešćaginove slike* i *poklonili ih Strossmayerovoj galeriji* slikâ, a jedna je od njih već predana upravi galerije, druga pak će joj se predati nakon završene izložbe u Parizu god. 1900. : u svezi s tim priobćuje tajnik dr. Vrbanić, da se je uprava akademijska gospodi darovateljima zahvalila i posebnima dopisima i javno putem

novinâ. Nadalje predlaže dopisom ravnatelj galerije, da se u *galeriji* izvedu neki *popravci* i nabave *potrebiti ormari* o trošku od *drie tisuće* forinti; akademija, priznajući prieku potrebu ovoga troška, određuje da se u *proračun za god. 1899.* uvrsti po mogućnosti barem *četvrtina nužдне svote*, t. j. barem 500 for.

Na *dopis poglavarstva grada Karlovca*, da je gradsko zastupstvo dozvolilo za *nabavu akademijskih publikacija* 200 for., i na upit u dopisu, mogu li se za tu svotu dobiti rečene publikacije, odlučuje akademija po predlogu tajnika dra. Fr. Vrbanića, da se ponuda prihvati s dodatkom, da će se za 200 for. dati sve publikacije akademijske izašle do konca g. 1894., u koliko se nalaze na skladištu, a publikacije izašle god. 1895., 1896. i 1897. dati će se uz predplatnu cieniu od 10 forinti za svaku godinu.

Nadstojničтво „Milosrdnih sestara“ u Zagrebu moli *akademijske publikacije za učiteljsku knjižnicu* samostansku; akademija odlučuje, da se publikacije izašle do konca god. 1894. dadu s onim popustom, s kojim su se one publikacije davale godinâ 1895. i 1896., a kasnije izašle publikacije daju se za običnu predplatnu cieniu.

Na poziv naročitoga odbora u Pragu k *proslavi stote godišnjice rođenja Franje Palackoga*, akademija odlučuje, da ju kod te proslave zastupaju ovdješnji pravi član T. Smičiklas i pražki članovi dr. Jaromir Hanel i dr. Boguslav Jiruš, a T. Smičiklas ovlaštuje se, da se tom zgodom u Pragu sporazumije o načinu književne sveze, koju ima pražka akademija znanosti s krakovskom a želi ju ustanoviti i s ovom akademijom.

5. Dne 8. srpnja.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić čita *visoki odpis kr. zemalj. vlade* od 2. svibnja 1898. br. 2039, kojim se *doznačuje*

dotacija iz akademijske zaklade za god. 1898. u iznosu od 4080 for. 48 nvč., i dostavljaju se *zaključni računi* iste zaklade za god. 1897.; zatim čita tajnik *izvještaj financijalnoga odbora* o tih računih. Akademija prima na znanje.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić priobćuje, da je g. dr. *Milan Amruš poslao akademiji stotinu forinti iz ostarine svoje blagopokojne majke Marije Amruš, rođene Brlić*, i napominje, da je o tom zapisu već prije bila obavještena akademija ter je on sa zahvalom napose iztaknut u gospodarskom izvještaju akademije za god. 1897. Akademija odlučuje, da se *ovaj zapis od 100 forinti priklopi „zakladi za izdavanje znanstvenih djela za obću naobrazbu“*.

Česka akademija znanosti i umjetnosti u Pragu, zahvaljujući se našoj akademiji za sudjelovanje kod proslave *stogodišnjice Palackoga*, šalje na dar proslavnu *srebrnu spomen-medalju*. Po predlogu tajnika dra. Fr. Vrbanića odlučuje se, da se ova medalja i sve ostale, što ih akademija ima pohranjenih u svojoj blagajni, ukupno *šest kutijica medalja*, predade *ravnatelju galerije sliká*, da ih pohrani u ormaru za miniaturre.

Poglavarstvo grada Krakora bilo je pozvalo akademiju *k otkriću spomenika i k proslavi stogodišnjice* rođenja slavnoga pjesnika *Adama Mickiewicza* na dan 26. i 27. lipnja o. g.; tim povodom je akademija poslala gradu Krakovu brzojavnu čestitku k proslavi, sastavljenu od književnoga tajnika dra. Fr. Markovića.

Pravi član *T. Smičiklas* izvješta, prema ovlasti danoj mu od skupne sjednice dne 3. svibnja o. g., o svom sudjelovanju kod proslave stogodišnjice Palackoga u Pragu i o svom dogovaranju *glede književne sveze akademijine s pražkom i krakovskom akademijom*; glede česa da će generalni tajnik krakovske akademije dr.

Smolka skorom prigodom nastaviti dogovaranje; uz to javlja, da su ga mjerodavni česki akademici uputili glede četvrtoga t. j. umjetničkoga razreda tako, da taj razred u českoj akademiji ne izdaje nikakvih publikacija a troši do 9000 for. godišnjih za nagrade umjetnikom, ter da bi s toga ostala tri razreda voljela, da se je ustrojila posebna akademija za umjetnosti.

Usljed zamolbe *narodopisnoga českoga muzeja* u Pragu odlučuje akademija, da će tomu muzeju u zamjenu za njegov „*Věstník*“ podavati od početka g. 1897. „Rad“ svih razredâ i „Zbornik“ za folkloru.

Pravi član *S. Brusina* ovlaštuje se, da akademiju zastupa kod *kongresa zoologâ*, što on će ljetos viećati u *Cambridgeu*.

6. Dne 26. listopada.

Predsjednik Josip Torbar, otvorivši skupnu sjednicu, izjavi, da je prigodom užasne nesreće, koja je zadesila Njegovo c. i kr. apoštolsko Veličanstvo našega premilostivoga kralja i sve narode prostrane njegove monarhije usljed grozne smrti Njezina c. i kr. Veličanstva naše premilostive kraljice Jelisave, hotio sazvati izvanrednu sjednicu akademije, da joj priobći ovu prežalostnu viest i da joj dade priliku izjaviti svoju duboku bol i svoja homagijalna čuvstva naprama previšnjemu prijestolu; nu jer je u ono doba, kao prazničko za akademiju, u Zagrebu boravio samo veoma malen broj akademikâ, to je uprava sama u ime akademije odaslala dne 14. rujna o. g. na previšnju kabinetsku kancelariju sliedeći brzojav:

„Previšnjoj kabinetskoj kancelariji“ u Beču.

Duboko potresena i težkom tugom obuzeta usudjuje se vjerno odana jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Njegovu Veličanstvu našem premilostivomu caru i kralju izjaviti svoju

najdublju bol i žalost. Svemogući i dobri Bog neka teško razcviljenome srcu Njegova Veličanstva udieli čvrstu snagu i milostivu svoju utjehu“.

Na taj brzojav primila je akademija ovaj brzojavni odgovor:

„Der Akademie der Wissenschaften und Künste in Agram“.

„Seine Majestät danken allergnädigst für das ausgesprochene Beileid. Cabinets-Kanzlei“.

Predsjednik ganut dodaje, da će u ovogodišnjoj srećanoj sjednici javno očitovati tugu i bol, koja je usljed užasne nesreće zadesila sre narode ove monarkije i onu našu akademiju. Akademija jednodušno se pridružuje predsjednikovim i upravinim izjavam teške tuge, ter svi akademici ustavši s predsjednikom bolno kliču: Vječna slava kraljici i carici Jelisavi!

Poslie dulje stanke predsjednik iz nova otvara skupnu sjednicu.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić priobćuje, da je „Društvo umjetnosti u Zagrebu“ poklonilo akademijskoj Strossmayerovoj galeriji sliku dragocjenu pastelnu sliku Njegova Veličanstva, koju je izradio bečki umjetnik g. Fröschl. Sliku je preuzeo i sgodno smjestio ravnatelj galerije Nikola Mašić, a uprava se je za dragocjeni dar zahvalila i posebnim pismom i javno u novinah „Društvo umjetnosti u Zagrebu“.

Predsjednik arkeologijskoga društva „Bihać“ u Spljetu i član dopisnik akademije presv. gosp. Frano Bulić poslao je dva izvještaja o nadpisu u atriju crkve sv. Marije de Salona kod Spljeta; uprava je oba izvještaja prema odredbi predstojnika razreda filologijsko-historijskoga objavila u zagrebačkih novinah. Na predlog ovoga razreda, stvoren u sjednici dne 14. listopada, akademija

odlučuje, da se po mogućnosti u proračun za god. 1899. uvrsti neki iznos za izkapanje starina u Solinu, a kad društvo „Bihač“ dostavi ovamo molbu svoju na pokrovitelja u istu svrhu, onda neka uprava molbu preporuči.

Dr. Šišmanov, profesor velike škole u Sofiji, kao urednik bugarskoga sbornika za narodna umotvorenja, nauku i književnost, poslao je akademiji do sada izašle svezke toga sbornika uz molbu, da bi akademija u zamjenu poslala ministarstvu nastave u Sofiji sve dosadanje svoje publikacije i da bi u napredak istomu redovito slala svoja izdanja. Akademija odlučuje, da se ministarstvu nastave u Sofiji imadu a) u zamjenu poslati sve akademijske publikacije počam od god. 1887., od koje pa do sada je dobila akademija publikacije bugarskoga sbornika, b) imadu se u buduće u zamjenu slati sve publikacije akademije, c) publikacije pako svoje od postanka do godine 1887. spremna je akademija poslati ministarstvu uz popust od 50% knjižarske cijene.

Na molbu g. dra *Lubora Niederle-a* u Pragu, da bi akademija slala u zamjenu za „*Věstník slovanských starožitností*“ „*Rad*“ razreda filologijsko-historijskoga i možda još druge publikacije po predmetu srodne „*Věstniku*“, odlučuje akademija, da će počam od g. 1898. u zamjenu za rečeni „*Věstník*“ slati „*Rad*“ filologijsko-historijski, „*Zborník*“ folklorski, i „*Ljetopis*“.

U smislu akademijskih pravila i poslovnika biti će ovogodišnja glavna skupština dne 15. prosinca, a svečana sjednica dne 17. prosinca o. g. u 5 sati po podne.

Prema stavci b. §-a 2. akademijskih pravila predlažu razredli nove članove, i to:

a) razred filologijsko-historijski odlukom sjednice od 14. listopada o. g. za pravoga člana dosadanjega člana dopisnika *Frana Bulića*, umir. gimn. ravnatelja u *Spljetu*,

a za članove dopisnike: gosp. dra. Stanislava Smolku, sveuč. profesora i generalnoga tajnika akademije znanosti i umjetnosti u *Krakovu*, g. Jana *Karłowicza*, urednika folklorskoga časopisa „*Wisła*“ u *Varšavi*, i dra. J. *Šišmanova*, profesora velike škole u *Sofiji*;

b) *razred matematičko-prirodoslojni* odlukom sjednice od 18. listopada o. g. za pravoga člana dosadanjega člana dopisnika dra. *Andriju Mohorovičića*, profesora u zagrebačkoj realnoj gimnaziji.

Prema akademijskim pravilom i poslovniku primaju se oni predlozi na znanje, te će se o njih razpravljati u skupnoj sjednici, koja će biti posljednja prije ovogodišnje glavne skupštine.

7. Dne 8. prosinca.

Preuzvišeni gospodin pokrovitelj biskup Strossmayer daje na znanje, da je na preporuku akademije „*Bihlaču*“, spljetskomu društvu za iztraživanje domaće povjesti, poslao podporu od 200 forinti. Sa zahvalnošću prima se na znanje.

Tajnik dr. F. Vrbanić čita odluku razreda filologijsko-historijskoga, stvorenu u razrednoj sjednici malo prije držanoj, kojom se odlukom predlog istog razreda od 14. listopada o. g. preinačuje u tom smislu, da se dosadanji član dopisnik *Frano Bulić* ne predlaže za pravoga člana nego se predlaže za začasnoga člana. Skupna sjednica, primivši to na znanje, odlučuje, da će o ovom predlogu kao što i o ostalih predlozih pojedinih razreda glede novih članova glasovati u glavnoj skupštini.

Na zamolbu *ravnateljstva kr. muške učiteljske škole u Zagrebu*, da bi akademija knjižnici podala njeke publikacije uz snižene cijene, odlučuje se podati *popust od 50%*.

IV.

GLAVNA SKUPŠTINA

dne 15. prosineca.

Predsjednik Josip Torbar, otvorivši glavnu skupštinu, izjavi prije svega, da su prema §-u 6. akademijskoga poslovnika u skupštinu pozvani svi pravi članovi, i oni, koji stanuju izvan Zagreba, a da ih je ovdje nazočnih ukupno trinaestorica, pak da je uslied toga zadovoljeno §. 11. poslovnika, po kojem treba da bude u glavnoj skupštini nazočna barem polovica svih pravih članova, a tih su sada 23.

Nakon toga čita predsjednik *pismo preuzvišenoga gosp. pokrovitelja biskupa Strossmayera*, koji, žaleći što ne može radi starosti doći na svečanu sjednicu, šalje svoj blagoslov cijeloj akademiji. Skupština kliče svome pokrovitelju: Živio biskup Strossmayer!

Tajnik dr. Fr. Vrbanić čita sjedničku odluku *folklorskoga odbora* od 8. prosineca o. g., da se s *urednikom akademijskoga „Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena“* drom. Ant. Radićem, posto dosadašnji ugovor s njim prestaje koncem godine 1898., sklopi *nov ugovor*, koji ima *vriediti počam od 1. siečnja god. 1899.*, i to ovako: uredniku dr. Antunu Radiću ima se od rečenoga dana izplaćivati za uređjivanje Zbornika i za rad oko dopisivanja, izviestanja, spremanja i redanja folklorske gradje nagrada od godišnjih 600 for. u mjesečnih anti-

cipativnih obrocih, a u onoj nagradi sadržana je i nagrada za eventualne njegove izvorne sastavke tako, da on neće za njih dobivati posebne kakve nagrade. Glavna skupština prihvaća ovaj predlog uz dodatak, da se uredniku dru. A. Radiću za njegovu folklorsku bibliografiju u „Zborniku“ ima plaćati nagrada od 30 for. po štampanom arku, ter se prepušta upravi ili odboru folklorskomu, da prema ovoj odluci glavne skupštine sklopi nov ugovor s drom. Antunom Radićem.

Tajnik dr. Fr. Vrbanić predlaže *osnovu proračuna za god. 1899.*, po kojoj se pokazuje ukupni prihod sa 19.093 for., a ukupni razhod sa 23.360 for., i prema tome ukupni manjak od 4267 for. Budući da akademija ne bi mogla pokriti ovoga manjka, predlaže tajnik, da se iz predloženoga proračuna od troškova predloženih za publikacije za buduću godinu izostavi trošak za 30. svezku „Starina“ u iznosu od 1530 forinti, i trošak za jednu knjigu „Rada“ razreda matematičko - prirodoslovnoga, tako da bi taj razred imao pokriće za dvie umjesto za tri knjige „Rada“. Tim bi se umanjio deficit za 2830 for., t. j. on bi iznosio 1437 for. Taj manjak neka se pokrije iz prištedaka od god. 1897., koji iznose oko 1500 for. te su preneseni kao prihod u godinu 1898. Nagrada uredniku folklorskoga „Zbornika“ od 600 for. godišnjih neka se izplaćuje iz troška, koji je odredjen za štampanje i uređjivanje toga „Zbornika“, a, u koliko ne bi dosegnuo ovaj iznos, iz eventualnih prištedaka u godini 1898.

Glavna skupština nakon podulje razprave jednoglasno *pristaje uz tajnikov predlog*, te je prema tomu *uglavljen proračun za godinu 1899. s prihodom od 19.093 for. i s razhodom od 20.530 for.; manjak od 1437 for.* ima se pokriti iz *prištedaka nastalih u godini 1897., koji su preneseni u blagajnički dnevnik za god. 1898.*

Prema čl. 6. pravilâ i §-u 2. poslovnika akademije pristupa glavna skupština *izboru novih članova*. Propisnim glasovanjem *izabrani* su :

za začastnoga člana dosadanji član dopisnik razreda filologijsko-historijskoga, umir. gim. ravnatelj u Spljetu *Frano Bulić*;

u razredu filologijsko-historijskom : *za članove dopisnike* : dr. *Stanislav Smolka*, profesor sveučilišni i generalni tajnik akademije znanosti i umjetnosti u *Krakovu*; *Jan Karłowicz*, urednik folklorskoga časopisa „*Wisła*“ u *Varšavi*; dr. *Ivan Šišmanov*, profesor velike škole u *Sofiji*;

u razredu matematično-prirodoslovnom : *za pravoga člana* dosadanji član dopisnik dr. *Andrija Mohorovičić*, profesor u kr. realnoj gimnaziji zagrebačkoj.

V.

SVEČANA SJEDNICA

17. prosinca 1898.

1. Svečana besjeda predsjednika

JOSIPA TORBARA.

Gospodo akademici!

Visoko štovani zbore!

Žalim, ali ne mogu na ino, nego da prve riječi, što ih kod ove svečane zgode progovaram, budu izraz tuge i duboke žalosti, koje se još nijesu utišale, a niti se ne će još za dugo utišati, žalosti naime, koja je 10. rujna o. g. zadesila Njegovo Veličanstvo, našega premilostivoga vladara, i svekolike Njegove narode smrću Njezina Veličanstva cesarice i kraljice Jelisave. Ova žalost potresla je tim žešće srećem Nj. Veličanstva, što je nit života plemenite vladarice prekinula ruka čovjeka, u kojem je divlja strast i nedokučiva mržnja reda, zakona i morala, jednom riječju, svih uslovlja, na kojima se opstanak čovječanskoga društva osniva, zatomila glas savjesti, te se u zvijerskom bjesnilu bacio bodežem na nevinu žrtvu, koje bijaše jedina krivnja, što je bila druga od nje i njegovih naroda ljubljenoga vladara. Krupnom li je ironijom povrijeđena sloboda čovjeka na obalama ženevskoga jezera, u Švicarskoj, pradomovini slobode! Svi slojevi državljana i zavodi, među njima i ovaj, u čije ime ovdje govorim, odaslaše Nj. Veličanstvu izjave duboke, bolne sućuti nad ovim golemim gubitkom. Dajmo i ovom zgodom izraz bolnomu osjećanju riječima: Slava dičnoj uspomeni velike pokojnice! (Trokratno: Slava!)

Sjetiv se ovoga za Nj. Veličanstvo i Njegove narode prežalosnoga događaja, dužnost mi je, da spomenem i drugi, ali, hvala Bogu, utješni događaj, koji iza preteškoga udara sreu Nj. Veličanstva kao ublažujući melem godi, mislim 50-godišnji jubilej Nj. Veličanstva. Od 2. prosinca 1848.. kako je Nj. Veličanstvo zasjelo na prijestol Svojih slavnih pradjedova, izmijeniše se u Njegovoj velikoj državi mnoge zgode, povoljne i nepovoljne, i kako je to već sudbina ljudi i država, manje ili više sretne, ali u svim tim zgodama ostala je stalna i nepromijenjena ljubav, koja prejasnoga vladara spaja s Njegovim narodima, ostala je neuzdrmana nepokolebiva vjernost Njegovih naroda napram prejasnomu vladaru i Njegovoj svijetloj dinastiji. Historija će imati prostrana polja i obilate gradje, kad joj bude bilježiti plodove kulture i civilizacije, kojima za vladanja Njegova Veličanstva urodiše nebrojeni znanstveni i učevni zavodi, razne struke umijanja, velikoga obrta i trgovine i međjunarodnih saobraćaja. I ovaj naš zavod bilježi u svojim ljetopisima, od ono doba, kako je pod sretnim vladanjem Nj. Veličanstva u život stupio, više lijepih uspomena Njegove milosti i naklonosti. S toga iskrenom podaničkom dužnošću i dubokim čuvstvom zahvalnosti molimo Boga, da Nj. Veličanstvo, za sreću i dobrobit Njegovih naroda, još mnogo godina zdrava, krepka i zadovoljna uzdrži. Živio! (Trokratno: Živio!)

Prelazeći sad na sám predmet, koji nas ovdje skupi, na svečanu sjednicu, ugodna mi je dužnost, da prije svega spomenem i opet jednu zgodu, koju je ovaj zavod i cijeli hrvatski narod ove godine proslavio, a to je 60-godišnjica onoga sretnoga dana, kad je preuzvišeni osnivač i pokrovitelj jugoslavenske akademije

svećenikom zaredjen. Ovaj zavod i s njim hrvatski narod proslavio je taj dan na 16. veljače o. g., s toga će mi se oprostiti, ako o ovoj uzvišenoj svetkovini duže ne govorim; dovoljno budi i ovom zgodom izjaviti čuvstva štovanja i duboke zahvalnosti napram velikomu dobrotvoru naroda i ponoviti vruće molitve k Bogu za produženje njegova po naš narod dragocjena života. Ali smo na ovu izjavu čuvstva i želja tim većma obvezani, što ovaj zavod, svoje miljenče, uvijek u svom sreću i svojoj plemenitoj duši nosi. I o današnjoj svečanoj sjednici veli u pismu: „Žao mi je, što zbog svoje velike starosti ne mogu osobno doći i učenim razpravam slavne naše akademije prisustvovati, ali budite uvjereni, da ću ondje medju Vama dušom i srcem biti. Bog Vas i Vaš trud kao dosada tako i u buduće blagoslovio, da akademija i u buduće kao i dosada bude hrvatskomu narodu na diku i ponos“. Jest, dika i ponos budi, kako preuzvišeni pokrovitelj veli, težnja naše akademije, a bit će to, po mojem uvjerenju, ako samo zdravu i prokušanu nauku, trijeznu i objektivnu znanost narodom rasijava. Spomenuv znanost, dopustite, gospodo akademici, da se ovim uzvišenim predmetom ovo kratko vrijeme ponješto zabavim.

Što je znanost? Ako čovjek uzme ovo pitanje u običnom smislu, kako ga nalazimo u svakdanjem govoru, nije težak odgovor na nj. Često puta čujemo u javnim sastancima, ili čitamo u javnim glasilima: „ja ovdje zastupam znanost, ja govorim u ime moderne znanosti“. A kad bi zavirio u jezgru same stvari, o kojoj se raspravlja, imao bi pravo posumnjati, je li se stvar osniva na znanstvenoj podlozi. Veliki muževi, geniji znanosti, nijesu se praznim ponosom isticali kao apostoli znanosti i nauke; oni su neumornom ustrajnošću ali skromnom čednosti radili na ovom polju, a tek zahvalno potomstvo,

uvidiv i ocijeniv njihove zasluge, priznalo ih pravim zastupnicima znanosti i prema tomu pokretačima kulture i prosvjete.

Što je znanost? Da odgovorimo na ovo pitanje, nije li dosta, da se obazremo današnjim svijetom, koji se ponosi vijekom kulture i prosvjete, vijekom otkrića i izuma, vijekom znanosti? Otkrivene su tajne prirode, koje prijašnji vijekovi držahu nepronikljivim velom za uvijek zastrtima, riješena su pitanja, koje do nedavna smatrahu nerazrješivom zagonetkom. Kad je veliki **Newton** rastvorio svjetlo u njegove sastavine, zadivio je svijet ovim otkrićem, a šta tek da današnji vijek rekne o analizi njegova otkrića, o spektralnoj analizi, kojom smo, da tako reknemo, došli u neposredni doticaj sa svjetovima, koji opisuju svoje putanje u neizmjernim za nas daljinama svemira, te uvedši njihovo svjetlo u naše laboratorije, možemo im naznačiti i izbrojiti elemente, iz kojih su sastavljeni, i to onom sjegurnošću, kojom rastvaramo svakdanji poznati nam plin ili komad rude. Ili ako na um uzmemo svjetolomne sile, u koje čovjek pretvori neznatnu količinu vode, ili se obazremo na goleme uspjehe, kojima je električna tehnika svijetom zavládala, ili se zadubemo duhom u tajinstveni mikrokosmos, što ga je **Pasteur** otkrio na ublaženje patnje i odstranjenje mnoge tjelesne a po tom i duševne nevolje čovječanstva: . . . nije li to znanost? To su samo rezultati, to su triumfi znanosti. Ali da ogledamo: što je sama, čista znanost, što je sám izvor, iz kojega su potekli ti triumfi, što je **sustavna znanost**? Rekav: **sustavna znanost**, mislim time, da ima i nesustavna, tako zvana **popularna znanost**, kojoj ne mislim tim umanjiti važnost, ako ju razlikujem od stroge sustavne znanosti.

Kad čovjek bez visokih nauka i naobrazbe uzme

promatrati paru te ju na izvedenje odredjenih djela upotrebi; ili kad stojeći uz more opaža plimu i osjeku, kako se more svaka 24 sata redovito odmakne a onda opet primakne obali, pak ob ovoj pojavi misli i raspravlja, kreće se na polju popularne ali ne sustavne znanosti, jer mu nije poznat savez pojave sa fizikalnim zakonima, pa ako mu je i poznat zakon općenite gravitacije, nijesu mu poznati svi uvjeti, svi razmjeri, u kojima zakon djeluje. On ne ima jasne spoznaje o svezi između pojave i fizikalnih zakona.

Nu ako nije stroga sustavna, zato je ipak popularna znanost od ne male važnosti i cijene za sustavnu znanost i općenitu kulturu, jer je u popularnoj znanosti uzgojena klica i prikupljena gradja, iz koje se u mnogo slučajaja stroga sustavna znanost razvila. Ne ima sumnje, da su se mnoge grane današnje sustavne znanosti gojile i od koljena do koljena u obliku popularne znanosti širile prije, nego su dobile oblik prave sustavne znanosti. Stare knjige i tradicija našega naroda uče nas, da je on mnogo vjekova prije Linné-a poznavao razne vrsti bilja, koje mu je u stanovite ljekarske, a još više u gospodarstvene svrhe rabilo. Dokaz je tomu lijepo prema narodnomu duhu udešeno nazivlje, koje je danas učena knjiga u znanost prenijela. Što rekoh o bilinstvu, valja i o živinstvu. Atmosferne pojave, koje su danas predmet stroge znanosti, bijahu od davnih vremena predmet pučke znanosti. Ima primjera, kako je narod od pamti-vijeka nekim tajnim nagonom pronašao ljekova, koje je danas stroga znanost prihvatila.

I popularna dakle znanost osniva se na spoznaji fakata; ali za strogu, za sustavnu znanost nije takova spoznaja dovoljna. Što je dakle znanost? U pravom smislu: znanost sustavna je jasna i potpuna spoznaja ne samo fakata, njihovih uzroka,

učinaka i sila, koje ih prama stalnim zakonima izvadljaju, nego i njihova međusobna odnošaja, pak i njihova odnosa naprama spoznajućemu umu. Ovakom spoznajom, iliti intelektualnom intuicijom izražena je suština predmeta, o kojem se radi, ili, što je isto, istina, svrha svakoj znanosti.

Pojam znanosti ne bi bio potpun, da ga ne popunimo i metodom, kako um do spoznajе fakata i njihovih zakona dolazi. Ako obzirom na razne predmete i njihove međusobne odnošaje i stanovišta, s kojih se proučavaju, i može biti više metoda, ipak se dadu sve na dvije svesti: deduktivnu i induktivnu. Deduktivnom izvadljamo fakte iz zakona, a učinke iz uzroka, dočim induktivnom obratno izvadljamo generalizacijom iz fakata i pojava zakone, a iz učinaka uzroke. Kod deskriptivnih i experimentalnih grana služimo se induktivnom, a kod filozofskih i intuitivno-demonstrativnih deduktivnom metodom.

Ja ću se u ovom kratkom razmatranju stegnuti samo na one grane znanosti, koje se osnivaju na induktivnoj metodi.

Budući da je područje predmeta, kojim se znanost bavi i baviti može, neograničeno, bijaše prijepora, a ima ga još i danas u nekojih ljudi, kojemu li području pripada plemeniti naslov „znanost“, držeći neki samo one grane pravom znanosti, koje se osnivaju na strogima, deduktivnom metodom izvadjanim dokazima, kao što su filozofske i intuitivno-demonstrativne struke, dočim bi ostale grane ljudskoga znanja uvrstili u tako zvane „discipline“. Ovakovo dijeljenje znanosti, čini mi se, nije opravdano. Jer ako je svrha znanosti da se pronadje istina, onda geografija, koja na svojim kartama točno i potpuno označi sva mjesta dotičnoga zemaljskoga opsega sa pripadajućim koordinatama, ili biologija, kojom je iscrpano

sve bilje i živinstvo kojega kraja, imadu isto pravo na naslov znanosti, kao što i one grane, kojima su rezultati najsubtilnijom deduktivnom metodom izvedeni. Svrha je ondje i ovdje polučena, istina ondje i ovdje ustanovljena.

Opseg znanosti glede predmeta je neiscrpiv, neograničen, ali glede spoznavajućega subjekta je ograničen, jer je neosporiva istina, da neograničeno ne može biti shvaćeno ograničenim, neizmjereno omjerenim. Da spomenem samo ono područje, kojim se čovjek od iskona najradje bavio, a i danas je njegovo obljubljeno, spoljašnji materijalni svijet. Priroda u svojoj cijelosti prema neomedjašenomu broju konkretnih jedinica, kao što i prema neograničenomu vremenu i prostoru, nadilazi intelektualne i sensualne sile čovječje, jer tko bi ju htio potpunoma shvatiti, valjalo bi da joj od prvoga postanka prouči i shvati ne samo sve sile i zakone, sve uzroke i izvore, iz kojih potječu, već i sve njihove međusobne sveze i odnošaje. Ovu ograničenost u svojoj čednosti priznati, dostojnije je čovjeka, nego da se u precjenjivanju svoje snage pusti na polje pustih teorija i hipoteza, koje se ne samo ne slažu s istaknutim kriterijima znanosti, nego često dolaze u sukob sa rezultatima u drugom području nedvojbeno dokazanim. Veliki obretnik sveopće gravitacije, Newton, zapeo je u prosljedjivanju ove velike probleme kod pitanja *actio in distans*. Da se dva svijeta u svemiru privlače u izravnom omjeru masa a u obratnom četvornom omjeru međusobnih daljina, to je po opažanju suglasno sa matematičkom analizom nedvojbenom istinom dokazano; ali mu ne ide u glavu, kako mogu takova dva golemim daljinama rastavljena svijeta bez posrednjega sredstva jedan na drugi djelovati. Činjenica je nedvojbeno, ali mu je pitanje: kako? nerazriješivo. „Ignoro“, reče radje nego da se pusti u nezgrapne teorije. Ovo je ignorantia scienti-

fica. U ostalom ovakova neriješivost pitanja može biti samo privremena, te će ih umovi slijedećih vjekova možda riješiti znati. Ta znademo iz povjesti kulture, da je bilo nezgrapnih i absurdnih pitanja, koja su potonji vijekovi istinom dokazali. Sjetimo se samo pitanja u srednjem vijeku o antipodima, da naime ima strana svijeta, gdje ljudi hode nogama prema nama gore a glavom dolje okrenutom. Pak to je danas nedvojbeno, jer su smjerovi gore i dolje samo relativni pojmovi, kojih obzirom na gravitaciju u absolutnom prostoru ne ima.

Bijaše naučnjaka, a ima ih i danas, koji obradjujući razna polja znanosti iskrenom namjerom traže istinu, nu naišav u svojim istraživanjima na medju, koju ograničene njihože sile ne mogu prekoračiti, nijesu voljni da Newtona slijede; ignorantia scientifica im je zazorna, oni radije stvaraju zaključke, koji ne nose na sebi kriterij znanosti. Takovih izvoda i zaključaka naći ćemo malne u svim a osobito u prirodoslovnim granama znanosti. Budi mi dozvoljeno sa nekoliko opazaka taknuti se samo geologije. Ova grana znanstvenoga proučavanja može se smatrati čedom našega vijeka; jer što se o njoj znalo u posljednjem deceniju prošloga stoljeća, može se nazvati jedva početkom ove znanosti, te je tek u drugom deceniju našega vijeka ozbiljnijim i sjegurnim rezultatima stupila u red starijih sestara. Ustrajnim proučavanjem utrobe zemlje na raznim stranama svijeta, čemu joj povoljnu zgodu pružiše osobito promet, velika industrija i tehnika skopčana sa prokapanjem utrobe zemlje, postala je ona svojima uspjesima ne samo sa teoretičko-znanstvenoga stanovišta nego i praktičnom primjenom svojih obreta materijalnomu boljku čovječanstva jedna od najzanimljivijih grana znanosti. Ali ima i ovdje izvoda, generalizacija i zaključaka, koje bismo mogli

smatrati mnijenjem, ali nipošto znanošću. I ovdje valja dakle razlikovati subjektivne nazore od stroge objektivne znanosti. Prekapajući slojeve zemaljske kore dokazano je, da do tako zvane paleozoičke dobe, koja počima sa sedimentarnim stijenjem, ne ima traga životu. Nu od paleozoičke dobe nalazimo postepeni razvitak organskih stvorina, bilja i živinstva, počam od najnižih oblika, koji prema geološkim dobama i raznim slojevima iščezavaju i ustupaju mjesto sve savršenijim oblicima, dok napokon u gornjim slojevima tertiarne i kvaternarne dobe završe biljem i živinstvom, koje je tim većma nalik na danas živuće oblike, čim većma se približava antropozoičkoj dobi. Njekadanji dakle opstanak i takov postepeni razvitak ovih oblika bilinstva i živinstva, da su pojedini oblici, dolazeći uvijek u istim slojevima, najsjegurniji ključ za označivanje pojedinih slojeva zemaljske kore, — to sve je znanošću tako jasno dokazano, da se utroba zemlje može smatrati arhivom, u kojem je pohranjeno prehistoričko blago bilinstva i živinstva.

Iz ovih činjenica se dakle logičnom sjegurnosti zaključuje: da je život na zemlji jednom započeo, da se je pojavio u raznim oblicima organskih individua, te se razvijao i nastavljao od najnižih do najviših i naj-savršenijih oblika, dok se napokon i čovjek pojavio, ali poslije čovjeka da je stvaranje novih oblika prestalo. Jer koliko se god i govorilo i raspravljalo o postojanju novih vrsti, kako daleko historija natrag siže, o postanku novih oblika ne ima dokaza. To su fakta, to je znanost, to je istina. Nu to čovjeku nije dovoljno, njegova znatiželjnost ide dalje, on bi htio da znade: kada i kako su ti oblici života na svijetu postali. Ali ovo su pitanja, kojih riješenje zapinje o ograničenost čovječjih sila, te će čovjeku teško ikada za rukom poći,

da prekorači Rubikon, koji odmjereno od neizmjerena, ograničenost od beskrajnosti rastavlja. Tek nedavno odmjerio je ugledni učenjak starost naše zemlje na 700 milijuna godina; drugi ne manje ugledni ocijenio ju na 90, a treći isto tako uvaženi naučnjak samo na 10 milijuna. Ne ima sumnje, da je naš svijet, kako nizanje slojeva i pohranjeni u njima fosilni ostaci svjedoče, eone godina stajao, dok se na njem čovjek pojavio, ali teorije i zaključci, kojima se postanak svijeta otsječeni i ma kako velikim brojevima označuje, ne može se trijeznom, objektivnom znanošću nazvati. Isto vrijedi i o drugom pitanju: Kako? U povjesti kulture naći ćemo više načina ili barem pokusa, kako se ovo tajinstveno pitanje riješiti nastojalo. Naše doba kao da je našlo formulu, kojom se taj problem rješava: evolucija: to je formula, s kojom se susretamo češće u povjesti znanosti, ali je u naše doba, našavši novijim smjerom nauke zgodnije udešeno polje, čvršće korijenje uhvatila. Je li ovom formulom riješeno pitanje: Kako? Jošte nije znanost konačno svoju rekla. Ta zar nam nijesu poznate teorije, koje su se, kako no spomenuh, stoljeća kao znanost predavale, a onda su drugima zamijenjene? Pak premda je teorija evolucije danas pretežnim dijelom prirodoslovaca prihvaćena, ima i ona slabih strana i poteškoća, koje protivnici proti njoj ističu. Ona počima već sa gotovim činom, sa životom gotovih individua, koji se postepenim prijelazom pretvaraju u nove oblike. Nu kako postadoše prvi oblici, prvi individi? Pak ako su se prvi oblici tečajem geologijskih doba pretvorili u nove, kako ćemo si protumačiti, da ima organskih likova, bilinstva i živinstva, koji počevši čak iz paleozoičkih doba dolaze u slijedećim slojevima kao fosili, pak su ipak iste vrste odoljele svim uplivima vremena te ih i danas žive nalazimo, kao što su, budi samo za primjer

navedeno: lingula discina, nautilus, trigonia, nucula, pleurotomaria, terebratule, više vrsti crinoida, foraminifera, a od riba acanthoptera više vrsti, kao: perca, anabas, cobitis. leuciscus i dr. Pitanje dakle: kako? nije niti ovom teorijom riješeno.

Čitajući tolike teorije, koje u naše doba na polju znanosti niču, valja čovjeku da bude na oprezu, osobito glede znanstvenih umjetnih izraza i formula, kojima se misli takovim teorijama udariti imponujuće odijelo znanosti. Tuj ima: vitalizam, neovitalizam, energija, energitizam, transmutacija energije, transmutacija gibanja, i toliko drugih, kojima se jezgra stvari više potamnjuje nego razjašnjuje. Osobito igra važnu ulogu energija u svim mogućim varijacijama u prirodoslovnim i experimentainim granama znanosti. Tako n. pr. hoće se transmutacijom energije protumačiti međusobni odnos i prijelaz raznih fizikalnih sila jedne u drugu. Istina je naime, da je experimentalnim putem dokazano, da fizikalne sile stoje u tako tijesnom međusobnom odnošaju, da, počevši jedna raditi, izazove umah i djelovanje druge. Kretanjem mase rodi se toplina, ova izazove kemičku akciju, ova munjinu, munjina svjetlo. Kolikim oblicima fizikalnih sila očituje se u opće munjina, to nam pokazuju golemi uspjesi na polju industrije. Ti prijelazi ili ta pretvorba silâ bila bi transmutatio energije. Nu držim, da mnogi zaključci nijesu logički opravdani, kojima se njeke, istina, nedvojbene pojave na ovaku pretvorbu energije svadjaju. O tom, za primjer budi navedeno, ne ima sumnje, da djelovanje naših umnih sila u mnogom pogledu visi o funkcijama tjelesnih sila, o zdravu i krepku tijelu, ovo opet o materijalnoj hrani. Ali držim, da ne bi bio logički zaključak, da se pretvorbom energije materialna hrana pretvorila u naše misli. Koliko je dakle nesumnjivo, da ovaka korelacija fizikalnih

sila postoji te se čovjek može njom služiti, učiniti ju orudjem svoje volje, te obratiti pojedine sile na svoje svrhe, valja mu biti na oprezu, da se takim umjetnim izrazima ne zavede na krivo polje, na krive zaključke, koji se protive drugim, pouzdanijim načinom dokazanim faktima, te dolaze često u sukob sa diktatima i postulatima racionalne prirode čovjeka. Neka mi bude dozvoljeno navesti jedan slučaj, što ga pripovijeda engleski naučnjak, koji duboko filozofsko znanje spaja s temeljitim poznavanjem prirodoslovnih struka, vojvoda Argyll. „Jednom bijaše u običaju, tako veli on, čuti nauku, da je suvišno moliti se najvišemu biću, jer je danas znanost dokazala, da se svijet upravlja, što ne kažu, nepromjenljivim zakonima. Prije nekoliko godina bijaše u mene gost, ili bolje gostinja, koja mi reče, da je ona uvjerena o nepromjenljivosti prirodnih zakona, kojima je sve u svijetu tako uredjeno, da ne može uvidjeti mogućnost kakove promjene u tečaju događaja ma niti utjecajem najvišega bića. Primjetila je u ostalom, da, premda je to njezino intelektualno uvjerenje, to se ona, ako nju ili njezinu obitelj snadje kakova tuga ili opasnost, ipak utječe molitvi kako i prije. Ovo protuslovlje, nastavlja isti učenjak, medju glavom i srcem, medju nutrnjim nagonom i zaključcima abstraktne filozofije, zaključcima osnovanima tobož na znanosti, duboko me se kosnulo. Nije mi se dalo na ino nego da pomislim: u tom intelektualnom procesu mora da je krupnih falacija, krivih zaključaka“. Ovaj slučaj pruži mu povoda te se dade na ozbiljni posao, da korak po korak proučava te strogoj kritici podvrgne taj intelektualni proces, kojim se do toli žalosnih zaključaka dolazi. Plod toga proučavanja je njegovo znamenito djelo „Vladanje zakona (the reign of law)“, gdje dokazuje, da tajna takovih zaključaka leži u zlo shva-

ćenim izrazima. Istina je, da ima u prirodi zakona, koji su u svojem djelovanju nepromjenljivi, ali ne stoji, da se sve pojave takovim zakonima ravnaju, već je istina, da su rezultati određeni kombinacijom tih nepromjenljivih elementa, ali se ovi opet u svojem djelovanju neizmjereno izmjenjuju. Dapače ne samo da nije istina, da se nepromjenljivost elementarnih zakona ne može složiti sa slobodnom voljom, već je istina, da su nepromjenljivi u općenitoj kombinaciji elementarni zakoni za pojedine pojave orudje u rukama slobodna bića tako, da kad takova orudja ne bi bilo, ne bi čovjek kao takav niti djelovati mogao. Pak na koliko možemo zaviriti u prirodu, štogod se tuj čini, čini se namjerom, znajući kako se ima činiti, imajući vlast nad silama, o kojima se znade, da će stanovitu radnju izvesti uz stanovite uvjete, koji su prema putovima i uporabi od neizmjerne razlikosti. Ovako shvaćeni zakoni prirode otisnu s njezina prijestola onaj mekanički fatalizam i mrtvu nužnost, koja isključuje upliv i vršenje slobodne volje.

S toga čovjek ne može dosta oprezan biti, da ne bude zaveden takim umjetnim izrazima. Prihvatimo nedvojbeno učvršćena fakta, ali podvrgnimo sudu stroge logike pojmove, izraze i izreke, kojima se iz fakata izvode zaključci.

Ako prema ovomu što dosad spomenuh omjerimo pravac, kojim se udarilo u novije doba, da se protumače pojave organičkoga svijeta, opazit ćemo, da znatan dio i uglednijih biologa tumači ove pojave pomoću ciglih mekaničkih sila, isključujući svaku drugu, nematerijalnu silu. Pak se ipak takovu shvaćanju protive sama fakta, što ih dublje i pomnjojije proučimo. Promatrajući naime sastav i uredbu organičkih bića, počevši od sićušne diatome pa do libanskog cedra, od ascidie do čovjeka:

koliko mnoštvo raznolikih organa, kojih svaki posebnu svrhu a prema njoj i posebnu funkciju ima, a svi rade kao česti umno sastavljena stroja prema općenitoj svrsi, koja se tek polučiti ima, dakle je predviđena, dakle promišljena. Ova uredba pojedinih organa i njihova udezbna prema općenitoj svrsi izražena i sačuvana je kroz vjekove u divnoj uredbi ljudskoga jezika.

Postao ljudski jezik kojim mu drago načinom, to je nedvojbeno, da je on od prvo doba, što se čovjek opažanjem i proučavanjem prirode baviti počeo, bilježio i sveudilj bilježi svaku pojavu, svaku spravu, kojom su organička bića snabdjevena i prema posebnim svrhama udešena, takovim pojmovima, a pojmove takovim izrazima, koji u postajanju i razvijanju neorganičkoga i organskoga svijeta vide i očituju moć neizmjerne inteligencije. Koliko smisla u tom pogledu leži u našim riječima: *promisao i providnost*! Jeste, tuj je sve unaprijed promišljeno i prema jasno ustanovljenoj osnovi i određenim svrhama udešeno tako, da se ovoj zapovjedajućoj sili jezika ne mogu niti oni oteti, koji nijesu prijatelji ovakovu tumačenju i shvaćanju prirode. I Darwin, koji se danas u proučavanju bioloških pojava prvim vodičem drži, služi se u svojim djelima izrazima: *izum, prekrasni izum, izvrsna zamisao, divna udezbna itd. (contrivance, beautiful contrivance, exquisite contrivance, wonderful adaption)*. Zanimljiv je u toj stvari razgovor, što ga je ovaj veliki prirodoslovac imao sa prije spomenutim učenjakom *Argyllom*. Ovaj veli: „Ako se i ne ćemo nikada dotle poniziti, da bismo se slijepo podvrgli autoritetu ma kako velika čovjeka, isto tako ne ćemo se niti zavesti dati u toliko, da bismo porekli zasluženu veličinu čovjeka, počinio on ma kako velike pogreške. Držim Darwina najvećim prirodoslovцем, što su ikad živjeli, izuzam možda dvojicu,

Linné-a i Cuvier-a, kojih dvojice su zasluge za proučavanje prirode isto tako velike, kao što i njegove. Ne treba čovjeku da prihvati njegove teorije o porijeklu organskih oblika, a ipak mora da sa slašću slijedi njegova djela o svakom predmetu, o kojem piše. Ja sam imao čast, nastavlja Argyll, da je Darwin jednom zadnjih godina svojega života u Londonu sa mnom razgovor zamenio. U tečaju razgovora spomene vanredni slučaj, gdje je jedan organizam bio cijelom uredbom tako udešen, da se iz ove udeze jasno vidjelo, da je posebno funkciji namijenjena. Tad ću mu ja: dobro, gospodine Darwine, ja ovdje ne mogu naći drugoga tumačenja tih činjenica, nego priznavši tuj djelo uma. Na to se on nješto zamisli, pak onda reče tiho ali ozbiljno: to mi dodje često puta neodoljivom silom na um, ali onda iza toga opet — i potegne izrazitim licem dlanom preko očiju, kao da bi njeka vizija ispred njega iščeznula“. Čini se kao da i veliki muževi stoje pod pritiskom vladajućih struja te ne imaju dovoljno snage, da javno očituju svoje uvjerenje, koje skromno prijateljima ispovjede.

Nije vrijeme da dalje u stvar zalazim; što navedoh, na to me potaknu posmatranje raznih stanovišta, s kojih se tumače pojave i činjenice u području raznih grana, a najpače grana tako zvanih deskriptivnih i eksperimentalnih nauka. Tuj ćemo naći teorija i zaključaka, koji se ne slažu sa uslovima, na kojima se stroga i sustavna znanost osniva. U takovim slučajima bit će na mjestu opreznost, kako gori spomenuh, ne samo obzirom na umjetne izraze, nego i na isti autoritet, te takove izvode neprihvatiti na laku ruku, dok se strogu sudu kritike ne podvrgnu. Ovaka opreznost je tim većma opravdana, što se znanost često puti uzimlje samo kao sretstvo za polučenje materijalnih probitaka, gdje se u

prosudjivanju izvora i načela, iz kojih se zaključci izvađaju, ne postupa onom strogosti, koju zahtijevaju uzvišeni zadatak i idejalna svrha, za kojima znanost ide, te s kojom svrhom nije uvijek u skladu smjer, kojim često puti ova ili ona grana nauke udari. Ne ima sumje, da ima ozbiljnih naučnjaka, kojima je za protumačenje života u organskom svijetu dovoljna na sensualnom ponimanju osnovana empirija. Nu velik, dapače možemo ustvrditi pretežniji broj naučnjaka drži, da za takovo protumačenje osim empirije i sensualnoga ponimanja treba još i drugi faktor, koji ovim putem podanu mu gradju tek ima u sustavnu znanost obraditi. Taj drugi, uz fizikalne vlastitima od ovih bitno različitim silama djelujući faktor je umni, samosvjesni subjekt. Na ovom razlikovanju osniva se dijeljenje znanosti na fizikalne i mentalne. Nu ovom razdjelbom nije iscrpljen opseg znanosti. Otkad se čovjek počeo baviti proučavanjem spoljašnjega svijeta, nalazimo kao rezultat toga proučavanja, koji se kroz sve vjekove kao općenito uvjerenje čovječanstva očituje, kao umni i moralni postulat, da osim mentalnoga ima još i treći svijet, predmet posebne grane znanosti, metafizike, kojoj je ugled i važnost materialističnim smjerom nauke bila jedno, premda kratko vrijeme zanijekana, ali se danas tim većim uspjehom na svoje mjesto u znanosti uspostavlja, jer se ona bavi osnovnim načelima, na kojima počivaju sve grane znanosti. Um čovječji ne zadovoljava se samo proučavanjem i tumačenjem pojava mentalnoga i fizikalnoga svijeta; on hoće ne samo da znade svakom individualnomu bivstvu i što jest, i kako i zašto jest; on traži preko fizikalnih metafizičke istine. Ima, istina, naučnjaka, koji sve one pojave, koje se samo na osnovu metafizičkih postulata protumačiti mogu, misle protumačiti anthropomorfismom, ili bolje anthropopsychismom:

t. j. da pojave u svijetu nijesu onakove, kako si jih čovjek predstavlja; da među čovjekom i spoznatim faktima ne ima one suvislosti, koju on nalazi; da sve što u čovjeku i izvan njega biva, čovjek si predstavlja i ponima na svoju, na čovječju, prema svojim silama, prema svojem načinu mišljenja. I u ovom anthropopsychismu leži varava opsjena kao što i u drugim već spomenutim umjetnim izrazima. Kad bi to mnijenje anthropopsychista vrijedilo, onda su istina i znanosti puste prazne riječi. Ta zar čovjek može inače misliti i do zaključaka doći, nego prema silama i zakonima, esencijalnim atributima svojega bića? Ta i sami zastupnici ove teorije ne mogu inače do svojih zaključaka doći, nego anthropopsychismom, prema tomu su i njihovi zaključci puka opsjena.

Filosofija, stanac kamen svih znanosti i nauka, govori nepogrješivim autoritetom: „Gdje je učinak, tuj je i uzrok; prema kakvoći učinka slijedi apodiktikom nuždom kakvoća uzroka. Gdje je zakon, tuj je i zakonodavac; kakav zakon, takav i zakonodavac. Po načelu causalnosti dolazi um čovječji nepogrješivim zaključkom do prauzroka svih uzroka, do zakonodavca svih prirodnih zakona, do neizmjerne inteligencije, koja je izvor svega vidljiva i nevidljiva“.

Povjest nas uči, da je bilo, kako već spomenuh, vjekova, gdje su se kojekake teorije od koljena do koljena kao znanost prenosile, dok ih nijesu prosvjetljenije generacije kao zablude čovječjega uma s polja prave, objektivne znanosti uklonile. Zablude ovake su samo časovite, jer ako i jesu na znanstvenom polju pojedinci pogrješivi, općeniti um čovječanski ispravlja pogrješke pojedinaca, omjeriv ih o uzvišenu, idejalnu svrhu, kojoj znanost služiti ima. Priznana pogrješka je otkrivena istina. Nu zato bi čovjek promašio svoje zvanje, te ne bi

shvatio zvanje i svrhu znanosti, kad bi, naišav na časovite zablude i pogriješke, klonuo duhom tražeći istinu putem znanosti. Otkrivene zablude i pogriješke neka budu potonjim istraživaocima opomenom, da budu, kako gori spomenuh, oprezni u svojim zaključcima, držeć vazda na umu, da ima pitanja u spomenuta tri svijeta, na koja ograničeni čovječji um ne će nikada odgovoriti moći. Što je tek maleni, nježni cvijetak? Protumači mu postanak, razvitak i svrhu! Najveći i najduhovitiji noviji engleski pjesnik Tennyson, ubravši takav nježni cvjetić na razvalinama stara grada, uzme ga promatrati, pak zadubiv se u tajne prirode, čovjeka i one neizmjerne inteligencije, kojoj čovjek riješenje tih tajna ostaviti ima, usklikne, po tumačenju našega dičnoga pjesnika „Kriesnica“ :

Ej cviete s pukle kamenite brine,
 Isčupah tebe iz te pukotine,
 U ruci si mi ti i korien tvoj;
 Proučit, pojmit da te mogu oj,
 Što l' jesi, sav u svemu taki,
 Tad shvatljiv bio b' svijet i Bog mi jaki!

U ovim stihovima izrečeno je u malo riječi veliko, osnovno načelo, koje bi imalo biti provodićem svakomu, koji se odlučio na polje znanstvenih istraživanja, a najpače onomu, koji si je zadaćom uzeo proučavati i tumačiti pojave organskoga svijeta; jer radeći s jedne strane na odabranom si polju ustrajnom požrtvovnošću, a imajući s druge na umu medje, koje su ograničenim silama čovjeka postavljene, ne će sići s puta istine, te će tek ovakim obradjivanjem znanstvenoga polja rezultati skupnoga ljudskoga intelektualnoga rada zavrijediti ime prave, objektivne znanosti, kojoj je svrha intelektualno i moralno usavršenje a uz to i unapredjenje materijalne dobrobiti čovječanstva.

2. Izvještaj tajnika

DRA. FR. VRBANIĆA

o gospodarstvenim prilikama akademije g. 1898.

Vele štovana gospodo!

Kao što prijašnjih tako se je i ove godine naša akademija u gospodarskom pogledu kretala u uskom okviru svojih čednih prilika žaleći, da ne može u punoj mjeri zadovoljiti onim opravdanim zahtjevima, koji se na nju stavljaju. Ne samo za izdavanje historijskih spomenika, starih pisaca, te folklorske i ine gradje, nego i za uzdržavanje i nadopunjivanje svojih zavoda, kao što su galerija slika, arkiv, knjižnica, trebala bi akademija daleko više materijalnih sredstava, nego li ih danas ima, da i ne spominjem osnovanih želja razreda matematičko - prirodoslovnoga u pogledu istraživanja zemlje i obilnije publikacije djelâ prirodoslovne struke, te živoga nastojanja onih rodoljuba, koji drže, da je nadošlo vrijeme, kad bi akademija morala već jednoć otvoriti i razred umjetnički. Komu milije nego li akademiji, kad bi mogla ispuniti sve ove želje i zahtjeve, te kad ne bi morala slagati kraj s krajem, kako bi samo zadovoljila svojim najnužnijim potrebama.

Već onom prilikom, kad je sastavljala svoj proračun za tekuću godinu, stajala je akademija pred deficitom od stotine i više forinti, premda je opseg pojedinih knjiga u svojim publikacijama stegnula više, nego to dopušta korist i interes samoga predmeta. A da ne bude darežljive desnice našega dobrotvora i pokrovitelja, akademija bi jedva svake druge godine mogla na svjetlo zdati po jednu svesku svoga velikoga „Rječnika“. I ove godine pružio je on u to ime akademiji stalnu go-

dišnju potporu od jedne hiljade forinti. Akademija vrši s toga samo svoju dužnost, ako se ovom svečanom zgodom svomu pokrovitelju i dobročinitelju preuzv. g. biskupu Strossmayeru na ovom veledušnom daru najtoplije zahvali, te ako se s cijelim hrvatskim narodom složi u vrućoj molbi svemogućemu stvoritelju, da blagoslovi njegovu desnicu i njegov dragocjeni život uzdrži zahvalnomu narodu do skrajnih granica.

Akademija ulaže svu brigu, da se pospješi izdavanje ovoga velikoga djela, a u tom ju nastojanju podupire i visoka vlada, koja uredniku „Rječnika“, akademiku i profesoru Budmanu, dozvoljava trajan dopust, da se posve uzmogne posvetiti ovomu trudnomu i tegotnomu poslu. Neka joj i ove godine na ovoj dozvoli bude izrečena najtoplija hvala.

Kad bi u akademije bilo više materijalnih sredstava, ona bi rado zadovoljila opravdanoj želji onih rodoljuba, koji jedva čekaju, da svake godine svjetlo ugledaju barem po dvije sveske „Rječnika“. Ona je skoro svu potrebitu gradju za ovo monumentalno djelo već spremila, te ju još, ne žaleći ni truda ni troška, svake godine nadopunjuje. Tako je ove godine od svoga revnoga suradnika, veleč. gosp. Jovana Bogdanovića, paroka u Divoselu kraj Gospića, prekulila 20.000 riječi, kojih nema u Vukovom rječniku, te je u tu svrhu potrošila znamenitu svotu od jedne hiljade forinti.

I za sabiranje te uredjivanje folklorske gradje žrtvovala je akademija što god je mogla, te je, kako već spomenuh u prošlogodišnjem izvješću, u tu svrhu iz novaca preostalih od izvanredne prodaje svojih publikacija odredila znamenitu svotu od 3000 for., od koje je u to ime ove godine potrošila preko polovine tako, da joj u tu svrhu preostaje jedva još oko jedne hiljade forinti.

Kako je ovo poduzeće, bude li provedeno onako kako odgovara časti akademije i važnosti samoga predmeta, spojeno s velikim troškom, nije čudo, ako akademija s velikom brigom gleda u budućnost, bojeći se da ne zapne u tom poslu baš onda, kad bi trebala da svom snagom oko njega prione.

Kad bi akademija sve svoje prihode mogla upotrebiti lih u svrhe svojih zavoda i svojih publikacija, ona bi mirne duše uza svu tu brigu gojila tvrdnu nadu, da će naumljeno djelo provesti na čast i slavu naroda, ali je neprilika po nju velika, da od svojih prihoda mora otplaćivati preko 600 for. na račun potresnoga zajma, da mora ispunjavati druge neke obveze, koje ju terete sa više stotina forinti, da osim redovitih poreza u ime pristojbenoga jednačka plaćati mora preko godišnjih 400 for., a napokon da i zemalj. proračunu prinositi mora isto toliku svotu za upravu svoje zaklade.

Akademija je učinila sve što je mogla, da ne bude morala plaćati ni pristojbenoga jednačka za svoje kuće, ni prinosa zemalj. proračunu za upravu svoje zaklade; ona se za stalno nada, da će s ovim potonjim zahtjevom uspjeti, ali se boji, da isplati pristojbenoga jednačka izbjeći neće, te da će u to ime buduće godine morati odnosnu svotu platiti naknadno i za ovu godinu tako, da će uslijed toga svoje književne radnje morati prikratiti za iznos od blizu 800 for.

Ovo će biti po akademiju tim osjetljivije, jer će uslijed stanbenih prilika, koje su u najnovije doba zavladaile u gradu Zagrebu, i prihod akademijskih kuća biti za koju stotinu forinti manji, nego li je bio do sada. Već ove godine primila je akademija preko 800 for. najamnine manje nego li prošle samo uslijed toga, što su neki stanovi u njezinim kućama bili prazni po 2 ili pače po 3 mjeseca, i ne gledeći na to, da je najamninu

kod nekih stanova morala sniziti. Akademiju nije međutim ostavila nada, da će sve nepovoljne posljedice, koji bi s gore navedenih razloga mogli nastati, izgladiti stalna godišnja potpora iz zemaljskoga proračuna, koju akademija očekuje još uvijek, a danas, kad je na čelu nastavnoga odjela njezin mnogogodišnji i zaslužni član presv. g. A. Pavić, većim uzdanjem nego li ikad prije. Akademija je u toj nadi i ove godine po treći put zamolila visoku kr. zemalj. vladu osobitom pretstavkom za stalnu godišnju potporu, te ju nije ni malo smetalo, što su joj prve dvije slične pretstavke bez uspjeha ostale; jer ona ne zaboravlja, da je u razdoblju od g. 1871. pak do uključivo g. 1884., dakle u doba, kad su i njezine potrebe bile manje, te kad je i zemaljski proračun raspolagao sa mnogo manje sredstava, uživala stalnu godišnju potporu, isprvice od 1000 for., a kasnije od 2000 for. Upravo ta uspomena krijepi ju u nadi, da se mjerodavni faktori ne će ovaj put oglušiti njezinim molbama, koje će svatko tim opravdanim smatrati, kad nepristrano prosudi njezino djelovanje od njezina postanka pak do danas.

Ovomu svomu radu ostala je akademija i ove godine vjerna; ona je u prvoj seriji svojih publikacija izdala četiri knjige: „Ljetopis“ svesku XII., „Rad“ knjigu 134. i 135., te dio I. treće sveske „Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena“, s troškom od okruglih 3800 for., bez obzira na posebne troškove, što ih je potrošila za gradju ovoga Zbornika. U drugoj seriji, koja će izaći koncem budućega mjeseca, predati će akademija učenomu svijetu „Rječnik“ svesku 18., „Rad“ knjigu 136. i 137., „Hrvatske spomenike“ („acta croatica“) knjigu I., „Starine“ knjigu 29., te II. dio treće sveske Zbornika za život i običaje. Ove publikacije druge serije stajati će akademiju preko 9000 for.

Uz to je i ove godine potrošila akademija za istraživanje zemlje, za skupljanje gradje „Zbornika novije književnosti“, za posebnu potporu zakladi „za izdavanje knjiga za opću naobrazbu“ blizu 700 for. tako, da iz njezina redovitoga proračuna iznosi trošak za akademijske publikacije ove godine preko 13.500 for. Ako se k tomu priračuna, da je ove godine povrh toga izdano za gradju akademijskoga „Rječnika“ 1000 for., a za sabiranje i uređivanje folklorske gradje preko 1500 for., to je akademija ove godine potrošila samo na književne svoje radnje 16.000 for.

Uz to se ne smije zaboraviti, da akademija uzdržaje tri posebna svoja zavoda, na koja joj od godine do godine tim više trošiti valja, čim se ti zavodi više uređuju, te čim se posvećuje veća briga za njihovo uzdržavanje. Tako je ove godine potrošeno za samo uređivanje arkiva 300 for.; ovu je svotu mogla akademija samo tako namaknuti, što se je njezin arkivar, akademik Tade Smičiklas, i ove godine odrekao svake nagrade za svoj trud, te što je cijelu ovu svotu, koja je opredijeljena u ime nagrade za arkivara, upotrebio za nabavu potrebâ, nužnih za uređenje arkiva, i za nagradu pomagačima, koji su i ljetos u tom poslu radili pod njegovim nadzorom. Na ovoj njegovoj požrtvornosti izriče mu akademija ovom svečanom zgodom svoju najtopliju hvalu.

I knjižnici svojoj posvetila je akademija osobitu brigu, te je za nju ove godine potrošila veću svotu nego li prijašnjih godina, jer nije više mogla dopustiti, da mnoga znatna djela u njoj nevezana leže. Kad bi bilo sredstava, morala bi akademija u tu svrhu potrošiti još mnogo toga; ovomu se trošku ona ne će moći s vremenom oteti, ne bude li htjela dopustiti, da joj po

zlu podje znamenita zbirka knjiga, koja je pohranjena u ovom njezinom zavodu.

Napokon ne smije akademija zaboraviti ni Strossmayerove galerije slika, koju je njezin pokrovitelj tolikim žrtvama nabavio, te ju veledušno akademiji poklonio. Odkada je akademija za upravu galerije namjestila posebna ravnatelja u osobi našega slavljénoga umjetnika Nikole Mašića, morala se je pobrinuti barem donekle i za najnuždnija sredstva, da bude mogao zadovoljiti svomu patriotskomu zadatku oko toga zavoda; jer prihod iz posebne galerijske zaklade, koju je zasnovao njezin dobrotvor i pokrovitelj, dotječe jedva za osobne izdatke tako, da za stvarne potrebe galerije od prihoda te zaklade ništa ne pretječe.

Za sve ove zavode svoje potrošila je akademija ove godine preko 1600 for., a sva je prilika, da će u napredak u tu svrhu morati žrtvovati još više sredstava.

Iz ovoga razlaganja razabrati ćete, gospodo, da je ove godine akademija za znanstvene svoje radnje i za svoje zavode, koji imadu biti potporom tomu radu, potrošila blizu 18.000 for., bez obzira na troškove za upravu te za uzdržavanje akademijske palače.

Sve ove izdatke podmirila je akademija u prvom redu iz prihoda akademijske zaklade, a zatim iz dohotka svojih kuća. Po iskazu računarskoga ureda k. r. zemalj. vlade iznosila je faktična imovina akademijske zaklade koncem g. 1897. ukupnu svotu od 265.632 for. 34 nč., u kojoj je sadržana ne samo posebna zaklada biskupa Strossmayera za uzdržavanje Strossmayerove galerije slika u nominalnom iznosu od 10.850 for., nego i zaklada baruna Gustava Hillepranda-Prandaua u nominalnoj svoti od 12.200 for. Prema iskazu spomenutom u prošlogodišnjem izvještaju prirasla je ukupna svota

akademijske zaklade u jednoj godini za 2.135 fr. 37·5 nč., te je nosila u ime kamata u svemu 9364 for., ne uračunavši iznos od 434 for. iz zaklade biskupa Strossmayera, što ga akademija neposredno diže kod kr. državne blagajne. Od gornje svote od 9364 for. stavljen je akademiji na raspolaganje samo iznos od 4080 for. 49 novč., dok je ostatak od 5283 for. 51 nč. pridržan kod zemaljske blagajne ponajviše zato, da se u smislu akademijskih pravila jedna petina akademijskoga glavninčnoga prihoda, dakle i onoga od akademijskih kuća, priklopi glavnici.

Uz ovu glavnicu, koja je uložena u vrijednosne papire, posjeduje akademija i nekretnu imovinu, u koju je uložan jedan dio njezinih novčanih kapitala. Vrijednost ove nekretnne imovine iznosi najmanje 469.000 for., a odbivši od ove svote vrijednost akademijske palače u iznosu od 260.000 for., preostao bi ostatak od 209.000 fr. za šest akademijskih kuća, koje se nalaze u Zagrebu. Čisti prihod ovih kuća iznosio je ove godine okruglo oko 11.000 for., t. j. nešto preko 5·26% od vrijednosti, označene u inventaru.

Uz ovaj prihod, što ga davaju vrijednosni papiri i akademijske kuće u okruglom iznosu od 15.500 for., dobila je akademija, kako već spomenuh, od svoga dobrotvora i pokrovitelja 1000 for., a od prodaje knjiga oko 3500 for., tako, da će tečajem ove godine moći računati na ukupni prihod od kojih 20.000 for., što će joj biti jedva dostatno, da pokrije sve u proračunu ustanovljene izdatke.

Potanki iskaz o upravi akademijske imovine u godini 1898., te o prihodu i razhodu, što ga je imala akademija tečajem ove godine, priopćiti će ona u svojim zaključnim računima.

Uz ovu glavnu i temeljnu zakladu, kojom prema

čl. 15. pravila upravlja kr. hrv.-slav.-dalmatinska zemalj. vlada s dvojicom pravih članova, imade akademija, kako sam imao čast izvijestiti prošle godine, i posebnu zakladu pod imenom „zaklada za izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu“. Zaklada ova prirasla je prema godini 1897. za četiri stotine forinti time, što je akademija odredila, da se ovoj zakladi priklopiti imadu tečajem ove godine isplaćeni darovi, što ih u svojim oporukama akademiji veledušno ostaviše blagopokojni rodoljubi: gospodja udova Marija Amruš rođena Brlić, te kanonici Konrad Šnap i Antun Leopold Fetzer. Akademija se je već prošle godine u svojoj svečanoj sjednici sjetila ovih svojih plemenitih darovatelja; meni je ovaj put samo spomenuti, da je navedena zaklada, pomnožana ovim prinosima, dosegнула svotu od 7539 for. 28 novč.

Akademija je na račun ove zaklade u drugoj seriji prošlogodišnjih svojih publikacija izdala prvi svezak historije srednjega vijeka, što ju je napisao njezin pravi član Natko Nodilo. Akademija žali, što ne može nastaviti izdavanje ove povjesti, premda je poštovani i odlični njezin pisac djelo svoje posve dovršio; jer se prema pravilima zaklade iz prodaje prvoga sveska i iz svakogodišnjih kamata mora u prvom redu zakladi povratiti onaj trošak, koji je potrošen za prvi svezak, te jer se daljnje izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu imade nastaviti istom onda, kad se iz prihoda kamata nabere toliko raspoloživa novca, da se njim podmiriti budu mogli troškovi za daljnju knjigu. Da to što prije bude, zavisi u prvom redu od što brže prodaje prvoga sveska navedene historije i od susretljivosti, kojom će hrvatski mogućnici prigrliti svrhu, za kojom ova zaklada ide. Nu žalibože akademija se ne može pohvaliti ni jednim ni drugim. Od prvoga djela, što ga

je akademija izdala na račun te zaklade, rasprodan je vrlo malen broj primjeraka, a od naših rodoljuba nije se ove godine te zaklade upravo nitko sjetio.

Ovu nebrigu hrvatskoga općinstva opaža akademija u opće i kod rasprodaje svojih knjiga. Broj godišnjih pretplatnika za njezine publikacije kao da se ne će podići; prošle godine bilo ih je u svemu 124, a ove godine nije ih do sada ni toliko, akoprem je godišnja pretplata prema broju izdanih knjiga vrlo malena, jer iznosi samo 10 for., te akoprem imade u hrvatskom narodu dosta mogućnika, koji bi barem ovim načinom mogli poduprijeti rad naše akademije. Prigovor, da akademijske publikacije nisu za šire općinstvo, ne može opravdati ovaj nemar, jer ni za sam folklorski zbornik, koji bi morao zanimati sve prijatelje naroda a ne samo učenjake, nije se kraj svega nastojanja njegova urednika g. dra. Radića moglo naći ni pet stotina pretplatnika, te jer mi za naše publikacije ne tražimo ni na stotine a kamo li na hiljade pretplatnika. Akademija bila bi zadovoljna, da broj pretplatnika za njezine publikacije dosegne tri stotine; ali žalibože do sada nismo dospjeli ni do polovice toga broja. Ja se nadam, da su ovi pojavi samo prolazni te da će doskora doći vrijeme, kad se ni akademija ni hrvatski patrioti ne budu morali tužiti na nemar hrvatske publike oko hrvatske knjige.

Ukupna zaliha knjiga, što ih akademija ima u svom spremištu, bila je prema inventaru od konca mjeseca rujna ove godine 76.200 komada, a vrijednost njihova prema potpunoj prodajnoj cijeni u okrugloj svoti od 192.500 for., dakle prema stanju od 30. rujna prošle godine za preko 2000 komada u vrijednosti od 17.000 forinti veća. Nerazmjerni prirast u vrijednosti ovih knjiga nastaje time, što je tečajem ove godine dovršen IV. dio „Rječnika“, te je u spremište spremljena sva zaliha

od 1000 istisaka, a prodajna cijena svakomu eksemplaru iznosi 12 for.

U ovoj dosta velikoj zalihi svojih publikacija naći će akademija u napredak za stalno i opet bogato vrelo za podmirbu svojih najnužnijih potreba, kao što ih je našla prije dvije tri godine, kad joj je trebalo pokriti do 15.000 for. za popravak svoje palače.

Dao Bog, da ona taj dohodak iz tih svojih knjiga drugi put bude mogla potrošiti u svrhe svoga književnoga rada, koji je priznanje stekao ne samo u domovini nego u učenom svijetu svih prosvijetljenih naroda.

3. Izvještaj tajnika

DRA. FR. MARKOVIĆA

o književnom radu akademije g. 1898.

Veleštovana gospodo!

Od posljednje svetčane sjednice, koja bijaše 18. prosinca prošle godine (1897.), a u kojoj je pravi član filologijsko-historijskoga razreda prof. dr. Milivoj Šrepel čitao svoju razpravu: „O humanistu Šižgoriću“, razvijala se književni rad akademije ovako.

U izvanrednoj svetčanoj sjednici dne 16. veljače o. g., koja je bila namijenjena doista izvanredno radostnoj svetčanosti, naime proslavi svećeničke šestdesete godišnjice velikoga pokrovitelja akademije, preuzvišenoga gospodina biskupa J. J. Strossmayera, čitaše: 1. pozdravnu besjedu gosp. predsjednik J. Torbar; 2. svetčani govor član dopisnik razreda filozofijskoga prof. dr. Ante Bauer; 3. sonetni vienac pokrovitelju svetčaru pravi član

razreda filozofijskoga i književni tajnik akademije dr. Fr. Marković.

Redovito pak čitane su i za akademijske spise prihvaćane tijekom g. 1898. ove razprave i ini književni prilozi:

U razredu *filologijsko-historijskom*:

Od pravih članova:

Dne 8. siječnja Tade Smičiklasi „O životu i djelih Šime Ljubića“ (za Ljetopis za g. 1897.); kratki izvod nekrologa glasi ovako:

Šime Ljubić rodio se 24. maja g. 1822. Mladost mu pada u dobu narodnoga preporoda. Još kao bogoslov prionu svom dušom, da bude jedan od najmarljivijih suradnika „Zore Dalmatinske“. Još kao klerik izdade god. 1846. dva djela: „Petra Hektorovića Ribanje“ i „Život Morlakah“. Ljubić se već sada bavi arkeologijom a osobito numizmatikom. God. 1850. „O starim grčkim i rimskim novcima“ prima u svoje spise bečka akademija znanosti. Ljubić je međutim spremao biografije znamenitih Dalmatinaca i djelo „Historija literature slavonske u Dalmaciji“. Prodje na nauke u Beč i steče osposobljenje za profesora historije i hrvatskoga jezika.

Pravi okret u Ljubićeve životu jest njegov namještaj u mletačkom arkivu. Akademiku se posrećilo dobiti vlastoručni Ljubićev popis svih njegovih prepisa iz mletačkoga arkiva. Ljubić objelodani u našim akademijskim publikacijama preko četiri stotine štampanih araka ovih spomenika, znamenitih za povijest ne samo hrvatsku i srpsku već i cijele jugoistočne Europe. Jošte ostaje veliki dio, ali manje znatan, u rukopisu. To su spomenici 17. i 18. vijeka, tičući se najviše Dalmacije. Ljubiću se iza ovih ogromnih izdanja spomenika pravom priznaje častan naslov hrvatskoga Muratoria.

Akademik ocjenjuje zatim i njegove samostalne radnje na polju historije i arheologije. Osobito se bavi njegovim najznatnijim djelom „Opis jugoslavenskih novaca“. Zatim prikazuje i njegov rad kao osnivača „Hrv. arh. društva“ i „Hrv. arh. muzeja“. Napokon nabraja redom sto trideset i devet samostalnih djela i rasprava Ljubićevih, koje je tečajem ove radnje ocijenio. Ljubić umrie 19. oktobra 1896.

Dne 15. ožujka dra. Augusta Musića „O Matiji Valjavcu“ (za Ljetopis za g. 1897.) Ocrtavši život Valjavčev bavi se akademik pobliže literarnim radom njegovim, koji se može razdijeliti na tri periode: prva ide do njegova namještenja u gimnaziji varaždinskoj (1854.), druga do premještenja u gimnaziju zagrebačku (1876), a treće do smrti. U prvoj je periodi njegov rad pjesnički (Valjavec je odličan epski pjesnik slovenski), u drugoj folkloristički (Valjavec kupi narodne pripovijetke i ostale umotvorine kajkavske i istražuje narodni život Kajkavaca), a u trećoj znanstven (Valjavec koncentrira svoj rad u Jugoslavenskoj akademiji, te istražuje jezik slovenski — poglavito njegov akcenat — i proučava i izdaje stare spomenike jezika hrvatskoga). U prvoj periodi piše slovenskim, u trećoj hrvatskim, u drugoj što hrvatskim što slovenskim jezikom. O svakoj periodi govori akademik napose spominjući i ocjenjujući Valjavčeva djela, a s općenim sudom o djelovanju i zaslugama njegovim završuje. U dodatku izbraja se sve, što je Valjavec napisao, kronologičkim redom.

Dne 11. lipnja razprava dra. Augusta Musića „O modalnoj porabi participapret. act. II. u hrvatskom jeziku“ (za Rad). Da bi se razumjelo, kako je došlo do toga, da se taj particip upotrebljava modalno (n. pr. Živio!), misli akademik,

da valja polaziti od rečenica s adjektivom kao predikativnim atributom u hipotetičkom značenju, na primjer *Gla dan i patrijar hljeba će ukrasti*. Nar. posl. *Kad bi riječ, kojoj adjektiv kao predikativni atribut pripada, imala stajati u kosom padežu, ona može zajedno s adjektivom ostati u nominativu, a u kosi se padež meće anaforički pronomen, n. pr. Đevojka mala ili velika, jednako joj se hoće svatova*. Nar. posl. (mj. *Đevojci maloj ili velikoj jednako se hoće svatova*). A sada se „*đevojka mala ili velika*“ shvaća kao osobita podložna (koncesivna) rečenica, u kojoj je subjekat „*đevojka*“, a predikat „*mala ili velika*“ [= (i ako je) *đevojka mala* (i ako je) *velika*]. Prema takovim su rečenicama postale rečenice, u kojima između podložne (hipotetičke ili koncesivne) i glavne rečenice nema više nikakve formalne sveze, n. pr. *Konj trom, dug (trudan) put, konj brz, kratak (lak) put*. Nar. posl. *Dan. — Travnik studen, koš napunjen; moka r, i koš i guvno*. ib. Takovoj podložnoj (hipotetičkoj) rečenici može pripadati i takova glavna rečenica, koja ne treba da se izreče riječima, nego joj je smisao dovoljno jasno naznačen, ako se podložna rečenica izgovori sa željnim tonom, n. pr. *Sretan ti put* [= ako ti put (bude) *sretan*], (bit će mi ugodno). A tim podložna rečenica postaje željna: *Sretan ti put!* Tako su postale željne rečenice: *Dobro jutro!* — *Vesela mu majka!* itd. — za koje se iz narodnih umotvorina navodi obilje primjera.

Kao adjektiv, tako može i particip preterita akt. II. dolaziti kao predikativni atribut u hipotetičkom značenju, pa onda vrijedi za nj sve ono, što je netom kazano za adjektiv, n. pr. *Ako li mi pravo ne sudio, da Bog dade, dana ne živio*. N. pj. here. 107 (upravo

jedna rečenica, u kojoj je „ne živio“ predikat, a „ne sudio“ predikativni atribut subjekta „ti“). Kad bi riječ, kojoj particip kao predikativni atribut pripada, imala stajati u kosom padežu, ona zajedno s participom ostaje u nominativu [kao osobita podložna (hipotetička) rečenica], a u kosi se padež meće anaforički pronomen, n. pr.: *M a h a o* (domaćin) *ga* (sc. sjeme) desno, bilo *mu* sretno, *m a h a o ga* lijevo, rodilo *mu* lijepo! *Vuk*, *Živ.* i ob. 75. [mj. *mahalu (dat., sc. domaćinu) *ga* desno bilo *mu* sretno, *mahalu *ga* lijevo rodilo lijepo]. A prema takovima postale su i ovakove rečenice: *Bila zdrava glava moja*, rodit će *mi* ljuba sina etc. *N. pj. I.* 182—3. Napokon može takova (hipotetička) rečenica, kao i ona, u kojoj je sam adjektiv predikat, postati željna, n. pr.: *Bog ti* dobro dao, (bit će *mi* ugodno)! — *Bog te* ubio! — *Živio!* — čemu se iz narodnih umotvorina navodi obilje primjera.

I relativne su rečenice s participom pret. akt. II. postale od jedinstvenih rečenica, u kojima je particip predikativni atribut u hipotetičkom značenju (a relativ generalni indefinit), n. pr. *Ko vi* stio nauditi, ne dao *mu* *Bog!* *N. pj. I.* 14 [upravo: (makar) komu *htjelu *vi* nauditi ne dao *Bog!*]. A prema takovima postale su relativne rečenice, koje se više ne dadu svesti na dio jedinstvene rečenice, n. pr. *Kad moj topuz* iz mora iziš'o, onda 'vaki đetić postanuo! *Nar. pj. II.* 422. — I za relativne rečenice navodi se iz narodnih umotvorina obilje primjera.

Od člana dopisnika, ravnatelja u Spljetu, *Franje Bulića*:

Dne 14. listopada: „*Prvi izvještaj o nadpisu u atriju crkve sv. Marije de Salona*“ ovoga sadržaja:

„Odnosno na moja brzojavna izvješća dneva 26. kolovoza i 2. tekućega rujna, čast mi je dostaviti toj Slavnoj Akademiji otisak nadpisa našasta u atriju crkve sv. Marije de Salona ili de Otoch, uz do-
tično čitanje.

„Ovaj nadpis, našast dosad u 77 komada, od kojih je doslie sastavljeno u pojedine skupine 59 komada, nije još bio dopunjen ni pročitao u svim potankostima, jer ima nade da će se pronaći još koji komadić. — O njemu pridržavam si točnije izviestiti, kada bude podpunije pročitao, bolje sastavljen, fiksiran i fotografiran. Za sada može se iz nadpisa sa nekom sigurnošću ovo čitati:

[In hoc loc]o qu(i)ecit Helena fa(mula Dei?)
uxor Mihaeli regi materq(ue) Ste[fani]
regni VIII . . . an(no) ab incar[natione]
DCCCCLXXVI . . . luna (?) currente VI ista
iens(?) fu[giens, fugit?] . . . regn[o] mater fit pupillor(um)
. . . . viduar(um) . . . (h)icque (?) aspicie(ns)
anime dic miserere Deus.

„Helen a, u povjesti dosad nepoznata, valjda žena hrvatskoga kralja Mihajla, kaže se da je majka Stjepana. U opreci sa materque može se vjerojatno popuniti uxor ili coniux. — Ono Ste ne bi moglo drugo biti nego Ste[phani]. — O njoj se kaže da počiva in hoc loc]o quiescit, t. j. u sarkofagu atrijsa crkve Sv. Marije. — Da je ova dosad prokopana crkva, sa atrijem, na tri broda, razdijeljena pilovim i absidom, ecclesia S. Mariae de (in) Salona, de Otoch naših spomenika (Rački, Doc. p. 486—87, Kuljević, Cod. Dipl. II. p. 166. de Atago), to je sigurno, jer još dan danas u cijeloj dalmatinskoj Zagori i u bližnjim selima zovu sadašnju podžupsku crkvu Solina Gospa od Otoka, kako sam se mogao odavna i u više prigoda uvjeriti, osobito na blagdan Male Gospe

dne 8. rujna, kadno se na hiljade naroda iz okolice spliva na sajam u Solin.¹ Ova pak crkva leži upravo na jednom otoku, što ga obtočuju dva rukava rieke Jadra. Sadašnja solinska crkva leži tik uz staru, a orien- tirane su obje prema iztoku.

„Michael rex, što se u nadpisu spominje, ima biti Miroslav kralj Konstantina Porfirogeneta (Doc. p. 398), kako to kaže i Farlati po mletačkim piscima, osobito po Dandulu Chron. l. VIII. (Sr. Farlati I. p. 304, 2; 334. 2; — 341 (r); III. p. 84, 86, 87). Ovo se daje lako vjerovati i s razloga, što se znade, da su naši vladari nosili obično uz narodno ime i svetačko, grčko ili latinsko, n. pr. *Demetrius cognomento Svinimir*; *Helena — Lepa* itd. — Miroslav je pako sin Krešimira (Doc. p. 398).

„Sabellico pako u svojim Deche na str. XXVI. spominje za ovo doba u Dalmaciji nekoga kralja Mihajla „certo Michiel regulo in Dalmatia“. I Lučić (de Regno Dalmatiae . . . pag. 58—59) navadja nekog Mihajla bana u Hrvatskoj od god. 912—922. za doba mletačkoga dužda Ursa Badoera, te kaže da je ovaj Mihajl, sin Krešimira ili Mutimira, po Konstantinu Porfirogenetu Miroslav, a *Graecis nomina mutare solitis, Michaelem vocatum*.

„Iza više pokušaja točno je utanačena godina ovog nadpisa, naime 976, koja se liepo slaže sa gori navedenim imenima.

„Zadnji dio ovoga nadpisa odnaša se s velikom vjerojatnošću na koji znameniti događaj u životu Helene.

¹ „I sami Solinjani zovu ovu crkvu „Gospe od Otoka“, osobito kada se kunu: „tako mi one u Otoku.“

„Kaže se naime, da ona mater fit pupillorum et viduarum. Ovaj fit pretpostavlja ili zahtieva, da je ona nešto u nekom drugom svojstvu bila. Bila je žena kralja i majka kralja, a sada je majka sirotâ i udovicâ. Ono regn[o] blizu podupiralo bi ovo tumačenje. Ona je valjda bila iztjerana iz kraljevstva fugiens ili expulsa] regn[o] u ono burno doba naše narodne dinastije, kad se je u istoj tragičnim događajima sbivalo, kada je Pribina ubio muža joj Miroslava (Doc. p. 378 — Kninski spom. p. 31—32). Na ovo mišljenje ovlašćuje nas i liepi čuvstveni zaključak nadpisa, valjda apostrofa motricu: aspiciens anime dic miserere Deus.

„Svakako pridržavam si izviestiti još točnije i obširnije ob ovomu krasnomu spomeniku iz doba narodne dinastije, koji će sigurno razsvietliti ono tamno doba hrvatske povjesti u drugoj polovici X-og vieka. — a to kad bude sve bolje prokopano i nadpis bolje popunjen, a ja mirniji od uzhićenja, u komu plivam od nekoliko dana.

Split, 3. IX. 1898. — Od Upraviteljstva „Bihaća“ hrvat. društva za iztraživanje domaće povjesti.

F. Bulić.“

Zatim: „Drugi izvještaj o iskopinama oko crkve sv. Marije de Salona“ ovoga sadržaja: „Odnosno na moje izvješće 3. prošloga mjeseca br. 13/Bihać, čast mi je javiti toj slavnoj Akademiji, da je ovo dana preuzeto opet izkapanje okolo crkve Sv. Marije de Salona ili de Otok, iza kako je bilo obustavljeno za nekoliko dana sbog jamatve u Solinskom Polju.

„Još prvih dana mjeseca rujna počele su se odkapati sgrade na zapadu gori rečene crkve, pa na jugu i jugo-zapadu, sve okolo sadašnje podžupske crkve Bla-

žene Djevice Marije. Odkapanje ovih zidova sada se nastavlja. Nije još jasna razporedba ovih sgrada, jer ima tu još mnogo rada, ali je vjerojatno, da sve te sgrade naokolo pripadaju više manje samostanu, koji je po Tomi Arcidjakonu (Hist. Salonit. cap. 17) tu obstojao: „(ecclesiae S. Stephani et S. Mariae de Salona) „quae ob reverentiam regaliū sepulchrorū concessae „fuerant quibusdam regularibus ad tempus, qui assidue „in eis officiorū ministeria exercebant“. Nego dalje izkopine to će bolje razjasniti.

„Uzprkos najtočnijemu iztraživanju nije bilo moguće dosad pronaći ostale manjkajuće ulomke nadpisa kraljice Helene. A niti ikakvih kosti nije se našlo blizu ulomaka polupanoga i razdrobljenoga sarkofaga. Svakako pošlo je za rukom sastaviti još nekoliko važnih komadića nadpisa u pojedine skupine. Po ovom sastavljanju ima se popuniti in hoc t]umulo, a ne in hoc loco.* Pred Michaeli regi našao se ulomak ux[or], a Ste popunio se sa Stefani r[egis], po čemu se obistinile u zadnjemu izvješću postavljene hipoteze, da je ova Helena bila ux[o]r Mihaeli regi mater(que) Stefani r[egis]. Popunio se još jedan datum, naime regni VIII. idus m(ensis) Oct[obris] t. j. da se je ovog dana sbilo nešto znamenita u njezinu životu, i još nekoje potankosti. Ovim su se dobili malne svi poglaviti podatci ovog za našu povjest važnog nadpisa, koji u glavnim točkama sada ovako glasi: in hoc t]umulo qu(i)escit Helena fa[m]ula Dei?]. [? quae fuit] ux[o]r Mihaeli regi mater(que) Stefani r[egis] [quae de-

* „Po epigrafičnim pravilim zatvara se u kutne zaporke ono što je imalo obstojati, dočim u oble ono što se popunjuje za lakše čitanje.“

liciis? r]enuit regni VIII. idus m(ensis) Oct[o-
bris] an(no) ab incar[natione Domini]
DCCCCLXXVI. . . . [indictione?] XVII. . . . lun(a)
V. . . . corrente VI., ista [...? renu]ens fu[git?]
regn[o], mater fit pupillor(um) et to[t?] vidu-
ar(um). (H)icque aspicie[ns...]ir anime dic
miserere Deus.

„Potankosti glede indikcije, mjeseca i dana na svoje će se vrijeme bolje popuniti.

„Kako se vidi, ovaj nadpis je nepobitan povjestni dokumenat, prema komu treba razjašnjivati staru povjest, a ne tumačiti ga po pisanim našim povjestnicam.

„Da je Mihael kralj Miroslav po Konstantinu Porfirogenetu, što nam i stari povjestničari potvrđuju, to sam već u prijašnjemu izvješću rekao.

„Po najnovijemu popunjenju Stjepan, sin Miroslavov, također je kralj. Po mojemu mnijenju jest baš onaj, koga Lučić (de Regno Dalmatiae et Chroatiae str. 78) u genealogiji hrvatskih bana i kraljeva stavlja kao sina Krešimirova, odnosno otea Petra Krešimira. (Doc. p. 72).

„Ovaj spomenik, popunjen ipak u glavnim dielovima, pruža nam liepa materijala za proučavanje povjesti hrvatske narodne dinastije u drugoj polovici X. vieka, a još više za popunjenje i razjašnjenje samih dokumenata nepodpunih i nejasnih glede ovog razdoblja. To će na svoje vrijeme biti učinjeno.

„Prilažem na papiru jedan otisak nadpisa složena, kako je gori bio čitan.

F. Bulić.“

Od nečlanova :

Dne 1. srpnja poslani prof. u Biogradu Jovanom Tomićem prepisani iz talijanskoga rukopisnoga sbornika biblioteke u Milanu „Izvještaj o uništenju mosta osječkoga i pobjedi grofa Nikole

Zrinskoga nad Turcima u siječnju i veljači god. 1664.“ (za Starine);

Dne 14. listopada radnja Emila Laszowskoga, pristava u zemaljskom arhivu: „Grbovnice hrvatskih županija“ (za Starine) ovoga sadržaja:

Pisac priobćuje sedam grbovnica, koje su bile podijeljene županijam hrvatskim i slavonskim, i to: virovičkoj g. 1746., sriemskoj g. 1747., požežkoj g. 1748., križevačkoj g. 1759., zagrebačkoj g. 1759., varaždinskoj g. 1763., severinskoj 1778. Osim severinske županije — koja je osnovana g. 1776. a već g. 1786. opet ukinuta, te je s njezinim grbom sličan grb potonje riečke županije — sve su ove županije veoma stare a spominju se već u listinah XII. i XIII. vieka; ali poseban grb počeo se u obće županijam u Ugarskoj i Hrvatskoj davati istom poslie druge polovine XVII. vieka. Bjelovarska županija dobila je grb g. 1872.

U razredu *filosofijsko-juridičkom*:

Od pravih članova:

Dne 14. listopada razprava dr. Koste kneza Vojnovića „O bratovštinam i obrtnim korporacijama u Dubrovačkoj republici od XIII. do konca XVIII. vijeka“, i uz tu razpravu „Statuti dubrovačkih bratovština i obrtnih korporacija“ iz spomenutih vjekovâ (razprava za „Rad“, a „Statuti“ za „Starine“, ili oboje zajedno za „Monumenta historico-juridica“, i to što prije). Akademik podaje ovaj sbijeni sadržaj razprave svoje.

U uvodu odregjuje akademik svrhu i opseg svoje rasprave i naznačuje izvore, iz kojih je crpio. Rasprava dijeli se u četiri poglavja: 1. postanak i razvitak bratovština; 2. postanak i razvitak obrtnih korporacija (cehovâ); 3. nutrnji život i dodiri s crkvenom i državnom vlasti; 4. ispregijivanja sa savremenim ustanovam

U prvome poglavlju crta akademik postanak i razvitak bratovštinâ pravo rečenih, koje su imale duhovnu i uzajamno podupirajuću svrhu svojih članova, diljem XIII. do konca XVIII. vijeka, a to ne samo onih, kojih još opstoje statuti, nego i družaba, u trag kojih je akademik mogao ući drugima pomagalima. Glede statutâ, ispituje jedan statut iz XVIII. vijeka, naime sv. Mihajla in ili de arboribus u Lapadu blizu Dubrovnika, tri statuta iz četrnaestoga, osam ih iz petnaestoga, sedam iz šestinaestoga, a dva iz osamnaestoga stoljeća.

U drugome poglavlju postupa jednako sa obrtnim korporacijam, ili cehovima, koji, uz jednake svrhe sa bratovštinama, imahu posebnu, da urede stanovite zanate. uzgoje i usposobe pomladak obrtnički i da pribave obrtu potrebite povlastice od države. Ostalo je osam statuta obrtnih korporacija, koje akademik opisuje: jedan iz XIII. vijeka (drvodjelaca ili marangunâ), tri iz XIV. (zlatara, kovača i kotlara, crevljara ili cipelara), dva iz XV. (butigara ili dućangija, i kapara), dva iz XVI. vijeka (Lazarina ili trgovaca s Levantom, i kožuhara). Ne ograničuje pisac svoja istraživanja na same korporacije opskrbljene statutom, nego ih proteže i na one, ne malobrojne, o kojim je ostalo vijesti ili odlomaka statuta. Megju ostalim on drži da statut korporacije Lazarina iz XVI. vijeka, što je u najnovije vrijeme dobio državni dubrovački arkiv, upućuje na onaj Antoninâ iz XIV. vijeka, o kojemu nam je vrlo učeni Isusovac Mattei ostavio fragmenata i vijesti o postanku te korporacije, koja je s onom Lazarina obuhvaćala srednji stališ (le tiers-état) dubrovačke republike, i doprinijela toliko njezinom gospodarskom napretku na polju mrnarice, trgovine i obrta.

U trećemu poglavlju akademik opisuje nutrnji život

bratovština i korporacija, njihovo ustrojstvo, starješinstvo, način izbora, obseg samouprave, sudbenost koju su vršile, megjusobno podupiranje članova u slučaju bolesti i smrti, a glede korporacija na pose organizaciju zanata, ureggjivanje odnosâ izmegju meštara i šegrta, svečane gozbe, razne pristojbe koje bi se isplaćivale, položaj inostranaca napram jednoj i drugoj vrsti družaba, mjere vladine s jedne strane da podupre njihov razvitak a s druge da osigura narodu jeftine i dobre robe, usluge, koje su bratovštine činile državi na uzvrat povlasticâ, kojim bi ih ova nadarila. Opisuje opširno dodire bratovština i cehova napram crkvenoj i državnoj vlasti, te sklad koji je postojao megju jednom i drugom u tim odnošajim. Ističe kako u razmjerju, u kojemu počese padati, počamši od XVII. vijeka, zapt, bespristranost i samo zanimanje članovâ za interese bratovštinâ, u istome je razmjerju rasao utjecaj vlade u njihovu samostalnost, koja bijaše već podabrano okrnuta, kad ju vihar franceske revolucije s padom republike pomete, te ukine sve bratovštine i korporacije svjetovne.

U posljednjemu poglavju akademik isporedjuje ustroj dubrovačkih bratovština i cehova sa istovremenim u Italiji, Franceskoj i u Njemačkoj, dotaknuvši se i engleskih. Dokazuje, da su one nikle samostalno u Dubrovniku sa čednom svrhom zadovoljavati religioznome i moralnome usavršivanju i uzajamnome podupiranju duševnome i materijalnome braće, napose pak kod korporacija sa dalnjim ciljem ureggjivanja i ukorišćivanja dotičnoga obrta, ali da nijesu imale nikakve političke znatnosti, te da nijesu ustajale kano ustuk da suzbiju premoć vlasteoske ruke; dapače dokazuje mnogim napomenama, crpljenim iz statutâ, da su znala vlastela, i to najsjajnije porodice, sudjelovati u životu bratovština i korporacija, upravljati ovim skupa sa radničkim živ-

ljem, biti im na ruku u obrani njihovih interesâ, i tako doprinositi onomu skladu izmegju raznih ruka naroda, koji je toliko pripomogao trajanju, miru i blagostanju republike. U tome najviše se razlikuju dubrovačke bratovštine od smjera talijanskih i franceskih. Ističe, kako u oprjeci s ovim posljednjim dubrovačke bratovštine nemađu ni sjene onoga fiskalnoga karaktera, po kojemu je kraljevska vlast u Franceskoj znala od povlasticâ udijeljenih korporacijam učiniti vrelo pritiskujućih nameta, koji su dosta doprinijeli posvemašnjem njihovom ukinuću velikom revolucijom. Valjda su i te tradicije bile uzrokom, da je franceska vlada u Dubrovniku bratovštine ukinula, krivo misleći, da ih je zlorabila u svome interesu dubrovačka aristokracija na isti način, kako je to bilo učinilo kraljevstvo u Franceskoj.

Napokon spominje najljepšu stranicu povjesti dubrovačkih bratovština, naime one raznovrsne načine, kojim su one dolazile u pomoć svojim članovima, ustroјstvom bônica, domaćim posebnim pohagjanjem i podupiranjem bolesnika makar inostranih, posugjivanjem novčanih potpora, opskrbljivanjem neudatih djevojčica, otkupljivanjem robova itd. Dapače Dubrovnik, kaže pisac, „nije zaostao za nijednom od tadanjih kršćanskih država u širokom uporavljivanju načela bratinske moralne zajednice, baveći se ćudorednim odgojem zadrugara, navlastito šegрта, da se na ovaj način začepi jedno od najčešćih i najglavnijih vrela siromaštva, jer se držalo da nije nego manjoj strani ćovjeka pripomoženo, dokle nije duševnoj. U tome zadatku svećenstvo je umjelo u Dubrovniku vršiti svoj visoki zadatak, a bijaše snažno podupirano državom“.

Kao prilog svojoj raspravi predaje akademik zbirku statutâ dubrovačkih bratovštinâ i korporacijâ od XIII. do XVIII. vijeka, popraćenih potrebitim uvodim i raz-

jašnjenjima. Zbirka obuhvaća većinu statutâ, navlastito starije i zanimivije za povjest i za ustrojstvo, u cjelini, a nekoje pak u izvтку.

Dne 3. studenoga razprava dr. Frana Vrbanića: „Jedno stoljeće u razvoju žiteljstva Hrvatske i Slavonije“ (za „Rad“ tijekom g. 1899., jer bi inače zastarjelo).

Sadržaj razprave podaje akademik ovako:

U uvodu ističe akademik u prvom redu znatnost i zadatak tako zvane historijske statistike, a zatim prelazi na pitanje: kako se je u Hrvatskoj i Slavoniji razvijao broj žiteljstva tečajem jednoga vijeka? Odgovarajući na ovo pitanje razlaže ponajprije povjest popisa žiteljstva počevši od Marije Terezije pak sve do posljednjega popisa od god. 1890., te navodi potanko zemljišni opseg, što ga je zauzimala Hrvatska i Slavonija u pojedinim odsjecima vremena počevši od g. 1790. Nakon toga ispituje pisac kritičkim načinom gradju o broju žiteljstva, koja mu je bila pri ruci, te dolazi do zaključka, da je na današnjem teritoriju bilo u Hrvatskoj i Slavoniji žiteljstva: g. 1785.... 1,196.038; 1805.... 1,236.739; 1850.... 1,636.068; 1857.... 1,628.890; 1869... 1,892.499; i napokon god. 1890.... 2,185.410 st.

Premda razne prilike priječe točnu i temeljitu prispodobu ovih podataka, ipak zaključuje akademik na njihovoj podlozi, da kraj svih bura i oluja, koje su u razdoblju od jednoga stoljeća projurile preko glave hrvatskoga naroda, on danas, barem u brojnom pogledu, stoji jači i snažniji nego li prije stotinu godina. U razdoblju od 105 godina umnožilo se je žiteljstvo u Hrvatskoj i Slavoniji za 990.372 stanovnika, t. j. za 82·81%. Ovaj prirast bio je nešto veći u bivšem provincijalu nego li u bivšoj vojnoj krajini, jer je ovdje priraslo žiteljstva u ovom razdoblju za 80·39% a ondje

za $84\cdot21\%$. Dakako da se ovaj prirast na pojedine odsjeke vremena razno dijeli; tako je priraslo žiteljstvo od g. 1785.—1805. za $3\cdot41\%$, od g. 1805.—1850. za $32\cdot28\%$, od g. 1857.—1869. za $12\cdot85\%$, od g. 1869.—1880. za $2\cdot96\%$, i napokon od g. 1880.—1890. za $15\cdot53\%$, dok se je u vremenu od g. 1850.—1857. umanjilo za $0\cdot44\%$.

Akademik opaža međjutim, da za prosudjivanje, kako se je razvijao broj žiteljstva, nije dostatan ovaj obračun, jer su nejednaki pojedini odsjeci vremena, za koje su navedeni gornji podateci; u tu svrhu trebalo bi znati: kako se je svake godine mijenjao broj žiteljstva? Nu jer za cijelo razdoblje od g. 1785.—1890. ne ima podataka o porodu i pomoru žiteljstva, poslužio se je akademik tako zvanom Bertillonovom metodom, te je prema sustavu interpolacije sračunao takozvani geometrijski prosjek u svakogodišnjem prirastu žiteljstva, a tim je podjedno dobio podlogu, da prirast žiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji prispodobi s prirastom pojedinih civiliziranih država. Po ovom računu iznosio je u razdoblju od 105 god. prosječni prirast žiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji svake godine $0\cdot576\%$. Kad bi se žiteljstvo Hrvatske i Slavonije i u napredak svake godine množilo u istom omjeru, tada bi Hrvatska trebala u svemu po prilici nešto preko 120 godina, dok bi se njezino žiteljstvo podvostručilo, te bi se uslijed toga istom g. 1905. moglo očekivati, da će Hrvatska i Slavonija imati 2,400.000 st.; nu jer ovaj prirast nije jednak niti u svakom razdoblju niti u pojedinim godinama, to se na temelju popriječnoga prirasta može prikazati razvitak žiteljstva za prošlost, ali se ne može stvoriti prava slika za budućnost, jer se žiteljstvo ne povećava poput glavnice s kamatama na kamate, te jer je svaka i najmanja nezgoda u zdravstvenim, socijalnim i gospodarskim pri-

likama podobna uzrokovati dosta znatnu promjenu u prosječnom godišnjem prirastu žiteljstva. Ali uza sve to može se na temelju iskustva od stotine i više godina mirne duše reći, da je prosječni godišnji prirast od 0·57% pravilan; da se sve, što je preko toga, ima smatrati povoljnim, a što je ispod toga, nepovoljnim pojavom u razvitku našega žiteljstva.

Akademik prispodablja zatim prirast žiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji s ostalim državama, te dolazi do zaključka, da hrvatska spada u red onih država, kod kojih prirast žiteljstva u cijelosti nije doduše znatan, ali je neprekidan, te koje same u sebi imaju dosta snage i jakosti, da se postepeno dovinu do znatna prirasta. Uzme li se u obzir veće razdoblje, tada se doduše pokazuje pojav, da između europskih država ne ima niti jedne, u kojoj prosječni godišnji prirast žiteljstva ne bi bio znatno povoljniji nego li u Hrvatskoj. Nu ovaj pojav nastaje uslijed osobito nepovoljnoga prirasta hrvatskoga žiteljstva u starije doba. U novije doba opaža se u tom pogledu znatan obrat na bolje; jer dok je u prvih 65 godina, počevši od god. 1785., godišnji prirast žiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji iznosio samo 0·483%, on se je u potonjim 40 godinama povisio na 0·728%, te je time Hrvatska, uzme li se u obzir samo razvitak novijeg doba, ne samo dosegнула nego već i prestigla mnoge europske države.

Prema ovomu prirastu mijenjala se je naravski i gustoća žiteljstva tako, da je g. 1785. na današnjem teritoriju Hrvatske i Slavonije stanovalo na km² 28·1 stanovnika, dok je g. 1890. na istom obsegu bilo 51·4 stanovnika.

Akademik naglašuje, kako je ovaj dosta veliki prirast gustoće žiteljstva od velika zamašaja s gledišta

socijalnoga i narodno-ekonomskoga, te žali, da se radi nedostatka najnužnijih podataka taj zamašaj ne može napose ocijeniti, a imenito da se ne mogu historijskim načinom promatrati oni utjecaji, koji su u razdoblju od preko jednoga stoljeća utjecali na promjenu broja žiteljstva. Za sada se ovakova istraživanja ne mogu provesti, jer se jedva za ovakovo veće razdoblje dađe ustanoviti absolutni broj žiteljstva, a kamo li bi se mogle ustanoviti njegove sastavine, kao što n. pr. one, koje se tiču spola, vjere, narodnosti itd. Akademik drži, da bi ovakovo promatranje, kad bi se dalo provesti, bilo ne samo vrlo zanimivo nego i poučno; dokazuje to osvrtno na razvoj žiteljstva po vjeroispovijesti i po narodnosti za posljednjih 50 godina.

Što se tiče vjeroispovijesti, tvrdi akademik, da se je od g. 1840. do g. 1890. razmjer pojedinih vjeroispovijesti napram cjelokupnomu žiteljstvu znatno promijenio u prilog svake pojedine od njih osim vjeroispovijesti grčko-istočne, jer je god. 1840. bilo napram cjelokupnomu žiteljstvu sljedbenika ove vjeroispovijesti 31·41%, dok je g. 1890. taj omjer iznosio 25·93%. Istina je doduše, da se je u razdoblju od 50 godina u absolutnom pogledu pomnožio i broj sljedbenika vjeroispovijesti grčko-istočne, ali je prirast sljedbenika ostalih vjeroispovijesti razmjerno veći. Tako se je do g. 1890. napram godini 1840. pomnožio broj rimo-katolika za 42·48%, grko-katolika za 71·15%, protestanata za 279·09%, izraelićana za 720·69%, a grčko-istočnih samo za 12·53%. Glavni razlog ovomu slabomu prirastu leži po nazoru akademika u razmjerno velikom pomoru kod vjeroispovijesti grčko-istočne; a da uz tolik pomor kod sljedbenika ove vjeroispovijesti ipak ne nastaje padanje toga žiteljstva, ima se zahvaliti samo njegovim osobito povoljnim porodnim prilikama.

Što se napokon tiče razvoja broja pojedinih narodnosti, dolazi akademik do zaključka, da ta slika nije baš utješljiva, jer su tuđji elementi za posljednjih 50 godina našu narodnost potisnuli u nazadak. Još g. 1840. bio je naš domaći elemenat isključivim gospodarom u svim krajevima domovine, jer je broj Hrvata ili Srba u svemu iznosio 98·42% od cjelokupnoga žiteljstva, dok danas ne iznosi niti punih 88%.

Žiteljstva tuđje narodnosti bilo je g. 1840. samo 1·58%, dok ga danas ima preko 12%. Prije 50 godina nije uz narodnost hrvatsku ili srpsku bilo nijedne druge, koja bi brojila 1% cjelokupnoga žiteljstva. I onda je razmjerno bilo najviše Njemaca kao što i danas, ali ih je u cijeloj zemlji bilo jedva nešto više nego li ih danas ima sam grad Osijek. t. j. nešto preko 13.000 stanovnika, dok ih danas ima okruglo 117.500 stanovnika, t. j. 5·37%. Magjara bilo je g. 1840. jedva nešto preko 5.000 stanovnika, t. j. 0·32%, a danas ih ima blizu 69.000 stanovnika, t. j. 3·15%.

Nepovoljan pojav kod svega toga jest. da su kod prirasta žiteljstva u najvećoj mjeri sudjelovali elementi, koji nam nisu srodni ni po krvi ni po jeziku. Tako se je do konca god. 1890. napram god. 1840. umnožio broj Hrvata za 26·37%, Srba za 11·49%, Njemaca za 788·35%, Magjara za 1235·54%, a ostalih narodnosti za 1020·98%. Istina je doduše, da se je naš domaći elemenat Hrvata ili Srba u absolutnom pogledu pomnožio od 1,580.095 stanovnika na 1,921.719 stanovnika: ali da je on narasao u istom postotku kao što su prirasli življi tuđji, bio bi broj Hrvata ili Srba koncem god. 1890. iznosio ne blizu 2 milijuna nego blizu 15 milijuna stanovnika.

Kad bi se ovi tuđji življi u jednakoj mjeri razgranjivali po cijeloj zemlji, te kad bi u našem narodu

bilo dostatne snage i jakosti, da naravnim svojim prirastom paralizira ovaj prirast tuđjih elemenata, tada nas ovaj pojav ne bi morao zabrinuti. Nu ono prvo žalibože ne stoji, jer se tuđje narodnosti ponajviše usredotočuju samo u nekim krajevima, a što se tiče druge okolnosti, to akademik o njoj ne može izreći svoga nazora, jer ne imamo podataka o naravnoj mijeni žiteljstva po pojedinim narodnostima ni za najnovije vrijeme, a kamo li za starije doba, nu drži, da bi nas gornji pojavi morali potaći, da ovomu pitanju posvetimo što više brige i pažnje, jer je ono zamašno i s gledišta znanstvenoga i s gledišta praktičnoga; u tu pako svrhu morao bi se uzimati veći obzir na tako zvanu historijsku statistiku.

U toj historijskoj statistici naći će mnogo gradje za ozbiljno promatranje napose i oni, koji u nas na dnevni red stavljaju tako zvano pitanje hrvatsko i srpsko. Najbolji dokaz tomu nalazi akademik u razvoju jednoga i drugoga plemena za posljednjih 50 godina. Još g. 1840. sačinjavala je narodnost hrvatska preko dvije trećine cijeloga žiteljstva (67·01%), a srpska nešto manje od jedne trećine (31·14%); u 50 godina promijenio se taj razmjer na štetu jednoga i drugoga plemena, jer je g. 1890. napram cjelokupnomu žiteljstvu spao razmjer hrvatske narodnosti na 62·19%, a srpske na 24·71%. Akademik ne dvojiti, da će ovaj pojav veseliti neprijatelje našega naroda, jer u njem jasno razabiru, da Hrvati u Hrvatskoj i Slavoniji, ako i sačinjavaju odlučnu većinu, imaju ipak proti sebi više nego li dobru trećinu svega žiteljstva, ako se uzmu u račun Srbi ujedno s ostalim tuđjim narodnostima; protivno opet, da Hrvati u zajednici s tuđjincima sačinjavaju tri četvrtine svega žiteljstva napram Srbima.

Akademik neće da na ovaj pojav nadovezuje posebni refleksija, već samo konstatira na temelju ovih

podataka, da će položaj tujdijh narodnosti biti svakako nepovoljniji, kad proti njima stajala budu složna braća: kad na jednoj strani bude blizu 88% Hrvata ili Srba, dakle sinova jednoga naroda, a na drugoj 12% ostalih narodnosti. Vrijedno je, tako zaključuje akademik svoju raspravu, da se bez strasti i pretsuda u ovaj pojav zamisle svi, kojih se tiče.

U razredu *matematičko-prirodoslovnom*:

Od pravih članova:

Dne 11. siečnja razprava dra. Dragutina Zahradnika: „Geometrijski tumač iz čezavajuće Jacobi-ane za dvije plohe“ (za „Rad“);

Dne 22. siečnja dodatak Spire Brusine svom djelu „Gradja za neogensku malakološku faunu etc.“;

Dne 28. travnja dr. Mije Kišpatića: „Potrosno izvješće za godinu 1896. i 1897.“ (za „Rad“);

Od članova dopisnika:

Dne 11. siečnja razprava prof. dra. Dragutina Gorjanovića-Krambergera: „Terciar gore Zagrebačke. I. Razdioba pliocena na južnom obronku gore Zagrebačke“;

Istoga dne 11. siečnja razprava prof. dra. Andr. Mohorovičića: „Vijor kod Čazme“ (za „Rad“) ovoga sadržaja:

Pisac razglaba u uvodu raspored tlaka zraka dne 17., 18., 19. i 20. kolovoza 1897. te dolazi do zaključka, da su pratila jaka nevremena sa grmljavinom i tučom postanak barometarske depresije, koja je bila spomenutih dana na sjevernom dijelu jadranskoga mora. Nevremena prolazila su Hrvatskom od zapada prama istoku ili od jugo-zapada prama sjev.-istoku brzinom

od 25 km. po satu. Nevrijeme, koje je prošlo Zagrebom u 2 s. 30 m. poslije podne, došlo je do Čazme u 3 s. 50 m. po podne. Došav iz ravnice u brežuljasti predjel, pretvorilo se nevrijeme u vijore, od kojih je jedan opustošio predjel od Šumečana do Čazme, a u blizini Čazme povalio oko 250 debelih hrastova i bukava; nihanje u vijoru bilo je ciklonalno.

Istoga dne 11. siečnja razprava prof. u Biogradu dra. Mihajla Petrovića: „Jedan pogled na prirodu transcendenatâ, definovanih diferencijalnim jednadžbama prvoga reda sa promjenljivim parametrima“ (za „Rad“);

Od nečlanova:

Istoga dne 11. siečnja razprava Koste Karamate, prof. u Mitrovici: „O čunju kao proizvodu pramenovâ zrâkâ i ravninâ“ (za „Rad“);

Zatim razprava Eduarda Doležala, konstruktura na velikoj školi tehničkoj u Beču: „Relacije kod pravilnih poligonâ, krugu upisanih i opisanih“ (za „Rad“);

Dne 27. lipnja razprava prof. Moje Medića: „Bodoraka“ (za „Rad“) ovoga sadržaja:

U raspravi je napomenuto, gdje se sve čuje to ime, t. j. gdje se sve nalazi ta ribja vrsta, a i kako je to ime ovdje ondje preokrenuto. Pisac ustanovljuje, da su *Leuciscus rutilus* i *Scardinius erythrophthalmus* poznate obične savske ribe, te navodi, da ih i u Zagrebu ribari nazivlju istim imenom, kao i drugdje. Želi, da bi se odredilo, koja se vrsta u kojemu kraju zove u radnji napomenutim imenima. Trebati će istražiti i to, da li u vrste *Scardinius erythrophthalmus* doista na lijevoj gušnoj kosti može da bude po 7 zuba u jednom redu osim onih triju u drugom, kako ih je pisac našao

na primjerku s kaptolskog trga, što ga je predao zoološkom odjelu nar. muzeja. Na osnovu pak dopisa iz Osijeka, iz Zemuna, a i svoga istraživanja, pisac ustanovljuje, da riječ „bodorka“ u donjim krajevima Dunava i Save pripada vrsti *Leuciscus rutilus*.

Zatim istoga dne 27. lipnja razprava Stevana Čurčića: „Zrinjsko-dvorska neogensko-tercijarna kotlina“ (za „Rad“) ovoga sadržaja:

Kraj ovaj, što ga je već velezaslužni po geologiju cijele Austro-ugarske monarhije Dionis Štur nazvao Zrinjsko-dvorskom kotlinom, imao je pisac istražiti u pogledu geološkom i sabrati paleontološki materijal. Svoj rad nastavio je pisac na Šturov, koji je tek u glavnim potezima mogao opisati ovu kotlinu u svojoj radnji: „Bericht über die geol. Übersichtsaufnahme im mittleren Theile Croatiens“ u: „Jahrbuch der k. k. geol. Reichsanstalt, Wien 1863.“ Ova kotlina nalazi se u jugoistočnom kutu bivše druge banske pukovnije unutar Zrinjske gore. Premda je Štur samo kratko vrijeme u samoj kotlini boravio, ipak je sve otsjeke mlađeg tercijara uočio, naime mediteranske, sarmatske i kongeričke naslage, samo nije našao litaveu istodobnu tvorinu badenski lapor, koji je pisac motrio kod Zrinja i Goričke. Štur ne spominje ni onih slatkovodnih naslaga, koje se protežu na sjevero-zapadnoj strani kotline ispod mediterana od sela Stupnice i Grabovice, pa ni u ostaloj literaturi nema o tim slojevima spomena. Zrinjsko-dvorska kotlina je u istinu kotlina i u morfološkom i u tektonskom smislu. Sa svih strana zatvorena je kotlina višim gorskim kosama bilo onih Banije ili onih Turske Hrvatske, dok je najviša točka unutar kotline, vrh Osječenica, samo 484 m. visoka. Litavsko vapno (i analogne mu tvorine) obrubljuje sa svih strana, izim na jugo-zapadu, ovu kotlinu. te pada prema nutarnjosti kotline, što čini, da

je ovaj kraj i u tektonskom pogledu kotlina. Temeljno gorje, na koje se naslanja neogen, nije na svim stranama kotline jednako. Na jugu su to karbonski škriljevi, koji su prema fitopaleontološkom materijalu po Šturu i Geinitzu uvršteni u slojeve gornje etaže karbona. Kod Dvora leži mediteran na triaskom dolomitu, ispod kojega motrimo verfenske škriljeve, a slatkovodni slojevi od Stupnice počivaju izravno na verfenskom škrilju. Na sjeverozapadnoj i sjevernoj strani kotline nalazimo neogenske tvorine diskordantno naslojene preko pješčenjaka, koji čini ovdje temeljno gorje, a pada prema sjevero-istoku. Taj pješčenjak pribraja pisac eocenu, jer je Štur našao u njem kod Zrinja numulita, a on sam našao je na istom mjestu različite okamine, kao: *Melania Sturi*, *Cerithium nov. spec. itd.* U slatkovodnom pješčenjaku i pijesku od Stupnice našao je pisac jednu vrstu roda *Helix*, te spominje da u pijesku dolaze lapori sa ugljenom. Ove naslage leže ispod mediterana a padaju na jug. Ispod litavca dolazi kod Zrinja tyrd pješčenjasti lapor sive boje, a iznad ovoga žut pješčenjak pun okamina, a osobito česte su *Arca diluvii Lam.*, *Tellina planata L.* i *Lucina multilamellata Desh.* Sarmatske naslage sastoje od mekih žutih i od bijelih tvrdih pločastih lapora, sa mnogo okamina, koje su za te slojeve značajne, a nalazimo ove naslage poglavito na sjeveru kotline, odakle se vuku uz Unu na istočnom kraju kotline sve do Dvora. Kongeričke slojeve nalazimo dobro razvijene na južnoj strani kotline, u obliku žutih lapora i ilovastog pijeska, konkordantno na sarmatske slojeve naslonjene. Najčešći fosil ovih slojeva je ovdje *Congeria Partschii*. Diluvij i aluvij zaprema doline potoka i rijeke Une u formi ilovače i valuća. Tektonika ove kotline je jednostavna, jer je slijed pojedinih terciarnih odsjeka normalan, bez znatnih poremećenja, pa

je vanjsko lice ovoga kraja poglavito uvjetovano denudacijom i erozijom potočnih voda. Rezultat rada pišćeva može se svesti na dvije glavne točke: Nacrtana je što moguće točnija geološka karta Zrinjsko-dvorske kotline i sabran je dosta broj an paleontološki materijal, koji je u radnji popis an, a napokon obretene su litavskom vapnu istodobne duboko-morske taložine, kojih Štur nije našao.

Zatim istoga dne 27. lipnja tri razprave dra. A. Schwartz a: „O bipolarnim koordinatama“, pak „Prilog analitičnoj teoriji brojeva“, ter „Primjetbe Cantorovoj nauci o raznovrstnosti“ (za „Rad“).

Sve ove razprave i radnje štampat će se, prema kronologijskome redu njihova čitanja po razrednih sjednicah, u akademijskih publikacijah, a njeke, poglavito iz područja matematično-prirodoslovnoga, jur su štampane ove godine ili se upravo doštampravaju.

Od „Rada“ izašle su u prvoj polovici ove godine: knjiga 134. (s razpravami razreda filologijsko-historijskoga i filosofijsko-juridičkoga) i knjiga 135. (s razpravami razreda matematično-prirodoslovnoga).

U istoj prvoj polovici ove godine izašao je XII. svezak akademijskoga „Ljetopisa“, u kojem su poslie prikaze djelovanja akademijina tiekom god. 1897. štampani nekrolozi: Ljudevita Vukotinovića od J. Torbara, zatim Šime Ljubića, dra Ivana Črnčića i o. Euzebija Fermendžina, sva tri od T. Smičiklasa, i Matije Valjavca od dra A. Musića. U tom Ljetopisu priobćen je popis publikacija, koje su tiekom godine 1897. ušle u knjižnicu akademijsku, bilo u zamjenu, bilo darom ili kupom, i imenik predplatnikâ na akademijske publikacije za god. 1897. Kao dodatak štampan je u tome „Ljeto-

pisu“ sadržaj akademijske „Izvanredne svetčane s jednice o svećeničkoj šestdesetoj godišnjici akademijina pokrovitelja preuzvišenoga g. J. J. Strossmayera, obavljene dne 16. veljače 1898.“

Nadalje je u prvoj polovini ove godine izašla prva polovina III. svezka „Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena“ pod urednikom dr. Ant. Radićem s ovim sadržajem: Razprave: „Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji“ od Ljudevita Kube, pak „Žive starine“ i „Semantika u službi narodoznanstva“ od urednika; zatim Gradja: od Josipa Lovretića: Otok, narodni život i običaji, do odsjeka „Smrt“, onda od Kate Jančero: Trebarjevo: „Priroda“ i „Životne potreštine“, onda od Muhameda Kulinovića Fejzibega: „Muhamedanska ženidba u Bosni“, onda od Ivana Zovka „Hrvatstvo u narodnoj uspomeni Hercegovaca“, napokon „Vjesnik“ od urednika. Ovaj polusvezak urešen je sa 27 fotografskih slika od urednika.

Kraju prispieva tisak akademijskih publikacija za drugu polovicu ove godine, i to:

„Rada“ knjiga 136. (s razpravami razreda filologijsko-historijskoga i razreda filofsfsko-juridičkoga) i knjiga 137. (s razpravami razreda matematičko-prirodoslovnoga);

„Starinâ“ knjiga XXIX;

„Monumenta“, i to Acta croatica, I. sveska, sežući od god. 1100. do god. 1499., pod uređivanjem prof. dra. Šurmina;

Akademijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, sveska XVIII., (od riječi „Kipak“ do riječi „Koji“) obradjena pravim članom Perom Budmanom;

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, druga polovica III. svezka, pod uredništvom i sa fotografijskim slikami dra. Ant. Radića ovoga sadržaja: Rasprave: od Ljud. Kube: Narodna glasbena umjetnost u Dalmaciji (nastavak), od dr. Ant. Radića: Sitniji prilozi (narod; narod o sebi). Gradja: od Kate Janjčerove: Trebarjevo (hrana; ogrjev i posvjet), od Iva Šajnovića: Kola (selo u Bosni), od Andrije Bortulina: Cres, od Nike Balarin: Konavli. Napokon: Vjesnik: od dra. Antuna Radića: Književne novosti.

Razred matemat.-prirodoslovni odlučio je u sjednici 28. travnja a akademija je u skupnoj sjednici 3. svibnja prihvatila odluku toga razreda, naime: neka se povodom molbe zagrebačkih prirodoslovaca, da bi akademija pristupila izdavanju hrvatske Faune, posao oko priprave djela „Prodromus Faunae croaticae“ povjeri pravomu članu Sp. Brusini, koji će pozvati predlagaoce i člana dopisnika prof. dra. Antuna Heinza, da se konstituiraju kao odbor, koji će nužдне poslove među sobom razdijeliti, da onda u svoje vrieme akademiji gotovo djelo preda.

Za akademijski zbornik „Građa za povjest književnosti hrvatske“ kupila je akademija ove godine od g. Antuna Kaznačića rukovet pisama dubrovačkih latinista od XVII. do XVIII. stoljeća, te ponajveći dio rukopisâ i pisamâ iz ostavine obaju pjesnika Kaznačića. U toj sbirci nahode se i neštampane latinske pjesme Dubrovčanina Luke Sorga, koji je jedan od posljednjih latinskih pjesnika u naših primorskih stranah.

Akademijski odbor za folkloru viećâše o poslovih svoga područja tijekom ove godine u 5 sjednicâ,

u kojih je urednik „Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena“, g. dr. Antun Radić, čitao svoje izvještaje. Oni su kratka poviest svega ovoga posla, prikazujući: koliko je rukopisne gradje stiglo akademiji, kakova je ta gradja, i što je urednik uradio, da ta gradja bude što bolja i uredjenija, a posebice kakav je uspjeh urednikova dopisivanja sa sabirači gradje. Iz tih izvještaja sastavljam u kratko ove podatke. Urednik je odpravio do 900 dopisa za uputu sabiračem ili za ponuku na razpačavanje „Zbornika“. Primio je do 8. prosinca o. g. rukopisne gradje za 250 tiskanih araka, a od toga je upravo birane gradje za 5 do 6 svezaka „Zbornika“ po 20 tiskanih araka; dvie su bile pošiljke bilja s pripojenimi narodnimi imeni. Sabirača gradje do sada je ukupno 80, a od tih je novih ove godine preko 50, i to: iz Hrvatske 15, iz Slavonije 10, iz Dalmacije 6, iz Istre s otoci (Krk, Cres i Lošinj mali) 5, iz Bosne 11, iz Crne gore 3, iz Ugarske 2 (iz Požuna i od Bunjevaca), a po jedan iz Kranjske, Srbije, Albanije (Skadra) i Soluna. Po staležu je od tih sabirača: 6 svećenika, do 20 pučkih učitelja, 3 učiteljice, 2 gospodje inoga staleža, 4 seljaka i 1 seljakinja, 4 sveučilišna slušatelja, 6 gimnazijalaca, i po jedan: srednjoškolski profesor, učiteljski pripravnik, posjednik, obrtnik. Kako je utješan tolik broj sabirača i tolik obseg područja, tako je nepriličan malen broj predplatnika za „Zbornik“, premda je urednik, osim navlastitih dopisa, razaslao ogled III. svezka „Zbornikova“ u 10.000 otisaka kao prilog zagrebačkim dnevnim novinam, a uspjeh bijaše žalibože neznatan. Pribiranje i nagrađivanje gradje, uređivanje i izdavanje „Zbornika“ nameće akademiji tako znatne troškove, da će se redovito nastavljjanje ovoga posla moći održati samo onda, ako bude razprodaja „Zbornika“ mnogo obilnija nego li dosad. Gospodin

urednik „Zbornika“, koji folklorske fotografije za „Zbornik“ sam pravi, putovao je ovoga rujna podporom akademije u Dalmaciju i Crnogoru; osobito mu je bio na ruku velečastni gosp. dum Antun Tvrdeić u Čilipima (u Konavlima), komu se akademija i ovom prilikom usrdno zahvaljuje.

Za područne zavode akademije, naime knjižnicu, arkiv, i galeriju slika, valja mi prema podatkom njihovih poglavara napomenuti ovo.

Knjižnica narasla je u ovoj godini za po prilici 1000 svezaka, i to ponajviše zamjenom za publikacije naše akademije. Knjižničar je bio najviše zabavljen evidencijom periodičnih publikacija, što ih akademija prima. Ovaj će posao biti naskoro svršen. A onda će početi revizija drugoga diela kataloga (od slova N do slova Ž), koji se još ima sa ceduljâ prepisati u knjigu. Oko toga će se raditi u budućoj godini 1899.

U arkivu dovršeno je postavljanje akatâ celoga arkiva u kronologijski red sve do XIX. vieka (inclusive). Za rukopise sastavljen je posebni popis u jednu knjigu pod naslovom „Catalogus manuseriptorum“, i stoji danas na porabu akademikâ i drugih stručnjakâ, koji bi se željeli arkivom služiti. Zatim je započeto registrovanje listinâ, te je dovršeno za XII., XIII. i XIV. viek. Ovaj posao nastavljat će se u napredak. Postavljena je u red i korespondencija znatnijih ljudi našega vieka.

O Strossmayerovoj galeriji slikâ izvieštam po podatcih galerijskoga ravnatelja gosp. prof. Nikole Mašića za tečaj ove godine sljedeće. Galerija se umnožala: 1. Darom „društva umjetnosti u Zagrebu“ pastel-slikom „Portrait Njeg. c. i kr. apošt. Veličanstva Franje Josipa I.“ od bečkoga znatnoga umjetnika Dragutina Fröschla. 2. Darom gospode dra. Milana Amruša i Ed.

Priestera u Zagrebu: dvima slikama slavnoga ruskoga umjetnika Vasilije V. Vereščagina, i to: „Ulica u Vologdi“, i „Pogled na goru Kasbek“. 3. Darom Njeg. Veličanstva kralja srbskoga Alexandra I.: jednim exemplarom u bojah izvedene reprodukcije Miroslavljevog jevandjelja po izvorniku, koji je svojina visokoga darovatelja. 4. Sa osam spomen-kolajna, koje su akademiji bile poklonjene prigodom raznih svetčanih sgoda.

Slike su smještene u galeriju slikâ, i to u odjel za moderno slikarstvo, spomen-kolajne u odjel za sitno-slike, a reprodukcija Miroslavljevog jevandjelja u sbirku umjetničkih publikacija.

Svim veledušnim darovateljem izriče akademija i ovom prigodom najtopliju hvalu.

Slika Jaroslava Čermaka „Ranjeni crnogorski vojvoda“ bila je ove godine (od 1. listopada do 15. studenoga) izložena u Beču na jubilarnoj izložbi, koju je u proslavu pedesetgodišnjega vladanja Njegova c. i kr. apošt. Veličanstva priredilo „društvo bečkih umjetnika“.

Što se tiče galerijine dragocjene sbirke umjetničkih publikacija, započeto je ove godine sastavljanje njezina inventara: svako je djelo sbirke potanko pregledano te je zabilježen na posebnih ceduljah naslov i pronalazak o stanju svakoga djela, a tim je svršena priprava za potanki popis svih djela, koja su sada pregledno poređana u dva ormara, a njeka su, pak i sbirka fotografijâ uklopljena u portefeuille. Ova sbirka umnožana je spomenutim djelom „Miroslavljevo jevandjelje“.

Galerija se je i ove godine mnogo posjećivala. Domaća i strana društva, učenjski zavodi, mnogi domaći i strani odličnici, učenjaci i umjetnici posjetiše galeriju. Broj svih posjetnika ove godine bit će do 5000.

K proslavi 100-godišnjice rođendana slavnoga českoga povjestničara Franje Palackoga i k polaganju temeljnoga kamena za njegov spomenik bijaše akademija pozvana od proslavnog odbora, te je odaslala brzojavnu čestitku slaveći neumrloga povjestničara, a kod veličajne svetčanosti u Pragu dne 18., 19. i 20. lipnja zastupahu ju akademici Tade Smičiklas, dr. Jaromir Hanel i dr. Bogoslav pl. Jiruš. Česká akademija znanosti i umjetnosti poslala je našoj zahvalnicu i krasnu spomen-medalju.

Poglavarstvo grada Krakova pozvalo je akademiju k proslavi 100-godišnjice rođenja slavnoga pjesnika Adama Mickiewicza i k svetčanomu otkriću njegova spomenika u Krakovu dne 26. i 27. lipnja o. g.; akademija je poslala brzojavnu čestitku, slaveći neumrloga pjesnika.

Akademiju je proletos zadesila težka žalost sa smrti dra. Petra Matkovića, koji je dne 26. ožujka ove godine umro u Beču. Rodom iz Senja, postao svećeničkom senjske biskupije, pak izučivši geografiju i poviest na sveučilištih službovao u toj struci kao gimnazijski profesor u domovini; pravim članom akademije bijaše od godine 1867., tajnikom joj mnogo godina, a više godina redovitim profesorom geografije na zagreb. sveučilištu, dok nije umirovljen, iza česa se preselio u Beč. Velike su njegove zasluge za nauku i napose za akademiju; on je začetnik i geografskih i statističkih znanstvenih publikacijâ u Hrvatskoj; spise akademijske uresio je velikim nizom razpravâ, a školsku literaturu ovećim brojem stručnih spisâ. Povodom njegove smrti akademija je prezaslужnome članu svome izkazala sve žalobne počasti, a u ime akademije položio je žalobni vienac na pokojnikov odar pravi član presvjetli gospodin prof. dr. Vatroslav Jagić. Zasluge dra. Petra Matkovića vje-

kovat će s akademijom, koja mu i ovom sgodom kliče: Slava!

U ovogodišnjoj glavnoj skupštini akademijskoj, dne 15. prosinca, izabrani su: za počasnoga člana dosadanji član dopisnik razreda filologijsko-historijskoga preč. gosp. Franjo Bulić u Spljetu; za pravoga člana u razredu matematičko-prirodoslovnom dosadanji član dopisnik prof. dr. Andrija Mohorovičić; za članove dopisnike u razredu filolog.-historijskom: Jan Karłowicz, znatni etnograf i folklorista, urednik stručnoga časopisa „Wisła“ u Varšavi; dr. Stanisław Smolka, sveuč. profesor i generalni tajnik akademije znanosti u Krakovu; dr. Ivan Šišmanov, profesor komparativne književne povjesti u višem učilištu u Sofiji.

IV.

Član dopisnik razreda *filosofijsko-juridičkoga* prof.

DR. GJURO ARNOLD

čitao je svoju raspravu „O psihologiji bez duše“.

Akademik ide iznajprije za tim, da na osnovu najnovije literature i rada Monakovskog psihološkoga kongresa od 1896 odredi značaj moderne psihologije, pak dolazi do zaključka, da ova tijekom, što napušta posebno supstancijalno biće kao vrelo duševnih pojava, i tijekom, što potonje po tjelesnima izuča, hoće da se otme krilu filozofije i pridruži prirodnim naukama. Uza svu težnju za jedinstvom treba ipak kod moderne psihologije razlikovati bar tri smjera, i to: fiziologijski, koji duševne pojave tumači s pomoću tvarnih podražaja, normalno-individualni, koji fiziologiju ne smatra osnovom nego samo pomoćnom disciplinom psihologije, i psihofizički,

koji polazi sa stanovišta, da med fizičkim i psihičkim pojavama postoji strogi paralelizam.

Dalje ispituje akademik, je li moderna psihologija u zbilji tako napredovala, da joj metafizike više ne treba, ili, što je isto, da je postala prirodnom naukom, pak dokazuje, da se svaki od navedenih smjerova ne samo služi kakvim takvim metafizičkim principom, nego da bez njega ne može u opće izaći. Za potkrepu tomu navodi i osvjetljuje Wundtov članak o definiciji psihologije u „Philosophische Studien“ od 1896, i Dicheyevu raspravu o opisnoj i analitičkoj psihologiji u radu pruske akademije g. 1894. S tim u svezi pokazuje, kako je neumjesno, da se psihologija u jednu ruku smatra osnovom svih filozofijskih disciplina, a u drugu naukom, koja sigurnošću svojih rezultata nadmašuje isto prirodoslovlje.

Na osnovu toga razmatranja vraća se akademik konačno teoriji aktualiteta, kako je shvataju glavni zastupnici Wundt i Paulsen, te dokazuje ne samo nemoć njezinu, da protumači pojave svijesti, nego i vrline, koje u tom pogledu imade teorija supstancijaliteta. Skupivši sve završuje akademik primjedbom, da će moderna psihologija prije postati nemodernom, nego li će se pitanje o posebnom biću duše i njezinoj neumrlosti skinuti s dnevnoga reda, jer vjera u oboje imade psihologijski izvor, jest predmet psihologije narodâ i opće dobro ljudstva.

VI.
ZAGLAVNI RAČUNI
za godinu 1898.

1. Izvještaj tajnika

DRA. FRANA VRBANIĆA

o prihodima i rashodima za god. 1898.

Slavna akademijo!

U prigibu pod %. čast mi je priložiti zaključne račune o gospodarskoj upravi jugoslavenske akademije za god. 1898. Uzrok, s kojega se ovi računi istom sad polažu, jest taj, što je druga serija publikacija za god. 1898. dovršena istom posljednjih dana mjeseca veljače, te se prije toga vremena nisu mogli podmiriti troškovi ovih publikacija, ni zaključiti sami računi.

Iz ovih će računa slavna akademija razabrati, da je odbivši prelazne primitke i izdatke godine 1898. ukupni prihod akademije iznosio svotu od 23.693 for. 61 nč., a ukupni izdatak svotu od 19.359 for. 68 nč., te da je prema tome preostao koncem god. 1898. višak od 4333 for. 93 nč., koji bi se imao prenijeti na račun god. 1899. kao izvanredni prihod. Ovaj rezultat je nastao tim, što je prema proračunu, odobrenome glavnom skupštinom za god. 1898., prihod bio veći za 4259 for. 61 nč., a izdatak manji za 200 for. 32 nč., te što je prema tome napram svoti od 19.434 for., preliminiranoj u ime prihoda akademije u godini 1898., faktični trošak bio manji za 74 for. 32 nč. Uslijed toga se u gospodarskoj upravi akademije naprama preliminaru ne samo

nije pokazao manjak od 126 for., kako je to istaknuto u proračunu za god. 1898., nego faktični povoljniji rezultat za gornju svotu od 74 for. 32 nč.

Veći primitak je nastao u prvom redu tim, što je na temelju zaključnih računa za god. 1897. na račun godine 1898. prenesen ostatak od 2506 for. 18 nč., koji je preostao od gospodarske uprave u godini 1897.; za tim je od čistoga prihoda knjigâ unišla veća svota od 1775 for. 86 nč. naprama preliminiranomu iznosu od 2000 for., a na raznim prihodima svota od 408 for. 32 nč., dok na ovaj račun nije bilo ništa stavljeno u proračun, napokon je tangenta čistoga prihoda akademijske zaklade iznosila 80 for. 49 nč. više, nego li je bilo preliminirano.

Što se tiče navedenih raznih prihoda od 408 for. 32 nč., to su oni nastali u prvom redu time, što je Matija Prepelec od kupovnine za vinograd u Koprivnici, kupljen još god. 1881., isplatio dužne kamate u iznosu od 200 for., za tim što je od privremenoga i raspoloživoga novca za tekuću upravu, koji je bio do uporabe uložen u Prvu hrvatsku štedionicu, unišlo u ime kamata 141 for. 66 nč., te što su ini manji povrateci iznosili svotu od 66 for. 66 nč. Ovaj cjelokupni veći prihod iznosi svotu od 4770 for. 85 nč. Da pako konačni rezultat prihoda nije dosegnuo ove svote, uzrokom je, što je akademija tečajem godine 1898. od svojih kuća primila manje, nego li je bilo preliminirano, za 511 for. 24 nč., a to zato, jer je god. 1898. bilo nekoliko stanova dulje vremena nenastanjenih, te jer se je uslijed velikoga broja praznih stanova u gradu Zagrebu za neke stanove morala stanarina sniziti, i napokon zato, jer su na teret kuće u Ilici zbog provedbe nove kanalizacije izvedene neke radnje s troškom od preko 300 for. i jer su su se uslijed poplave, nastale ove godine, u kući

nalazećoj se u Petrinjskoj ulici morale ispraviti neke nastale štete i u tu svrhu potrošiti svota od preko stotine forinti.

Što se tiče troškova, spomenuti mi je u prvom redu, da je kod naslova uprave potrošeno prema preliminaru manje za 30 for. 36 nč., premda je proračun prekoračen kod stavke „knjižnica i arkiv“ za 72 for. 27 nč., jer se je za vezanje knjiga potrošilo za toliko više prema preliminaru, i premda je kod raznih troškova potrošeno više za 79 for., jer je akademija izaslala bila svoga posebnoga izaslanika u Prag, da ju zastupa kod svečanosti Palackove.

Kod troškova za akademijske publikacije potrošeno je prošle godine u svemu manje za 169 for. 96 nč. prema preliminaru uza sve to, što je za neke publikacije daleko više potrošeno, nego li je bilo preliminirano. U prvom redu potrošeno je za akademijski Rječnik za 794 for. 50 nč. više, i to s razloga, jer je prema zaključku akademijske skupne sjednice od 13. ožujka 1898. isplaćeno gosp. Bogdanoviću, paroku, za sabrane riječi 1000 for., koja svota nije bila uvrštena u proračun; naprotiv je prištedjena kod Rječnika svota od 205 for. 50 nč., jer za sabiranje riječi nije napose potrošena svota od 50 for., koja je bila uvrštena u proračun, i jer za vezanje IV. dijela Rječnika nije potrošeno onoliko, koliko je bilo preliminirano.

Za štampanje Ljetopisa prekoračen je preliminar za 241 for. 95 nč., jer je uslijed uvrštenih nekrologâ opseg knjige narastao za blizu sedam araka preko prvobitno odredjenog opsega, a za Monumenta potrošeno je za 670 for. 75 nč. više, jer je mjesto prvobitno odredjenih 20 štampano preko 30 araka. Ovo potonje je učinjeno na temelju naknadnog zaključka akademije, po kojem se god. 1898. nisu imali izdati

Stari pisci, već se je svota odredjena za ovu publikaciju morala upotrebiti za Monumenta.

Kod svih ostalih publikacija potrošeno je manje od preliminirane svote, jer su one izašle u nešto manjem opsegu, nego je bilo prvobitno ustanovljeno, te se je uslijed toga prilično izravnao gore navedeni veći potrošak s nastalim prištednjama, tako, da je u cijelosti za publikacije potrošeno manje za 169 for. 96 nč.

Što se tiče ostaloga novea, koji stoji pod neposrednom i isključivom upravom akademije, spomenuti mi je u prvom redu preostatak onoga prihoda, koji je unišao od izvanredne prodaje akademijskih publikacija do konca god. 1894. Na temelju računa zaključenih koncem god. 1897. preostalo je od ovoga prihoda 4063 for. 14 nč., koja je svota prenesena na račun god. 1898. U ime kamata do konca lipnja 1898. unišlo je na račun ovoga prihoda 88 for. 15 nč., tako da je ukupni primitak iznosio 4151 for. 29 nč. Od ove je svote potrošeno na temelju zaključka glavne skupštine od 16. prosinca 1897. za skupljanje i uređivanje folklorске gradje tečajem godine 1898. na račun dozvoljenih 3000 for. ukupno 1743 for. 55 nč., tako da je 31. prosinca 1898. pod ovim naslovom preostalo još gotova novea 2407 for. 74 nč., koja je svota uložena na uložnicu Prve hrvatske štedionice br. 98.924. Od ove svote može uprava prema zaključku glavne skupštine od 16. prosinca 1897. potrošiti za skupljanje i uređivanje folklorске gradje na račun dozvoljenih 3000 for. još svotu od 1256 for. 45 nč.

Račun o rasprodaji knjige „Život i djela Račkoga“ iskazuje u primitku svotu od 853 for. 99 nč., a u izdatku iznos od 500 for. Od svote istaknute u primitku preneseno je iz računa zaključenoga god. 1897. ukupno 810 for. 64 nč.; u ime kamata unišlo je 31 for.

95 nč., a od prodaje knjigâ samo 11 for. 40 nč. Izdatak pako od 500 for. potrošen je za isplatu četvrtoga obroka za arkadu pokojnoga Račkoga. Isporedivši primitak sa izdatkom preostala je na ovom računu koncem god. 1898. još svota od 353 for. 99 nč., koja je uložena na uložnicu Prve hrvatske štedionice br. 89.851. S tim u savezu stoji uprava novaca unišlih dobrovoljnim prinosima za arkadu i za spomenik pokojnoga Račkoga. Nakon zaključenih računa koncem godine 1897. prenesen je na godinu 1898. iznos od 1270 for. 03 nč., a k tomu je unišlo u ime kamata djelomice za god. 1898., a djelomice za vrijeme od 9. svibnja 1894. do konca god. 1898. u svemu 217 for. 51 nč. tako, da je ukupni primitak ovoga naslova iznosio koncem god. 1898. ukupnu svotu od 1484 for. 54 nč. Budući da tečajem godine 1898. na ovaj račun nije bilo posebnoga troška, to je koncem godine preostala cijela ova svota, od koje je uloženo na uložnicu hrv. eskomptne banke br. 5189 ukupno 292 for. 85 nč., a na uložnicu istoga zavoda br. 5275 ukupno 1190 for. 69 nč.

Što se napokon tiče zaklade za izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu, to je ona iznosila koncem godine 1898. ukupnu svotu od 7139 for. 28 nč. Tečajem godine priklopljen je ovoj glavnici u smislu zaključaka skupnih sjednica od 2. veljače 1898., od 3. svibnja 1898., i 8. srpnja 1898. temeljni iznos od 400 for. i to od zapisâ kanonika Konrada Šnapa i Marije udove Amruš po 100 for., a od zapisa kanonika Antuna Fetzera jedna akcija hrvatske eskomptne banke u nominalnom iznosu od 200 for.; prema tomu iznos temeljna glavnica ove zaklade svotu od 7539 for. 28 nč. Prihod ove zaklade iznosio je tečajem godine 1898. na račun kamata i prodaje knjigâ svotu od 249 for. 84 nč. Na teret ove zaklade štampala se je prošle godine

„Povjest srednjega vijeka I. svez.“ od akademika Natka Nodila, za koju je potrošeno 1584 for. 58 nč. Ovaj trošak podmiren je prije svega prinosom akademijskoga proračuna za god. 1898. u iznosu od 250 for., za tim gornjim prihodom same zaklade od 249 for. 84 nč., dočim je ostatak od 1084 for. 74 nč., pokriven pred-
 ujmom iz same zaklade. Ovaj predujam povratit će se zakladi prema zaključku akademije prihodom, koji će unići iz prodaje Nodilove povjesti i vlastitim kamatima same glavnice. Uslijed toga iznosi temeljna zaklada „za izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu“ ukupnu svotu od 7539 for. 28 nč., od koje se svote nalazi u uložnim knjižicama Prve hrvatske štedionice br. 96.633, 93.406 i 97.405 svota od 6254 for. 54 nč., a u jednoj akciji Hrvat. eskomptne banke svota od 200 for., dok se ostatak od 1084 for. 74 nč., nalazi na dugu, te se ima povratiti zakladi gore navedenim načinom.

Neka slavna akademija ovaj moj izvještaj izvoli predbježno uzeti do znanja, te izabrati dvojicu od gospode pravih članova, koji će sve gore navedene račune pregledati, te o rezultatu pregledbe slavnu akademiju izvijestiti.

U Zagrebu, 28. veljače 1899.

Tajnik:

Dr. Fran Vrbanić v. r.

2. Prijegled.

prihoda i rashoda jugoslavenske akademije znanosti i
umjetnosti godine 1898.

A. Prihod.

	Proračun za g. 1898. u for.	Faktični primitak u for.	Prema prora- čunu više (+) ili manje (—).
1. Prijenos od g. 1897. . .	2 506. ₁₈		+2.506. ₁₈
2. Četiri petine čistoga pri- hoda iz akademijske za- klade prema članku 15. pravila	4.000	4.080. ₄₉	+80. ₄₉
3. Štrossmayerova galerija slika	434	434	—
4. Čisti prihod akad. kuća . .	11.500	10.988. ₇₆	—511. ₂₄
5. Čisti prihod od prodaje knjiga	2.000	3.775. ₈₆	+1.775. ₈₆
6. Potpora pokrovitelja za Rječnik	1.000	1.000	—
7. Od prodaje knjige „Život i djela Račkoga“ za ar- kadu	500	500	—
8. Kamate i ini prihodi . .		408. ₃₂	+408. ₃₂
Ukupni prihod	19.434	23.693.₆₁	+4.259.₆₁

Prelazni prihod.

1. Kuće	—	3.145. ₈₅	—
2. Prihod iz zaklade za opću naobrazbu (djelo Natka Nodila)	—	1.367. ₅₈	—
3. Prodaja knjige „Život i djela Račkoga“	—	11. ₄₀	—
4. Od izvanredne prodaje publikacija izašlih do g. 1894.	—	1.743. ₅₅	—
Svota	—	6.268. ₃₈	—
Sav ukupni prihod	—	29.961.₉₉	—

B. Rashod.*I. Troškovi uprave.*

	Proračun za g. 1898. u for.	Faktični izdatak u for.	Prema prora- čunu više (+) ili manje (—).
1. Uprava (nagrade, tro- škovi pisarne i otpreme)	2.530	2.466 ₃₁	—63 ₆₉
2. Akademijaska palača . .	874	777 ₈₀	—96 ₂₀
3. Knjižnica i arkiv . . .	822	894 ₂₇	+72 ₂₇
4. Galerija slika	700	678 ₆₈	—21 ₃₄
5. Otplata zajma	634	633 ₆₀	— ₁₀
6. Razni troškovi	600	679	+79
Ukupni trošak uprave	6.160	6.129₆₄	—30₃₆

II. Troškovi za akademijske publikacije.

	Proračun za g. 1898. u for.	Faktični izdatak u for.	Prema prora- čunu više (+) ili manje (—).
1. Rječnik sv. 18.	2.500	3.294 ₅₀	+794 ₅₀
2. Ljetopis sv. XII.	700	941 ₉₅	+241 ₉₅
3. Rad knj. 134, 135, 136, 137	4.900	3.884 ₆₅	—1.015 ₃₅
4. Monumenta knj. 30 (Acta croat. I.)	1.150	1.820 ₇₅	+670 ₇₅
5. Starine sv. 29.	1.000	939 ₈₄	—60 ₁₆
6. Stari pisci sv. 21. . . .	600	—	—600
7. Zbornik za narod. život i običaje sv. III.	1.900	1.778 ₃₅	—121 ₆₅
8. Skuplj. gradje za Zborn. hrv. novije književnosti	100	20	—80
9. Povratak zakladi za opću naobrazbu za Nodilovu povjest	250	250	—
10. Za istraživanje zemlje .	300	300	—
Svi troškovi za publikacije	13.400	13.230₀₄	—169₉₆
Ukupni rashod . . .	19.560	19.359₆₈	—200₃₂

Prelazni rashodi.

	Proračun za g. 1898. u for.	Faktični izdatak u for.	Prema prora- čunu više (+) ili manje (-).
1. Kuće	—	3.145. ₈₅	—
2. Za Nodilovu „Povj. sred. vijeka I.“	—	1.367. ₅₈	—
3. Povratak za „Život i djela Račkoga“	—	11. ₄₆	—
4. Troškovi za sabiranje i uredj. folklor. gradje . .	—	1.743. ₅₅	—
Ukupni prelazni izdatci	—	6.268. ₃₈	—
Svega skupa rashod	—	25.628. ₀₆	—

Prema tomu pokazuje se za g. 1898.

A. Prihod sa for. **23.693.**₆₁

B. Rashod sa for. **19.359.**₆₈

Ostaje dakle višak od for. **4.333.**₉₃

t. j. četiri hiljade tri stotine trideset i tri for. 93 nč.

U Zagrebu, 28. veljače 1899.

Tajnik:

Dr. Fran Vrbanić v. r.

Pregledali, s priložima isporučili i sve u redu pronašli.

U Zagrebu dne 13. ožujka 1899.

Prema čl. 15. izabrani revizionalni odbor:

Dr. Aug. Musić v. r. **Dr. Andr. Mohorovičić** v. r.

3. Akademijska zaklada

koncem godine 1897. po iskazu kr. računarskog ureda
kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade od 4. veljače 1898.

	forinti	nvč.
1. U hrv.-slav. 4% rasteretnicama . . .	91.200	—
2. U ugarskim 4% rasteretnicama . . .	200	—
3. U ugarskoj 4% krunskoj renti . . .	10.950	—
4. U hrv.-slav. zemljišno-rasteretnoj ob- veznici	1.100	—
5. U zadužnicama sjedinjene papirne rente	74.500	—
6. U zadužnicama austr. srebrne rente .	100	—
7. U obveznicama lutrijskoga zajma od g. 1860.	10.000	—
8. U dionici lutrijskoga zajma od god. 1864.	50	—
9. U ugarskoj 4% zlatnoj renti . . .	11.700	—
10. U dionici austr. vjer. zavoda za obrt i trgovinu	100	—
11. U zadužnici dunav. parobrod. društva	100	—
12. U privatnim obveznicama	9.442	94
13. U dionicama društva „Associazione dal- matica“	20.000	—
14. U srećki brunšvičkog zajma od 1. ožujka 1869.	35	—
15. U srećki lutrijskog zajma „Rudolfs- Stiftung“	10	—
16. U štedioničkim uložnicama	20.482	69
17. Dani predujam akademiji	6.094	34
18. U založnicama hrv.-slav. hipot. banke	9.900	—
19. Aktivni zaostatak na kamatama . . .	19	43
Ukupno . . .	265.985	40
Odbivši blagajnički manjak koncem god. 1897.	353	06
Ostaje sveukupno . . .	265.632	34
prema 263.496 for. 96½ nč. g. 1896.		

U gornjoj svoti sadržana je zaklada biskupa J. J. Strossmayera za uzdržavanje Strossmayerove galerije slika sa 10.850 for. i zaklada baruna Gustava Hillepranda Prandaua sa 12.000 for.

Nepokretni imetak jugoslav. akademije jest slijedeći: palača na Zrinskom trgu br. 11, kuća u Vlaškoj ulici br. 33, kuća na Nadbiskupskom trgu br. 11, kuća u Ilici br. 50, kuća na trgu Franje Josipa br. 6, kuća u Šenoinoj ulici br. 4, kuća na uglu Šenoine ulice br. 6 i Petrinjske ulice br. 46.

Ukupna vrijednost akademijskih nepokretnina računa se prema faktičnomu trošku na **468.975** for.

VII.

Puškin i hrvatska književnost.

*Čitao u sjednici hist.-fil. razreda jugoslavenske akademije dne
7. lipnja 1899.*

PRAVI ČLAN DR. MILIVOJ ŠREPEL.

I.

Godine 1832. i 1833. preveo je Puškin „Pjesme zapadnih Slavena“. Od njih je Puškin uzeo pjesme 1.—9., 13., 16. i 17. iz Mériméejeve knjige „La Guzla, ou choix de poésies illyriques, recueillies dans la Dalmatie, la Bosnie, la Croatie et l'Herzégowine“ (u Parizu 1827.); pjesmu 10. i 14. uzeo je Puškin iz Vukove zbirbe (I. knj. u Lipisci 1824.), 15. mu je dala misao za „Rusalku“, a uzeta je iz češke narodne poezije; za 11. i 12. pjesmu veli Annenkov (Materialy dlja biografii A. S. Puškina² Spb. 1873.), da im je izvornik nepoznat, no drži, da ih je Puškin sâm spjevao po motivima iz nove srpske povjesti. Annenkov je u napomenutom djelu (p. 367—373) potanko ocijenio sve prijevode, te je pokazao, da je Puškin prevodeći *prozu* Mériméejevu više nego običan prost prevodilac, pa u istinu opažamo, da je pjesnička obradba ovih pjesama dobila veće umjetničko dostojanstvo. Vukove je pjesme Puškin preveo mnogo vjernije i bliže izvorniku, kao i pjesmu 17. o „Asan-aginici“, tomu biseru hrvatske narodne poezije. U ostalom je Puškin preveo samo početak pjesme, koju

je u prozi francuskoj priopćio Mérimée u navedenom svojem djelu po talijanskom prijevodu Fortisovu. Ovu je pjesmu prije Puškina preveo na ruski i štampao u „Sjev. Cvijeću“ godine 1827. A. H. Vostokov.

Puškin je svoje „Pjesme zapadnih Slavena“ ponajprije priopćio u „Bibl. dlja Čt.“ godine 1835. u br. 2. i 3., a zatim u 4. knjizi „Stihotvorenjâ“ dodavši im još predgovor i bilješke, kojih nije bilo u časopisu. Ulomak 17. pjesme o „Asan-aginici“ prvi put je objelodanio Annenkov u „Materijalima za biografiju A. S. Puškina“ (Spb. 1855. u 1. knjizi Puškinovih djela).

Mérimée je ljubio mistifikacije. Prva su dva njegova djela patvorena. Bile su mu 22 godine, kad je objelodanio „Théâtre de Clara Gazul“ (1825.) pod pseudonimom: Josip Lestrangle. Ove dramice, spjevane na način španjolskih intermezza (entremeses), iznose na vidjelo pikantne i značajne životne slike iz zemlje limunâ; izdavač je tvrdio, da ih je spjevala španjolska opatica, kasnije glumica, a Lestrangle da ih je samo preveo. U istinu pak španjolskoga izvornika nije nikada ni bilo, nego ih je spjevao sam Mérimée. Zemljaci su njegovi dugo vremena vjerovali, da je sve živa istina.

Druga mu je mistifikacija napomenuta „Guzla“ (1827.). Bezimeni pisac veli u predgovoru medju ostalim: „Plus qu'un autre, peut-être, je pouvais faire cette traduction. J'ai habité fort jeune les provinces illyriques. Ma mère était une Morlaque de Spalatro, et, pendant plusieurs années, j'ai parlé l'illyrique plus souvent que l'italien. Naturellement grand amateur de voyages, j'ai employé le temps que me laissaient quelques occupations, assez peu importantes, à bien connaître pays que j'habitais; aussi existe-t-il peu de villages, de montagnes, de vallons depuis Trieste jusqu'à Raguse, que je n'aie visités. J'ai

même fait d'assez longues excursions dans la Bosnie et l'Herzégovine, où la langue illyrique est conservée dans toute sa pureté, et j'y ai découvert quelques fragmens assez curieux d'anciennes poésies“.

Zatim napominje gusle i guslare, a pominje istiće svoga guslara Hijacinta Maglanovića, čijom je slikom i ukrasio izdanje. „Hyacinthe Maglanovich est le seul joueur de guzla que j'aie vu, qui fût aussi poète“. Rodio se Maglanović u Zvonigradu, ne umije ni čitati ni pisati, oženio se Marijom, kćerkom bogataša Zlarinovića, a kuća mu je „près de Smocovich, sur le bord d'une petite rivière ou d'un torrent qui se jette dans le lac de Vrana“. Žena i djeca njegova vazda su doma, dok on neprestano putuje. Pisac ga je prvi put vidio u Zadru godine 1816., a bilo je onda Maglanoviću oko 60 godina. Godine 1817. pohodio je pisac njegovu kuću i ondje probavio dva dana.

U drugom izdanju svoga djela Mérimée je otkrio plašt, te šaljivo pripovijeda pripovijest svoje mistifikacije. Ovdje nam pripovijeda Mérimée, kako je i on godine 1827. bio romantik. Mi smo — veli — tada govorili svojim klasicima: vaši Grei nisu Grei, vaši Rimljani nisu Rimljani. Svojim pjesmama treba da dadete mjesnu boju, bez nje nema spasa poeziji. Razumijevali smo na ime pod tom riječju ono, što je 17. stoljeće nazivalo „običajima i moralom“. Bili smo veoma ponositi poradi svoje nove riječi, pa smo mislili, da smo iznašli ne samo riječ nego i stvar, a što se tiče poezije, divili smo se samo još pjesmama iz tugjih zemalja i iz davnih vremena, n. pr. škotskim baladama i španjolskim romanama o Cidu. Ove su nam se pjesme pričinjale pravim remecima, i to uvijek poradi mjesne boje. Ginuo sam od čeznuća, da proučim ovu mjesnu boju in loco, gdje jê imade; jer se ona, kako je poznato, ne nalazi svagdje.

Ali jao, za putovanje nije mi ništa nedostajalo, nego tek — novac. No graditi putne osnove — ne stoji ništa, pa se dadem na to sa svojim prijateljima. Nismo htjeli putovati po zemljama, kuda se promiseću svi putnici. J. J. Ampère i ja htjeli smo se ukloniti putovima Englezâ. Naumismo samo pripadom pohoditi Firenzu, Rim i Napulj, pa se onda u Mlecima ukrcati put Trsta, da odatle uzduž obalâ Jadranskoga mora lagano dogjemo do Dubrovnika. To bijaše najizvornija, najljepša i najnovija putna osnova, — uvijek još ne obazirući se na novac. Očekujući novac dogje nam na um misao unaprijed opisati svoje putovanje, korisno prodati opis i onda nagradu upotrebiti za to, da kasnije ogledamo, jesu li naši opisi ispravni. Misao bijaše jamačno nova, ali na žalost kasnije jê ostavismo na cjedilu. U svezi s ovom osnovom, koja nas je neko vrijeme zabavljala, zamoli me Ampère, koji je tako rekav sve jezike europske razumio, pored svega moga neznanja (ne znam, zašto upravo mene ignorantissimum), da skupljam ilirske prstonarodne pjesme. Da se pripravim, čitao sam stari „Put po Dalmaciji“ Talijana Fortisa i neki sasvim dobar opis nekadašnjih naših ilirskih pokrajina, koji je, koliko se sjećam, sastavio neki savjetnik našega spoljašnjega ministarstva. Uza to sam se naučio 5 ili 6 slavenskih riječi, te sam onda u jedno 14 dana napisao ove balade, koje se nalaze u „Guzli“. One budu štampane s nekom tajnošću u Strassburgu, te izagju s bilješkama i slikom autorovom (t. j. Maglanovićevom). Moja je tajna ostala dobro sačuvana, a uspjeh bijaše velik, bar u jednom smjeru. Istina je doduše, od izdanja se prodalo jedva tucet primjeraka, te mi još krvari srce, kad pomislim na jadnoga nakladnika, koji je bio žrtva mistifikacije. Ali ako me nisu čitali u Francuskoj, tugjina i „kompetentni sudije“ bijahu mi pravedni. Dva

mjeseca iza toga, što je izišlo djelo „Guzla“, pisao mi Mr. Bowring, pisac slavenske antologije, te me zamoli, da mu pošljem izvornike, koje sam tako izvrsno preveo; zatim mi posla g. Gerhart (zapravo: Gerhard), tajni savjetnik i doktor negdje u Njemačkoj, dva omašna sveska slavenskih pjesama na njemački prevedenih, a megju njima su bile i pjesme iz moje „Guzle“ i to takogjer prevedene u stihu, te mi pisa, da mu je to bilo lako, budući da je iz moje proze razabrao ilirsko mjerilo ili ga otkrio. Nijemci su, kako se znade, koješta otkrili. G. Gerhart me zamoli, da mu priopćim daljne balade, pa da će odatle načiniti treći svezak. Napokon je Puškin neke od mojih pjesama preveo na ruski. To podsjeća prijevoda „Gil Blasa“ na španjolski i prijenosa „Listova portugiske opatice“ na portugiski. U početku mi je moj uspjeh prijetio pogibelju, da mi zavrti glavom. Podupirući se o svjedočanstvo gg. Bowringa, Gerharta i Puškina mogao sam se hvastati, da sam iznio „mjesnu boju“. Ali moj postupak bijaše u tom tako jednostavan i lak, da sam napokon počeo sumnjati o zasluzi „mjesne boje“ i dapače oprašati našemu velikomu Racineu, što je poludivlje ljude Sofoklove i Euripidove malo uljudio.

Tko znade povjest narodne poezije, razabira, da Mérimée nije upravo sviju pjesama sâm izmislio. Za „Asanagicu“ je to ujamčeno. Umni je Göthe već godine 1828. istakao, da je Mériméejeva knjiga — falzifikat. Jedino je Göthe pogriješio u tom, što je tvrdio, da se u riječi „Guzla“ krije ime starije mistifikacije „Gazul“ (Nachgelassene Werke VI., 135).

Puškin u predgovoru svoga prijevoda veli, da je većinu pjesama uzeo iz Mériméejeva djela, te veli, da Mickiewicz, oštrouman kritik i znalac slavenske poezije, nije sumnjao o autentičnosti ovih pjesama, a neki učen

Nijemac da je o njima napisao veliku disertaciju. Puškina je ipak zanimalo znati, na čemu je osnovan obret ovih pjesama, pa je na njegovu molbu S. A. Sobolevski pisao Mériméeju, s kojim se malo prije Sobolevski upoznao, te je primio od Mériméeja odgovor (iz Pariza 18. januara 1835.), koji je takogjer štampan u predgovoru. Ovdje Mérimée pripovijeda od prilike onako, kako i kasnije u 2. izdanju svoga djela, samo veli, da je s prijateljem *došao* u Mletke, ali su im dodijali Englezi i Nijemci, te je htio putovati od Trsta do Dubrovnika, ali nije imao novaca „et cette „douleur nompareille“, comme dit Rabelais, nous arrêtaît au milieu de nos plans“. Samu mjesnu boju svojih izmišljenih balada dobio je iz male brošure francuskoga nekoga konzula u Banjaluci; samo se više ne sjeća natpisa, a u djelo je pisac unio i nekoliko slavenskih riječi „pour faire parade de son savoir (il en savait peut-être autant que moi)“. Odavle je Mérimée ove riječi prenio u svoje bilješke. Drugi mu izvor bijaše Fortisov putopis po Dalmaciji, u kojem je našao i „Asan-aginicu“, a ova je pjesma — veli Mérimée — „réellement illyrique“. On se, veli, mnogo trudio oko ovoga prijevoda, pa je u pomoć prizvao i nekoga prijatelja, koji je umio ruski, samo da bi što točnije preveo; prigovara Nodieru, koji je takogjer preveo po Fortisu ovu pjesmu; prvi stih glasi: „Što se bieli u gorje zelenoj“, Fortis ga prevodi: „Che mai biancheggia nel verde bosco“, a ovo „bosco“ prevodi Nodier: „plaine verdoyante“, dok njemu (Mériméeju) vele, da „gorje“ znači: „colline“. To je, veli M., moja povjest, pa pozdravite g. Puškina.

Očito je, da je Puškin godine 1832. i 1833., dok je pjesme prevodio, držao, da su — autentične; istom g. 1835., kad ih je objelodanio, sazna preko Sobolevskoga, što je i kako je. Romantika je pobudila interes za na-

rodnu poeziju, sva se Europa zaniijela za njom, pa nije čudo, da je i Puškin s ponosom gledao na slavu, koju je doživjela na Zapadu narodna naša poezija. Ona se u početku širila samo pod imenom srpskim, ali ova slava pripada jednako i hrvatskomu imenu. Kad bismo još htjeli i smjeli dopuštati jezični dualizam, kako ga je Miklošić više teoretično nego praktično podržavao, valjalo bi nam upravo pjesmu o „Asan-aginici“, koja je već godine 1778. ušla po Herderu u svjetsku književnost, nazvati hrvatskom. (Isp. Murko, *Chronik des Wiener Goethe-Vereins* 1898. p. 50). Preko Fortisa upoznaje se s ovom pjesmom i Herder i Göthe, ona je otvorila vrata svjetske književnosti našoj narodnoj poeziji.

Iz Mériméejeva je djela preveo Puškin ove pjesme: „Vigjenje kralja“ (Tome II., kralja bosanskoga), „Janko Marnavić“ (u Mériméeja: „La flamme de Perrusich“), „Bitka u Velikoj Zenici“, „Teodor i Jelena“ (u Mériméeja: „La belle Héloène“), „Vlah u Mlecima“ (u M.: „Le Morlaque à Venise“), „Hajduk Hrizić“ (u M.: „Les braves Heyduques“, ovdje se zove junak Christich Mladin), „Pogrebna pjesma“ (u M.: „Chant de mort“), „Marko Jakubović“ (u M.: „Constantin Yacoubovich“), „Bonapart i Crnogoreci“ (u M.: „Les Monténégrins“), „Vurdalak“ (Vukodlak, u M.: „Jeannot“), „Konj“ (u M.: „Le cheval de Thomas II.“) i napokon 13 prvih stihova „Asan-aginice“ (u Mériméeja: „Triste ballade de la noble épouse d'Assan-aga“). U ovoj se posljednjoj pjesmi Puškin točno drži i izvornoga mjerila i izvornih riječi, te nema sumje, da je imao pred sobom Vuka, koji ju je priopćio već g. 1814. i rekao, da ju je uzeo iz Fortisova putovanja po Dalmaciji. U izdanju god. 1824. Vuk je ovu pjesmu izostavio za sada, „dok ne bi li je gje kako čuo od kakva Krajišnika ili Dalmatina“ (predg. XVI.).

Više od Mériméejevih pjesama zanimaju nas one pjesme, koje su prevedene upravo iz izvornika. To su poimence dvije pjesme „Slavulj“ (u Vuka 1824. I., 192 pod natpisom: „Tri najveće tuge“) i „Sestra i braća“ (u Vuka ib. 305: „Bog nikom dužan ne ostaje“).

Vukova krasna pjesma glasi:

Slavuj ptica mala svakom pokoj dala,
A meni junaku tri tuge zadala:
Prva mi je tuga na srdašcu mome,
Što me nije majka oženila mlada;
Druga mi je tuga na srdašcu mome,
Što moj vranac konjic poda mnom ne igra;
Treća mi je tuga, ah! na srcu mome,
Što se moja draga na me rasrdila.
Kopajte mi raku u polju široku,
Dva koplja široku, četiri dugačku;
Više moje glave ružu usadite,
S niže moji nogu vodu izvedite:
Koje mlado progje, nek se ružom kiti,
Koje l' staro progje, neka žegju gasi.

Kako je ova pjesmica ugodila narodu, vidi se odatle, što Kuhač iz same Dalmacije priopćuje 5 napjeva (Južno-slovyjske narodne popievke, Zagreb 1878., I., br. 41—45). Ovu je pjesmu Puškin krasno preveo u trohejskim osmercima, ali ipak ne sasvim vjerno. Puškin je početak pjesme pretvorio u apostrofu slavulju: „Solovej moj, solovejko! — Ptica malaja lěsnaja! — U tebjaja lě, u maloj pticy, — Nezaměnnaja tri pěsni; — U menja li, u molodca, — Tri velikija zaboty!“ Kasnije je izostavio stih o širini i dužini rake, a na koncu je „mlado“ preveo „krasny děvki“. Najbitnija je promjena u tom, što je Puškin prvu tugu označio tako, da je majka junaka oženila mlada. Ova promjena upravo kvari smisao pjesme, a bit će nastala iz proste po-metnje, jer nam Morozov u svojem izdanju Puškinovih

djela (3, 498) pripovijeda, da se u Puškinovu rukopisu pred ovim prijevodom nahode 4 izvorna stiha, a četvrti je Puškin griješkom prepisao iz Vuka ovako:

Što mene je majka oženila mlada.

Vidi se, da je Puškin ne poznajući sasvim točno našega jezika mjesto: „što me nije“ pročitao u hitrini „što mene je“.

U ostalom se Puškinov prijevod čita glatko, kao da je izvorna njegova pjesma. Vidi se ruka majstora lirskog!

Sretnom je rukom Puškin odabrao i drugu pjesmu „Bog nikom dužan ne ostaje“, promijenivši joj natpis (Sestra i braća). Ima i Vuk takov natpis (Braća i sestra) za pjesmu, koja se u izdanju g. 1824. nahodi ispred prevedene pjesme. Ova prevedena pjesma pripada među najbolje i najljepše epsko-lirske pjesme narodne, pa je i danas nahodimo kao uzornu pjesmu u čitankama i antologijama. Puškin ju je preveo u desetercu, kako ga imade i izvornik, a drži se što više i riječi u izvorniku. Ipak izostavlja, što se umjetnu pjesniku nije pravo svigjalo. Tako odmah u početku ne prevodi stiha: ni megj' njima tankovrha jela. U izvorniku donose braća Jelici nože, a Puškin prevodi: nož. „Bilje od omraze“ prevodi Puškin: takovo bilje (zelija takogo). Kasnije izostavlja Puškin stih: Kad to začu mlada Pavlovica. U izvorniku je: Sestrica se bratu kunijaše, a Puškin prevodi: Sestra bratu sъ плаčemъ otvѣчаetъ, pa kletvu unosi u odgovor Jeličin. Opet Puškin, kao i prije, izostavlja stih: Kad to vigje mlada Pavlovica, kao i malo niže (po treći put). Puškin svagda nadomješta stih radi toga, da bude kraći, riječju: Вотъ. U izvorniku se veli: Njima zakla čedo u kolevci, a Puškin razvezuje: I rebenka svoego zakolola — Vъ ko-

lybelьkě ego zoločenoj. No odmah zatim pokrađuje izraz: Kad u jutru jutro osvanulo, te veli naprosto: Rano utromъ. „Nože od pojasa“ prevodi Puškin: nožъ eja zlačenyj. Skoči Pavle, kan da se pomami — prevodi Puškin blaže: Vskočilъ Pavelъ, kakъ uslyšalъ eto. Opet izostavlja Puškin: Kad to vigje Pavle gospodaru. „Rastrgni me na četiri strane“ Puškin želi jasnije izraziti, te prevodi: Pustъ oni [konji] moe běloe tělo — Razorvutъ na četyre časti“. Smilje i kovilje prevodi Puškin: alye cvětočki. „Gje je ona sama sobom pala“ veli Puškin slikovitije: Gdě ostalosъ eja běloe tělo. „Oči piju“ prevodi Puškin: Pъetъ ej oči. U izvorniku se govori o zmijama, Puškin ima samo zmiju, a kako je u izvorniku u stihu lecninska rima (oči piju, u travu se kriju), pridržava jê Puškin i u prijevodu, ali se za to udaljuje od smisla (Pъetъ ej oči, samъ uhoditъ kъ noči). Kao i prije izostavlja Puškin palilogijski stih: Kad to čuo Pavle gospodaru. Sad počinje Puškin odstupati od deseterca, te nahodimo po koji 13-ac, 12-rac ili 11-ac u riječima mlade Pavlovice. Ima kasnije i po koji 9-ac. U molbi Pavlovičinoj izostavlja Puškin jaki izraz: Nek me živu konji rastrgaju.

Kako se vidi, Puškin uklanja samo palilogiju, briše po koji oštriji izraz, ali se inače dosta vjerno drži izvornika. U početku se strože držao deseterca, istom pod kraj pjesme kao da je zaželio malo promjene. U sam smisao ne dira; ako što dodaje, čini to po sadržaju same pjesme; tako se n. p. u nas „zlaćena kolevka“ napominje istom na koncu, a Puškin jê navodi već prije. Iz svega se razabira, da prevodi umjetnički pjesnik, komu se ne svigja odviše rastegnuta dikačija narodne pojezije. A da ga je zanjela ljepota naše pjesme, koja se ne pokazuje samo u obradbi nego i u ideji, posvjedočuje nam to, što ju je išao prevoditi.

Još nam je reći koju o onim dvjema pjesmama, za koje Annenkov naslućuje, da ih je sâm Puškin spjevao.

11. je pjesma „Pjesma o Crnom Gjorgju“, a imade 50 stihova, ponajviše deseteraca, samo gdjekad se nagje koji slog više ili manje. U njoj opisuje Puškin, kako se kara otac s Gjorgjem, koji se želi ukloniti od Turaka. Otac hoće da se vrati u Biograd, pa da prijavi sina Turcima. Sin ga zaklinje, da to ne čini; ali bačava, napokon se sin razljuti i ubije oca. Kad to začu majka, prokune ga: Budi proklet, crni, što si ubio oca rođenoga. Od tada se Gjorgje zove Crni.

Odgovarajući materi veli sin, da se otac za objedom opio i zaspao na biogradsnoj cesti. Puškin dodaje pod zvjezdicom, da ima druga predaja, koja veli, da je rekao: moj je otac umro, dignite ga s ceste! Kako je ovaj dogagjaj bio suvremen, mogao ga je Puškin saznati iz novinâ, ali da pjesma ipak nije sasvim izvorna. naslućujem odatle, što ju je Puškin stavio među „Pjesme zapadnih Slavena“. Meni se čini, da je Puškin poznavao Milutinovićevu „Srbijanku“, koja je u 4 knjige izišla u Lipisci 1826. godine. Milutinović opisuje napomenuti dogagjaj u knjizi II., p. 18 d. Očuh Gjorgjev dugo nagovara sina i Srbe, da se vrate, ali utaman. Otac se stane groziti:

„A! . . . nek znate, ja ev' idem Turc'ma.
I to uput iz ovije stopa
U Beograd za vas im kazati,
Pa što bude, kad me ne slušate.“
To izreče i otište ići
Niz jarugu, te upravo drumu.

Ljudi ga mole, da ne ide. Kara-Gjorgje je dugo mućao, napokon progovori:

„Be, stan', otac! Kud si navalio?“

Ali otac ne sluša. Gjorgje će opet:

„Vrat' se, otac, na dušu ti grije!
 Vrat' se amo, jer ćeš poginuti!
 Poslušaj me prvom i poslednjom!“
 On sve nevješt i Gjoko nam smjeri
 Još bivšega na dohicu pušci,
 Uždi vjerna, te njeg' megju pleća,
 Ko da rukom donešeno zrno;
 Kad stropošta s', da već ne ustane,
 Okrenu se i odhuknu Gjoko:
 „Ha! . . . e tako nagj' se, što se traži!
 Bolje jedan, neg' ov'liki piljež“.

Istom kad se Gjorgje opet vrati u Srbiju, u drugoj
 zgodi veli majka sinu, da je „ern“ (na p. 26):

Vrisnu baka: „Ej moj sinko Crni!
 Šta učini od majčice svoje? . . .“

A zatim priča pjesnik, da su Gjorgja i Turci nazvali
 Kara-Gjorgjem (Crnim) „po čudesno sretnu vojevanju,
 što ih svuda poče razbijati“.

Po svemu se čini, da je Puškin poznavao „Srbijanku“,
 te svoju pjesmu spjevao ili bolje rekavši prepjevao po
 njezinim stihovima. I Gerhard, prevodilac narodnih naših
 pjesama, preveo je neke pjesme iz „Srbijanke“. A
 vrijedno je napomenuti pripadom, da je i Milutinović
 u isto vrijeme boravio u Kišenjevu, kad i Puškin.
 Puškin je ovdje bio od g. 1820. do 1823., a Miluti-
 nović nagje svoje roditelje ovdje g. 1818., gdje je
 bilo mnogo srpskih vojvoda prvoga ustanka, te je istom
 godine 1825. ostavio Besarabiju i pošao u Njemačku.
 (Vulović u Godišnjici Čupićevoj 1878. p. 294).

12. je pjesma Puškinova „Vojvoda Miloš“, koji je u
 isto vrijeme vladao Srbijom. Ova je pjesma manja od
 pregjašnje, imade 21 stih ponajviše deseterac. Pjesnik
 pjeva od prilike ovako: Smiluj se, Bože, Srbiji, ubijaju
 nas vuci janjičari, sramote nam žene i djevojke, te nam
 je dodijao zulum. Guslari nas kore: Zar ćete dugo pod-

nositi? Zar ste cigani, a ne Srbi, starci, a ne junaci? Tko je junak, neka pogje „u Veljskoe ušćelbe“, gdje skuplja vojsku stari Srbin, vojvoda Miloš, da udari na Turke.

I za ovu pjesmu, kako mislim, našao je Puškin pobudu u „Srbijanci“. U „načelu ustanka Srbâ“ (I., 80) čitamo:

Ježiti se i kostrešit stade
Srpski narod i knezovi toga . . .
Protiv turski gnusni postupaka,
Otimanja ženâ i djevicâ,
Ubijanja kriva i nevina,
Oskvrnenja vjere i hramovâ;
S tog im počnu govorit naočno,
Da su svijest ucveljeli opštu
Darnuv ljudstvu sve u najsvetije
I da j' narod osiromašio,
Neima blaga, neima ni življenja.

Motiv o pobudi slijepacâ (guslarâ) mogao je Puškin naći u „Srbijanci“ (III., p. 74), gdje se pjeva „dika slijepaca“. Tu se priča poznata zgoda, kako je slijepac Filip Višnjić rekao gospodaru Luki, neka mu dade stotinu slijepaca, pa će navaliti na Turke:

Upiti nas pored Turak' vojske,
Pak junake da vide slijepe,
Kako ničem ustupit ne znadu;
Tad za nama, okati, pojur'te!

Na to se Luka okrene vojsci, pa reče:

„Glajte, braćo i družino slavna,
Šta govore i slijepci naši!
Šta l' mi svaki činiti dužni smo?...
Prezirat je sve sugroze rata!
A za ono, ... što i bjednjak fali.“

Milutinović je u svojoj „Srbijanci“ opjevao slavu Miloša, koji ga je podupro, kad je izdavao „Srbijanku“, kupivši 100 primjeraka. „Veljskoe ušćelbe“ bit će Va-

jevo, koje je Miloš očistio od Turaka g. 1815. (Miličević, Pomenik p. 478).

Obje ove pjesme nisu upravo prijevodi, nego pre-pjevi po Srbijanci, pa im je Puškin dao mjesta među prijevodima. Izbor nam je sasvim jasan, htio je Puškin da istakne glavna dva junaka srpskoga ustanka Gjorgja i Miloša, a ovaj je ustanak ne samo zanimao, nego i zanosio najbolje duhove u Europi! Puškinova je želja bila, da uz starije narodne pjesme uplete i po koji cvijetak iz suvremenih prilika, pa je zato odabrao oba glavna vogja srpskoga ustanka.

15. je pjesma („Janyšъ korolevičъ”) uzeta iz češkoga pjesnik veli, da je u izvorniku veoma dugačka i podijeljena na više česti, od kojih je preveo samo prvu, i to ne svu.

II.

Kad je Puškin god. 1837 umro, istom se počeo buditi hrvatski narod. Na Gaja je najviše utjecao Kollár, pa se trag tomu utjecaju vidi i u ilirskoj poeziji. Byronizam je slabije prijaio ilirskomu preporodu, već poradi toga, što je bio odviše subjektivan. Glavni lirik ilirizma Vraz ide stopama Uhlandovim. Ideja rodoljubna zaokuplja sve duhove, težnja za slogom glavna je kajda u skladu ilirske poezije. To je i uzrok, što su u lirici lična čuvstva više vezana o rodoljublje nego n. pr. u Byrona.

Ilirsko je doba demokratsko, zato nije čudo, što mu se aristokratski smjer Byronov ne svigja odviše. Vedri optimizam i demokratski liberalizam značajke su ilirskoga preporoda. Evo to je i uzrok, zašto će se i Puškinova utjecaja samo malo naći u ilirskoj poeziji. U ostalom nam ne valja smetnuti s uma, da su ruske knjige teško dolazile u Zagreb; o tom nam jasno svjedoči korespondencija Vrazova.

Kao zemlja, koja je dugo vremena počivala, rodi ilirizam velikim nekim talentima, od kojih su neki još i danas nedostignuti u hrvatskoj poeziji. Tu nahodimo slavne triumvire Mažuranića, Preradovića i Vraza, pa onda dramatika Demetera. Tek u pripovijesti ilirsko je doba stvorilo malo savršenih djela, na tom ih polju kasnije godine natkriliše. Dogodilo se ono i u nas, što se opaža po svoj Europi, da se jači talenti ostavljaju stihova i daju na prozu. A istom na ovom polju — na polju pripovijesti u prozi — mnogo kasnije nahodimo jak i blagoslovan ruski utjecaj. Turgenjev je hrvatskoj noveli ono, što je Kollár bio ilirskoj poeziji. Boljega vogja hrvatskoj pripovijesti i ne treba.

„Danica“ je već god. 1837. donijela kratak, ali zanimljiv članak o velikom Puškinu, koji je nedavno za glavio u dvoboju. O Mickiewiczu je priopćila članak istom godine 1843. pun zanosnih riječi, te među ostalim veli pisac članka, da bi već poradi Mickiewiczjevih radnja valjalo učiti se poljski. U povjesti hrvatske poezije u doba njene romantike svakako je utjecaj poljski bio jači nego ruski, ali uza sve to već u ilirsko doba nahodimo nešto tragova i utjecaju Puškinovu.

Od sviju pisaca ilirskih pisaca Vraz je jedini bio pravi literat, pa je zanimljivo, da je on jedini stvorio školu. Kako u drugim područjima, tako je Vraz prvak i u tom, da upoznade Hrvate sa slavenskim pjesnicima. Prevodeći Puškinove pjesme on se dobro upoznao s njegovom poezijom, te izdajući godine 1841. „Glase iz dubrave žeravinske“ (u Zagrebu) na natpisnom listu stavlja 4 stiha Puškinova u izvorniku. I pred svoju baladu „Fredrik i Verunika“, u kojoj je po Valvasoru opisao zlu sudbu Veronike Desinićeve, stavio je opet moto iz Puškina, a i sama pjesma podsjeća nas Puškinova „Bahčisarajskoga vodometa“. Upleteni monolog

Veronike, koja čami u tamnici, živa ju jeka govora Zaremina. Obje pričaju, kako su se rodile daleko, u mladosti se užile slobode, ali ih odvede tugjinac. I u Puškina i Vraza mijenja se ovdje metar. A imade mjesta, gdje se i izrazi popudaraju.

Najviše byronizma nahodi se megju ilirskim pjesnicima u Demetera, a Puškin je bar u prvoj polovini svoje književne djelatnosti bio odrješit Byronovac. I u Demetera nahodimo nešto traga Puškinovoj poeziji. U prekrasnom njegovu „Grobničkom polju“ u V. odijeljku pjevaju Tatarkinje, ropkinjice mlade:

Liepo 'e vidjet, na nebesih
Kad se zora rumeni,
Liepo 'e vidjet, kad se resi
Ruža listi crveni.

Liepo 'e vidjet, kad rumeni
Nebokrug večerni plam,
Liepo 'e vidjet, mladoj ženi
Kad bo'adisa lica sram.

Nu Tatarin sablju cieni
Više jošte tri puta,
Sablju, koju krv crveni
Svog dušmana ubita!

Ovaj umetak podsjeća lirske pjesmice, koju mlade ropkinjice Tatarkinje pjevaju u „Bahčisarajskom vodometu“. I ovdje nahodimo gradaciju u tri strofe, a pjesma glasi u prijevodu I. Trnskoga:

Blago nebo dâ čoeuku
Olakšicu mukâ, suzâ:
Blažen fakir, koj' na Meku
U nevolji star dopuza.

Blažen, koji brieg Dunava
Slavno krvcom svom posveti,
Š raja djeva ljeposlava
U susret mu milo leti.

Blažen tri put, tko Zaremu
 U miran si stan unese,
 Tiho s ružom u haremu
 Sto milinâ užije se.

I nastavak je u Demetera, kao i u Puškina: One poju . . . Tatarkan ne čuje (u P.: Oně pojutъ. No gdje Zarema? itd.).

A za krepku davoriju „Prosto zrakom ptica leti“ (u XI. odjelu) vrijedi isporučiti motiv u lirskom umetku Puškinovih „Cigana“: „Ptička Božija ne znaetъ . . .“

I glavni pripovjedač za apsolutizma Bogović dobro poznaje Puškina, opisujući požar Moskve u noveli „Slava i ljubav“ navodi u izvorniku ponosite riječi Puškinove iz „Onjegina“ (Naprasno ždaъ Napoleonъ . . . 7, strofa 37). U ostalom se vidi, da je Bogović pišući svoju novelu poznavao i Puškinova „Dubrovskoga“.

III.

Od Puškinovih je djela ponajprije štampan u Hrvatskoj prijevod pripovijesti „Pik-Dame“, koji je priopćio u Vrazovu „Kolu“ (II, 18 d.) god. 1842. Miloš Popović. Starijega prijevoda Puškinova kojega djela u nas nema. U doba ilirizma najviše je prevodio Puškina Vraz, koji je godine 1845. u „Guslama i tamburi“ (p. 58) preveo prekrasnu Puškinovu noćnu pjesmicu „Zimski večer“. A iste je godine objavio M. D. u „Danici“ (br. 45, p. 141) prijevod Puškinove pjesme „Budrisa i njegovih triju sinova“, spjevane po Mickiewiczevu izvorniku.

Kupeći ponajljepše cvijeće po svjetskoj poeziji Vraz je ubrao mnogo pjesama i iz Puškinova cvjetnjaka. te nam je preveo nekoliko njegovih epigrama („Stara novina“, „Spoznanje“, „Zlato i mač“ i „Savjet“), nadalje pjesme „Ptička“, „Crni zavoj“, „Borodinsku godovštinu“, „Klevetnikom Rusije“ i „Česmu Bačisarajsku“

(Djela III., 169 d. i IV., 75 d.). Kako se vidi, Vraza je u izboru pjesamâ vodila ne samo romantika, nego i ponos slavenski. Kako je Vraz bio meke lirske prirode, lako je razumjeti, što su mu bolje pošla za rukom lirska mjesta u „Česmi“, nego krepki izraz pjesme „Klevetnikom Rusije“. Brojeći samo slogove Vraz je preveo „Česmu“ u trohejskom osmercu, a u prilog je ljepoti prijevoda, što je upotrebljavao i sinicezu. Premda je Vraz, kako je poznato, bio još nesiguran u izrazu, ipak se može reći, da je umio u „Česmi“ pogoditi ton ruskoga izvornika i sačuvati prijevodu pjesnički čar. Vidi se, da pjesmu prevodi — pravi pjesnik. A razabira se i to, da je Vraz dobro shvaćao izvornik, te nastoji, koliko više može, da ostane vjeran izvorniku. U opće se može reći, da je to jedan od najboljih hrvatskih prijevoda Puškinove poezije. Pjesmica „Ptica“ uzeta je iz „Ciganâ“.

I Demeter je prevodio Puškina, u „Danici“ g. 1846. preveo prijevod „Vojvode“, a god. 1847. u istom listu „Crnu koprenu“. Njegovi prijevodi odaju krepku ruku vrsna dramatika, pa možemo samo žaliti, što nam Demeter nije preveo više Puškinovih balada.

Za apsolutizma skuplja se lijepa književnost hrvatska u „Nevenu“ i donekle u „Narodnim novinama“. U ovo doba steče najvećih zasluga prevodeći Puškina Ivan Trnski, koji se već u ilirsko doba istakao prevogjenjem. U II. tečaju „Nevena“ priopćio je Trnski „Čast Petra I.“ i „Kavkaskoga zarobljenika“, u III. tečaju „Bahčisarajski vodomet“, „Zapis“, „Gvadalkvivir“ i „Angjela“, a u V. tečaju prijevod pripovijesti „Gospodična kao seljanka“, kojom se u 70. godinama poslužio Tomić za libreto Zajčevoj operi „Lizinci“. I „Zarobljenika“ i „Vodomet“ preveo je Trnski glatko u trohejskom osmercu; poimence u „Vodometu“ nastojao je Trnski, da što

bolje sačuva žive boje istočnoga života, koje se nalode u izvorniku. A nije lak posao prevoditi pjesnička djela takova vještaka, kakov je Puškin; njegov stih odaje Bogom nadahnuta pjesnika. Pravo veli Bjelinski, da se akustično bogatstvo, melodija i harmonija ruskoga jezika u svemu bljesku javila prvi put u stihovima Puškinovim. Trnski je nastojao, koliko je mogao, da ostane vjeran plastici i jednostavnosti aristokratske muze Puškinove.

U II. tečaju „Nevena“ izašao je krasan prijevod Puškinove pripovijesti „Dubrovskoga“, ali mi nije poznato, od koga potječe ovaj dotjerani prijevod.

Umni Medo Pucić priopćio je u „Dubrovniku“ (1851.) prijevod pjesme „Klevetnicima Rusije 1831.“ S ovom pjesmom vrijedno je isporediti Kukuljevićevu pjesmu „Pjesnikovim klevetnikom“, koja je izišla u „Danici“ 1845. (br. 5).

U doba apsolutizma preveo je više manjih lirskih i epskih pjesama, kao i epigramâ Asan-aga (Asanger) godine 1858. i 1859. u „Narodnim novinama“. Vrijedi još istaknuti, da je u to doba Trnski u „Nevenu“ (1854. g. u III. teč.) napisao ovelik članak o Puškinovu životu i radu, te je u njemu hrvatske čitatelje potanko upoznao s velikim pjesnikom ruskoga naroda. A da čitatelji mogu isporediti ruski izvornik s prijevodom, priopćio je u izvorniku epigram „Ex ungue leonem“ i hrvatski prijevod uporedo.

Na osvitu ustava javlja se treći glavni prevodilac Puškinovih djela Spiro Dimitrović. Godine 1859. izagje ponajprije njegov prijevod „Ruslana i Ljudmile“ u „Narodnim novinama“, a onda u posebnoj knjižici. Godine 1860. objelodani Dimitrović „Poltavu“, „Dva brata razbojnika“, „Cigane“ i „Eugenija Onjegina“.

Dimitrović je bio u 60. godinama i glumišni prevo-

dilac sa stalnom godišnjom plaćom. Rodom iz kraja, gdje se govori čistim narječjem, umio je dobro narodnu frazu, ali ga je to gdjekad zavodilo, da upotrebi frazu, gdje joj i nije bilo mjesta, pa je poradi toga i imao oštru polemiku sa Šenoom. On je prevodio Shakespearea, Schillera, Puškina i kojekakve njemačke komedijice, kako zgodno veli Andrić u „Spomen-knjizi“ (Zagreb 1895. p. 46), — par métier. Do svoje smrti (1868. g.) preveo je Dimitrović do 100 drama.

Već se oдавle može naslutiti, da je Dimitrović svoj prevodilački posao vršio bez dubljega osjećanja. On je Puškina preveo u narodnom desetercu, ovaj je stih još nekako pristajao prostonarodnoj dječiji „Ruslana i Ljudmile“, te je to doista njegov još najbolji prijevod Puškinove poezije. Nevolja je tek u tom, što Dimitrović nije dosta dobro umio ruski, te što nije imao dovoljne književne sprema. Njegov „Onjegin“ pravi je brodolom Puškinove poezije, te nitko živ ne može iz njegova stiha naslutiti byronovsku genijalnost i salonsku finoću originala, koji je Rusima, što je Nijemcima „Faust“. Kako je Dimitrović slabo bio pripravljen za ovako mučan posao, vidi se odatle, što drži, da je „handra“ (hipohondrija) nekakva ruska bolest, ili što sa suverenom nebrigom prevodi (u „Onjeginu“): Hvala vami, devet Kamenona! Tek nešto treba pohvaliti. Ratne je prizore umio Dimitrović krepko prevoditi, kako svjedoče neka mjesta u „Poltavi“. Glavna je vrlina njegovih prijevoda (izuzevši „Onjegin“), što su bar — razumljivi. To nije sve, ali je ipak nešto, jer je tamnoća na žalost i prečesta pratilica pjesničkih prijevoda. Pravi bi prijevod morao biti pjesnička metamorfoza, ali takovih prijevoda imade malo; u Srbâ je na tom polju upravo savršenih djela podao Zmaj, pa je šteta, što Zmaj nije više prevodio Puškina.

Revni je Trnski već u 50. godinama počeo prevoditi i „Onjegina“, ali je istom u „Glasonoši“ (u II. tečaju g. 1862.) objelodanio prvo pjevanje. Ovaj je prijevod od prilike onakav, kakovi su i stariji njegovi prijevodi Puškinove poezije, premda se smije reći, da blazirani značaj glavnoga junaka, koji podaje bitnu boju svemu djelu, nije prijaio čudi pjesnikovoj, kako n. pr. „Vodomet“. Sav prijevod izišao je istom godine 1881. u knjizi, koju je objelodanila „Matica hrvatska“, ali je prevodilac sav prijevod preradio prema načelima nove metrike, koju je utvrdio u „Vienču“ godine 1874. Prevodilac je išao za tim, da dobije same čiste troheje, pa je prema tomu mijenjao i više, nego je gdjekad bilo u prilog jasnoći. Dobio je oblik, ali je gdješto stradao sadržaj.

U „Glasonoši“ (1865.) preveo je okretno Jurković „Romansu“, a u „Slavoncu“ i u „Dragoljubu“ izašlo je takogjer nekoliko manjih prijevoda, koje možemo ovdje mukom mimoići.

S osnutkom lista „Vienca“ počinje se u nas nova epoha u lijepoj književnosti. U „Vienču“ prevode Puškina razni književnici. Utješenović je preveo pjesmu „O ribaru i ribi“, Maretić „Nagoviještanje smrti“ i „Razum i sree“, Milivoj „Za zimske dokolice“ i „Željčovanje slave“, Brleković „Spomenik“, Trnski „Pjesniku“, Šrepel „Djevojačku pjesmu“ i Radić „Prizor iz Fausta“. Od sviju prijevoda najviše se ističe Maretićev prijevod prekrasne „Kapetanove kćeri“, koji je prevodilac izradio budući još gjak. A Gostiša je preveo „Hitac“. I „Hrvatska lipa“, koja je izlazila godine 1875., donese Brlekovićev prijevod zanimljive epske pjesme Puškinove „Mjednoga konjika“ i to u jambu, kao i prijevod pjesme „Proroka“.

U kasnije doba nahodimo sitnije prijevode još u „Hr-

vatskoj vili“, u „Domu i svijetu“, u „Nadi“, pa onda u „Hrvatskoj“ i u „Narodnim novinama“. Kako će u Matičinu izdanju Puškinove antologije, koja će prikazati razvoj hrvatskih prijevoda Puškinove poezije, izići takogjer potpun popis svih hrvatskih prijevoda, držim, da mi ih ovdje ne treba redom napominjati.

Istaknut ću samo još neke prijevode. Tkalčević je preveo „Zlatnu ribu“ u desetercu, a Trnski u „Putnim uspomenama“ priopćio prijevod „Rusalka“.

Godine 1896. objelodani Maretić u „Čitanci iz slavenske i mađarske književnosti“ pravilan prijevod „Poltave“ u troheju, a istom će izići Velikanovičev ukusni prijevod „Borisa Godunova“ u jambu u „Matici“. U „Matici“ je g. 1891. izašao i moj članak o Puškinu u knjizi, kojoj je natpis: „Pjesnički prvaci u prvoj polovini XIX. veka“.

To je kratka povjest hrvatskih prijevoda Puškinove poezije.

Umjetnička visina Puškinove poezije pored divnih proizvodâ lične lirike izrazila se poglavito u tom, što je u njoj prvi put bio utvrgjen onaj realizam, koji je ostao do danas glavnom ertom ruske književnosti i izvorom njezina daljnoga uspjeha i suvremenoga njezina značenja po svoj Europi. Puškin sâm nije izvršio sve, što je zamislio, ali je probio put društvenomu i historijskomu romanu, kao i drami. Zgodno veli Pypin (Harakteristici p. 91.), da je njegovo trijezno shvaćanje realnosti, krotko, humano čuvstvo i klasična forma ostala umjetničkim njegovim zavjetom, koji je živio u pameti njegovih nasljednikâ. To je priznao Gogolj, to su priznali i drugi njegovi nasljedovatelji u društvenom romanu u 40. godinama našega stoljeća, koji su proslavili rusko ime po svemu svijetu. Pravo je rekao Turgenjev god. 1880., kad su Puškinu podizali spomenik u Moskvi,

da je Puškin prvi ruski umjetnik pjesnik i da je on prvi snažnom rukom zasadio znamen poezije duboko u rusku zemlju.

Ruski narod slaveći danas jubilej Puškinov na način, koji je dostojan i pjesnika i naroda, podaje čast ne samo slavnomu pjesniku, nego i osnivaču svoje umjetne poezije, odužuje se uspomeni čovjeka, koji mu je ono, što je Nijemcima Göthe.

Puškin je već davno osvojio sjajno mjesto u svjetskoj književnosti, njegova su djela prevedena na bezbrojne jezike tako, da je ruskim bibliografima prava muka sastaviti točan popis sviju prijevoda Puškinove poezije. Takovi geniji, kakov bješe Puškin, ne žive samo svome narodu, nego svemu svijetu.

Mi Hrvati pridružujemo se slavi ruskoga naroda cijeleći Puškina ne samo kao pjesničkoga prvaka nego i kao velika Slavena, kao jednu od najsajnijih zvijezda na širokom obzorju slavenskom.

VIII.

KNJIŽNICA

Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

primila je god. 1898. ove publikacije, i to:

A) u zamjenu:

- Beč.** Kais. Akademie der Wissenschaften (*S*).
 Sitzungsberichte der philos.-hist. Classe Bd. 137—139.
 Sitzungsberichte der mathem.-naturw. Classe Abth. I. Bd. 106.
 H. 4—10., Bd. 107. H. 1—6.
 Abth. IIa. Bd. 106. H. 5—10., Bd. 107. H. 1—5.
 " IIb. Bd. 106. H. 7—10., Bd. 107. H. 1—6.
 " III. Bd. 106. H. 6—10., Bd. 107. H. 1—7.
 Archiv für österr. Geschichte Bd. 84. 2.; 85. 1. 2.
 Denkschriften, mathem.-naturw. Cl. Bd. 64. 66, 1.
 — Anthropologische Gesellschaft (*R₁ R₃ L*).
 Mittheilungen XXVIII. Band (1898.) 1—6. Heft.
 — K. k. Central-Commission für Erforschung u. Erhaltung
 der Kunst- und historischen Denkmale (*R₁ R₃ L*).
 Mittheilungen XXIV. Bd. (1898.) 1—4. H.
 — K. k. Geographische Gesellschaft (*R₁ R₃ L*).
 Mittheilungen, Band XLI. (1898.) Nr. 1—11.
 — K. k. geologische Reichsanstalt (*R₁ R₃ L*).
 Verhandlungen 1898.
 Abhandlungen XVII, 4.
 Jahrbuch XLVII. Bd. (1897.) 3. 4. Heft; XLVIII. Bd. (1898.)
 1. 2. Heft.

* Ova slova pokazuju, što Jugoslavenska akademija komu u zamjenu šalje. Znači pak:

S = sve publikacije.
S₁ = sve publ. 1. i 2. razr.
S₃ = sve publ. 3. razreda.
L = Ljetopis.
Mh = Monum. spect. hist.
Mj = Monum. hist.-jur.

R₁ = Rad 1. i 2. razreda.
R₃ = Rad 3. razreda.
Rj = Rječnik.
St = Starine.
Stp = Stari pisci.
Zb = Zbornik za nar. život.

Beč. K. k. Gradmessungs-Bureau (R_3).

Astronomische Arbeiten IX. Band.

Astron.-geodaet. Arbeiten VII. X. XI. XII. Bd.

— K. k. Statistische Central-Commission (R_1 R_3 L).

Oesterreichische Statistik Bd. 46, H. 4b.; 47, H. 1. 2. 4.; 49,

H. 1. 2. 3. 4.; 50, H. 3.; 51, H. 1. 2.

Berlin. Verein für Volkskunde (Zb).

Zeitschrift des Ver. f. Volksk. VIII. Jahrg. 1898. (H. 1.)

— Königl. preussische Akademie der Wissenschaften (R_1 R_3 L).

Sitzungsberichte 1897. Nr. 40—53., 1898. Nr. 1—39.

Biograd. Kralj. srpska akademija (S).

Годишњак X. (1897.).

Глас ЛП., 2. разр. 35.

Споменик XXXI., 2. разр. 29.

М. Ђ. Милићевић, Манастир Каленић. 1897.

А. Гавриловић, Споменица о преносу праха Вука Стеф. Караџића, Београд 1898.

— Profesorsko društvo (R_1 R_3 L).

Наставник, лист професорскога друштва, IX. књ. (1898.).

— Statističko odjeljenje ministarstva narodne privrede (R_1 R_3 L).

Статистика краљевине Србије књ. 8. 11. 12.

Стат. годишњак II. 1894—5.

Bologna. R. Accademia delle scienze (S *osim* R).

Rendiconto. Nuove serie v. I. (1896—7.).

Memorie, ser. V., t. 5. 6.

Brno. Matice Moravská (R_1 R_3 L).

Časopis Matice Moravské r. XXII. (1898.) seš. 1—4.

Fr. J. Rypáček, Fr. Palacký. Brno 1898.

— K. k. Mährische Gesellschaft zur Beförderung der Landwirtschaft (R_1 R_3 L).

Centralblatt für die mähr. Landwirte 1897.

Zpráva o činnosti v roce 1897.

Bruxelles. Société royale malacolog. de Belgique (S_3 L).

Annales t. 28—31.

Procès-verbaux des séances t. 25—27.

— Société belge de folklore (Zb).

Bulletin de folklore t. III. (1898.), f. 1.

Budimpešta. Magyar tudományos akadémia (S).

Akadémiai Értesítő 1898., 97—108. füzet.

Mathematikai és természettudományi értesítő, 16. köt., 1—5. füz.

Archaeologiai Közlemények XX. köt.

Archaeologiai Értesítő XVIII. köt. (1898.), 1—5. szám.

Értekezések a történeti tud. köréből. XVII. k., 2—10. sz.

Monumenta Hungariae historica, Diplomataria XXIX.

Irodalomtörténeti közlemények VIII. évf., 1—4. füz.

Athenaeum VII. évf., 1—4. szám.

Nyelvtudományi Közlemények XXVIII. köt., 2—4. füz.

Hadtörténelmi közlemények X. évf. (1897.) 5. füz.

Elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek IX. köt., 5—10.

Értekezések a nyelv-és széptudományok köréből. XVII. köt., 1. sz.

Melich J., A gyöngyösi latin-magyar szótár-töredék. Budapest 1898.

Dezsi L., Szenczi Molnár Albert. Naplója, levelezése és irományai. Budapest 1898.

Almanach 1899.

Kazinczy Ferencz Levelezése. 8. köt.

— Magyar kir. földtani intézet (S_3 L).

A magy. földtani intézet évi jelentése 1896.

Földtani közlöny XXVIII. köt. (1898.) 5—12. füz.

Mittheilungen aus dem Jahrbuche XI. Bd. 8. H. (i Generalregister der Bde. 1—10.).

Jahresbericht für 1895., 1896.

A magy. kir. földtani intézet évkönyve, XII. köt., 2. 3. füz.

Böckh J. és Gesell S., A magy. korona országai területén mivelésben és feltárófelben levő etc. Budapest 1898.

Magyarázatok: Nagybánya vidéke (i karta).

Böckh J. és Szontagh T., A m. k. földtani intézet és ennek kiállítási tárgyai. Budapest 1898.

— Magyar történelmi társulat (R Mh L).

Századok XXXII. (1898.) 1—10. füzet.

Budimpešta. Uredništvo časopisa „Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn“ (R_1).

Ethnologische Mittheilungen V. Bd. H. 5—10., VI. B. H. 1.

Budyšin. Macica Serbska ($R_1 R_3 L$).

Časopis Mat. Serb. 1898. 1. LI. zešč. 1. 2. (i Registrik wobsaha lětnikow 1—50.).

Pschedženak 1898.

Bukurešt. Academia Romana (S).

Analele, parte admin. t. 20. (1897—8.)

— memoriile sect. istor. t. 19. (1896—7.)

— memoriile sect. sciintif. t. 19. (1895—6.)

A. Gorovei, Cimiliturile Românilor. Bukurešt 1898.

B. Petriceicu-Hasdeu, Dictionarul limbei istor. si poporane a Românilor t. IV.

Christiania. Kon. Norske Frederiks Universitet ($R_1 R_3 L$).

Universitets-Program for 1893. 1895. 1896. 1897.

— Videnskabs-selskabet.

Forhandlinger 1897.

Skifter 1897. (I. Mathem. naturv. Klasse).

Černovice. K. k. Franz-Josephs-Universität (S osim R_j).

Die feierliche Inauguration des Rectors für 1898/9.

Verzeichnis der Vorlesungen im Wintersemester 1898/9; im Sommersemester 1899.

Uebersicht der akad. Behörden 1898/9.

Firenze. R. Accademia della Crusca (S).

Atti 1897/8.

Vocabolario vol. VIII. fasc. 4.

Frankfurt a. O. Naturwiss. Verein ($S_3 L$).

Helios 15. Bd. (1898.)

Societatum litterae XI. (1897.) Nr. 1—12; XII. (1898.) Nr. 1—4.

Giessen. Oberhessischer Geschichtsverein ($R_1 Mh L$).

Mittheilungen, neue Folge 7. Bd. (1898.)

(i 58 u godini 1897/8. izišlih akademičkih spisa.)

Göttingen. K. Gesellschaft der Wissenschaften ($St L$).

Nachrichten (philol.-hist. Klasse) 1898. H. 1—4.; Geschäftliche Mittheilungen 1898. H. 1.

Gradac. Naturwissenschaftl. Verein für Steiermark ($S_3 L$).
Mittheilungen 1897.

— Historischer Verein für Steiermark ($R Mh L$).
Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsquellen Jahrg. 28. (1897.)
Mittheilungen H. 45. (1897.)

Guben. Niederlausitzer Gesellschaft für Anthropologie u.
Alterthumskunde (Zb).
Niederlausitzer Mittheilungen V. Bd. 1—7. Heft.

Halle. Kaiserl. Leop.-Carol. Deutsche Akademie der Natur-
forscher ($S_3 L$).
Nova acta, Bd. 68., Bd. 69. Nr. 1., Bd. 72. Nr. 1.

Harkov. Общество испытателей природы при имп.
харьковскомъ университетѣ ($S_3 L$).
Труды общества исп. прир. 1897. т. XXXI., 1898. т. XXXII.
Н. Н. Сомовъ, Орнитологическая фауна харьковской губерніи,
X. 1897.

Kazan. Физико-математическое общество ($S_3 L$).
Извѣстія II. сер., т. VII. Но. 1—4., т. VIII. Но. 1.

Kijev. Библіотека императорскаго университета (R_1
 $R_3 L$).
Университетскія Извѣстія 1898. Но. 1—12.

— Кіевское общество естествоиспытателей ($S_3 L$).
Записки т. XIV. вып. 2., т. XV. вып. 1. 2.

— Uredništvo časopisa Кіевская Старина ($S_1 osim Rj, L$).
Кіевская Старина т. 60—63. (1898., Но. 1—12.)

Knin. Hrvatsko starinarsko društvo ($R_1 Mh St Rj Zb$).
Starohrvatska Prosvjeta, god. III. (1897.) br. 3—4.; god. IV.
(1898.) br. 1. 2.

Krakov. Akademia umiejętności (S).
Bulletin international 1898.
Sprawozdania, tom III. (1898.)
Rozprawy wydz. filolog. ser. II. t. 11. 12.
Rozprawy wydz. mat.-przyr. ser. II. t. 13.
Biblioteka pisarzy polskich 35.
Rocznik r. 1897/8.

T. Korzon, Dola i niedola Jana Sobieskiego t. 1. 2. 3.

Materyaly antropologiczno-archeolog. t. III.

Sprawozdania komisji fizyograficznej t. 33.

Collectanea ex arch. colleg. iuridici 5.

Collectanea ex arch. colleg. hist. t. 8.

Kronstadt. Der mit der Herausgabe betraute Ausschuss
(*Mh*).

Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen
Bd. I.—III.

Lavov. Towarzystwo historyczne (*R₁ L*).

Kwartalnik historyczny r. XII. (1898.) zes. 1—4.

— Towarzystwo ludoznawcze (*Zb*).

Lud. t. IV. (1898.), zes. 2—4.

— Науковое товариство імені Шевченка (*R₁ R_s St
Zb L*).

Записки т. 20—25.

Показчик до записок т. 1—20.

Збірник секції мат. природопис.-лікарської т. 2.; т. 3. вип. 1.

Етнографічний збірник т. 3. 4.

Збірник фізіологічної секції т. 1.

Збірник істор.-філософ. секції т. 1.

Жерела до історії України Руси т. IV.

Часопись правнича р. VIII.

Leipzig. K. sächsische Gesellschaft d. Wissenschaften (*S*).

Berichte, philol.-hist. Classe 1897. Nr. 2., 1898. Nr. 1—5.

Berichte, mathem.-phys. Classe 1897. Nr. 5. 6.; 1898. Nr. 1—5.
+ natw. Th.

Abhandlungen, philol.-hist. Classe, XVIII. Nr. 2. 3.

Abhandlungen, mathem.-phys. Classe, XXIV. Nr. 2—6.

Sachregister der Abhandlungen und Berichte, philol.-hist. Cl.
1846—1895.

Liège. Société royale des sciences (*S₃ L*).

Mémoires, tome 20.

Ljubljana. Matica slovenska (*R₁ R_s L*).

Letopis Matice slovenske za leto 1897.

S. Rutar, Trst II. sn.

K. Glaser, Zgodovina slov. slovstva III., 2.

Štrekelj, Slovenske narodne pesmi III.

I. Šubic, Električar.

Knezova knjižnica IV. zv.

Zabavna knjižnica 10. zv.

Ljubljana. Muzejsko društvo za Kranjsko (*S osim Rj*).

Izvestja 1898. (VIII.) seš. 1—6.

Mittheilungen 1898. (XI.) 1—4. Heft.

O. Gratzy, Repertorium der 50-jährigen Geschichtschreibung
Kraains 1848—98.

Lund. Sveučilište (*R₁ Mh L*).

Acta universitatis Lundensis t. XXXIII. (1897.)

Moskva. Московское математическое общество (*S₃ L*).

Математическій Сборникъ т. XX. вып. 1. 2.

— Имп. общество исторіи и древностей російскихъ
(*S₁ osim Rj, L*).

Чтенія 1898., кн. 1—4.

— Имп. москов. археолог. общество (*R₁ St L*).

Древности, труды археограф. коммисіи т. I. вып. 1. 2., т. II.

— Имп. москов. университетъ (*R₁ R₃*).

Ученыя записки, отдѣлъ юрид. вып. 14. (1897.), 16. (1898.);
отдѣлъ естественно-истор. вып. 13. (1897.), 14. (1898.).

München. K. bayerische Akademie der Wissenschaften
(*S osim Rj*).

Sitzungsberichte der philos.-philolog. und histor. Classe 1897.

Bd. II. H. 1—3., 1898. H. 1—3.

Sitzungsberichte der mathem.-phys. Classe 1897. H. 3., 1898.

H. 1—3.

— Uredništvo časopisa „Prähistorische Blätter“ (Dr. Jul.
Naue) (*Zb*).

Prähistorische Blätter X. Jahrg. (1898.) Nr. 1—6.

Napulj. Società Napoletana di storia patria (*Mh St L*).

Archivio storico per le provincie Napoletane, anno XXIII.
(1898.), fasc. 1—4.

Nježin. Истор.-филолог. институтъ кн. Безбородко
(*R₁ R₃ St L*).

Извѣстія т. XVI.

Novi sad. Matica srpska ($R_1 R_3 L$).

Летопис књ. 193—196.

Odesa. Имп. новоросійскій университетъ ($R_1 R_3 L$).

Записки т. 72. 73.

— Одесское общество исторіи и древностей ($R_1 St L$).

Записки т. XX.

Paris. Académie des inscriptions et belles-lettres (S).

Comptes rendus des séances t. XXVI. (1898.) Nr. 1—6.

— Uredništvo časopisa „Mélusine“ (H. Gaidoz) (Zb).

Mélusine, tome IX. No. 1—6.

— Ministère de l'instruction publique (S по 5 екс.)

Bulletin du comité des travaux historiques et scientifiques;
section des sciences économiques et soc. 1896.

Congrès des sociétés savantes de 1897.

Bulletin historique et philologique 1896. No. 3. 4., 1897. No.
1. 2.

Revue des travaux scientifiques XVI. No. 10. 12., XVII. No.
1—9.

Mission scientifique au Mexique. Recherches zoologiques, 3. part.
Documents inédits sur l'histoire de France: Lettres de Catherine de Medici t. VI.

Correspondance générale de Carnot t. III.

— Société d'anthropologie (Zb).

Bulletin de la société d'anthropologie de Paris, tome VIII.
(1897.) fasc. 2—6.

Petrograd. Имп. Академія наукъ (S).

Извѣстія т. VII. No. 2—5.; т. VIII. No. 1—4.

Византійскій Временникъ т. IV. вып. 3. 4., т. V. вып. 1. 2.

Записки, истор.-филол. отдѣл. т. I. No. 7., т. II. No. 1. 2., т.
III. No. 1. 2.

Записки, физ.-матем. отдѣл. т. V. No. 6—13., т. VI. No. 1—13.

Mémoires t. 42. No. 13.

Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности т. 62. 63.

— Имп. русское археологическое общество ($R_1 St L$).

Записки т. VIII. вып. 1—4.

Записки восточн. отдѣленія т. X. вып. 1—4.

Petrograd. Имп. общество любителей древней письменности (S_1 *osim Rj*, L).

Лицевой сийскій подлинникъ вып. 4.

Памятники 122—127.¹

— Имп. русское географическое общество (S *os. Rj*).

Извѣстія т. 33. (1897.) вып. 4—6., т. 34. (1898.) вып. 1—4.

Записки по общей географіи т. 32. Но. 3., т. 33. Но. 1—3.

Записки по отдѣл. статистики т. 7. вып. 3., т. 8. вып. 1.

Отчетъ за 1897.

Протоколъ собранія троицкосавско-кяхтинскаго отдѣленія приамурскаго отдѣла имп. русскаго географ. общества 1896. Но. 6—8., 1897. Но. 1. 2. 4.

Ю. Талько-Грынцевичъ, Къ антропол. Великороссовъ, Томскъ 1898.

— Геологическій комитетъ (S_3 L).

Извѣстія геолог. комитета 1897. т. 16. Но. 3—9., 1898. т. 17. Но. 1—5.

Русская геолог. библіотека за 1896.

Труды геол. комитета т. XV. Но. 2.; т. XVI. Но. 1.

— Геологическая часть кабинета Его Императорскаго Величества.

Труды т. II. вып. 3., т. III. вып. 1.

Poreč. Società istriana di archeologia e storia patria (Mh $St L$).

Atti e memorie Vol. XIII. f. 3. e 4., XIV. f. 1. e 2.

Poznanj. Towarzystwo przyjaciół nauk poznańskie (R_1 $R_3 L$).

Roczniki Towarzystwa p. n. p. t. XXIV. zesz. 3. 4., t. XXV. zesz. 1. 2.

Prag. Česká Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění (S)

Almanach r. VIII.

Věstník r. VII. 1898. č. 1—9.

Bulletin international, sciences math. et nat. IV. 2.

Bulletin international, médecine IV.

Sbírka pramenův, sk. II. č. 4.

Rozpravy tř. II., r. VI. č. 17. 22. 33. 34. 36. 37—39.; r. VII. č. 1—4. 7—22. 25. 28.

Rozpravy tř. III., r. VI. č. 3.

Historický archiv č. 11—14.

G. Gruss, Základové theoretické astronomie, díl I.

V. J. Procházka, Repertorium literatury geologické a mineralogické, díl I.

Prag. Matice česká (*S*).

Časopis musea král. českého 1896. 1—4.; 1897. 1—6.

Novočeská bibliothéka č. 18.

Z. Winter, Život církví v Čechách sv. 2.

Z. Winter, Děje vysokých škol pražských, V Praze 1896.

— Uředništvo Kroka (Fr. X. Prusík) (*R₁ R₃ L*).

Krok r. XII. (1898.) seš. 1—5.

— Uředništvo časopisa „Český lid“ (Dr. Čeněk Zíbrt) (*Zb*).

Český lid r. VII. č. 3—6.; r. VIII. č. 1—4.

— Uředništvo časopisa „Věstník slovanských starožitností“ (Dr. L. Niederle) (*R₁ Zb L*).

Věstník slov. starožitností sv. 1.

— Jednota českých matematiků (*S₃ L*).

Časopis pro pěstování mathem. a fys., r. XXVII. č. 3—5.

Sborník Jednoty č. math. č. 1.

— Národopisná společnost českoslovanská (*R₁ R₃ Zb L*).

Národopisný sborník sv. 2. 3.

— Královská Česká společnost nauk (*S*).

Výroční zpráva za r. 1897.

Věstník, třída filos.-historicko-jazykozpytná 1897.

Věstník, třída mathem.-přírod. 1897., 1. 2.

Spisy počténé jub. cenou č. 10.

— Jednota českých filologů. (*R₁ L*).

Listy filologické r. 25. (1898.) seš. 1—3.

Rim. Accademia di conferenze storico-giuridiche (*Mh Mj L*).

Studi e documenti di storia e diritto, anno XIX. (1898.), fasc. 1—4.

Rim. R. Accademia dei Lincei (*S*).

Atti, classe di scienze morali etc., vol. IV. parte 1., vol. V. parte 1., vol. VI. parte 2. (1—9.)

Rendiconti, classe di scienze fisiche etc., vol. VII. fasc. 8—12.

— Specola Vaticana (*S₃ L*).

Publicazioni della Specola Vaticana vol. 5.

Sarajevo. Uredništvo Glasnika zem. muzeja u Bosni i Hercegovini (K. Hörmann) (*S*).

Glasnik zem. muzeja u B. i H. X. (1898.) 1—4.

— Uredništvo „Nade“ (Kosta Hörmann) (*S*).

Nada 1898.

Sibinj. Verein für siebenbürg. Landeskunde (*R₁ R₃ L*).

Archiv Bd. 28., H. 1. 2. 3.

Jahresbericht für 1897/8.

Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, 2. Bd. 1342—1390.

Sofija. Българско книжовно дружество (*R₁ R₃ L*).

Периодическо списание год. 11. кн. 55—57.

Spljet. Uredništvo časopisa „Buletino di archeologia e storia Dalmata“ (Fr. Bulić) (*R₁ Mj Stp L*).

Bullettino, anno XXI. (1898.) No. 1—12.

Torino. R. Accademia delle scienze di Torino (*S₁ L*).

Atti vol. XXXIII. (1897/8.) disp. 1—15.

Memorie t. 97.

Osservazioni meteorologiche fatte nell'anno 1897.

Toronto. The Canadian Institute (*S₃ L*).

Transaction No. 9. 10., vol. 5. part. 1. 2.

Proceedings, new series, No. 4. 5. 6.

Turčianski Sv. Martin. Uredništvo časopisa „Slovenské Pohl'ady (Jozef Škultéty) (*Zb*).

Slovenské Pohl'ady r. XVIII. (1898.) soš. 1—12.

— Museálna slovenská spoločnosť (*Zb*).

Časopis mus. slov. spoločnosti r. I. č. 1—6.

Sborník mus. slov. spoločnosti r. III.

Piesne ľudu slovenského soš. 1.

Upsala. Sveučilišna biblioteka (*S*).

Skifter utgifna af k. Humanistiska vetenskaps-samfundet Bd. 5.

Bulletin of the geological institution of the univ. of Upsala
vol. III. part. 2.

Sveriges offentliga bibliotek, Accessionskatalog 12.; Tioars-Register 1886—95.

— Landsmålsföreningarna i Upsala, Helsingfors ock Lund
(*St L*).

Svenska Landsmälen 1897. 58—60.

Varšava. Uredništvo časopisa „Ateneum“ (W. Spasowicz)
(*R₁ R₃ L*).

Ateneum, r. XXIII., t. 1—4. (No. 1—12.)

— Имн. Варшавскій Университетъ (*R₁ R₃ L*).

Варшавскія унив. извѣстїя 1897. 6—9., 1898. 1—5.

— Uredništvo časopisa „Wisła“ (M. Aret) (*R₁ R₃ L*).

Wisła t. XI. (1897.) zesz. 4.; t. XII. (1898.) zesz. 1. 2.

Zagreb. Hrvatski pedagogijsko-književni zbor (*R₁ R₃ L*).

Napredak 1898.

D. Trstenjak, I. Filipović.

Đ. Kuten, Pouka u mjerstvu.

Pedag. enciklopedija I. 3.

— Hrvatsko arheološko društvo (*R₁ Mh Mj St L*).

Vjesnik II. 1896/7.

— Pravničko društvo (*R₁ R₃*).

Mjesečnik g. XXIV. (1898.) br. 1—12.

— Kr. zem. statistički ured (*R₁ R₃*).

Publikacije kr. zem. statističkog ureda:

XXV. Glavni izvještaji o stanju usjeva itd. g. 6. 1898.

— Uredništvo „Hrvatske Domovine“ (*S*).

Hrvatska Domovina 1898.

— Uredništvo „Narodnih Novina“ (*S*).

Narodne Novine 1898.

— Uredništvo „Obzora“ (*S*).

Obzor 1898.

- Uredništvo „Prosvjete“ (dr. V. Deželić) (S).
Prosvjeta 1898.
- Uredništvo časopisa „Agramer Tagblatt“ (S).
Agramer Tagblatt 1898.
- Uredništvo „Vijenca“ (J. Hranilović) (S).
Vijenac 1898.
- Uredništvo časopisa „Agramer Zeitung“ (S).
Agramer Zeitung 1898.

B) na dar :

- Журналъ министерства народнаго просвѣщенія (С. Петербургъ) 1898. (1—12)
- Sbornik zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju. 1898. kom. 1—14.
- Stenografički zapisnici i prilozi sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. 1897—1902. sv. 1. dio 2. (1897.), sv. 2. dio 1. (1898.)
- Kronologički i alfabetički našastari k Stenogr. zapisnicima za g. 1887—1892. i za g. 1892—1897.
- Българ. м. гимназия въ Солунъ: годишенъ отчетъ на метеор. ст. за 1897.
- Български Прегледъ (izdaje društvo „Общи трудъ“ и Sofiji), год. IV. кн. 10—12., год. V. кн. 1—3.
- Školski Vjesnik, stručni list zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu (urednik Lj. Dlustuš), V. (1898.) 1—12.
- Statistická knížka kr. hlavního města Prahy za r. 1894—6., díl 1. (pokl. Statistická kancelář kr. hl. m. Prahy).
- Český časopis historický, vydávají J. Goll a J. Pekař, r. IV. (1898.), seš. 1—6.
- Българска Сбирка излазя подъ редакцията на Стеф. С. Бобчевъ (Пловдивъ), г. V. (1898.) кн. 1—10.
- Bulletin of the Agricultural experiment station of Nebraska, vol. X. No. 50—54.

- Mittheilungen des k. u. k. Militärgeographischen Institutes XVII. Bd. 1897.
- Argo, Zeitschrift für krainische Landeskunde (Red. A. Müllner), VI. Jahrg. (1898.) Nr. 1—10.
- Sprawozdanie c. kr. Rady szkolnej krajowej o stanie wychowania publicznego w r. 1896/7., we Lwowie 1897.
- Sprawozdanie c. kr. Rady szk. kraj. o stanie szkół państwowych w r. 1896/7., we Lwowie 1897.
- Sprawozdanie c. kr. Rady szk. kraj. o stanie szkół średnich w r. 1896/7., we Lwowie 1897.
- Jahres-Hauptbericht des galizischen k. k. Landesschulrathes über den Zustand des Volksschulwesens in Galizien 1896/7.
- Вѣстникъ Народного дома (Львовъ) год. 16 (1898.) ч. 1—11.
- Bollettino delle pubblicazioni italiane ricevute per diritto di stampa (Biblioteca nazionale centrale di Firenze) 1898. No. 289—312.
- Museum Franciscum, Annales 1897. Brunae 1898.
- Statistik des auswärtigen Handels des österreichisch-ungarischen Zollgebiets im Jahre 1896. Bd. I^{ab}. III.; im Jahre 1897. Bd. I^b. II. (Statistisches Departement im k. k. Handelsministerium.)
86. Jahresbericht des Landes-Museums Johanneum über 1897. Graz 1898.
- Българска центр. метеор. станция (София): мѣсечень бѹл. 1898.
- Govori izrečeni dne 19. listopada 1898. kod instalacije rektora za 1898/9. u kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.
- Hochschul-Nachrichten 1897/8.
- Записници Српског геолошког друштва год. VIII. (1898.) бр. 1—6.

- Zapisnici skupština zastupstva slobodnoga i kralj. glavnoga grada Zagreba u god. 1898.
- F(ranjo) M(arković), Tri sonetna vienca. Zagreb 1897.
- E. Teza, Il de simplicibus di B. Rinio in cod. Marc. Venezia 1897.
- Administrační zpráva obce král. hlavního města Prahy za rok 1893. 94.; 1895.; 1896. (pokl. Statist. kommissee kr. hl. m. Prahy).
- Výsledky šetání obyvatelstva v kr. hl. m. Praze 1896. (pokl. Statist. kommissee kr. hl. m. Prahy).
- Archiv český, díl 16. (pokl. Výbor království českého). Povjestni spomenici grada Zagreba, izd. I. Tkalčić, sv. IV. V. Лазаревич Р., Прилози за грађу ентомологије краљевине Србије. I. Београд 1897.
- M. Murko, Jan Kollár (iz Letopisa Slovenske Matice 1897.), Archivum ksiażat Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. t. 1—5. (pokl. prof. J. Purić).
- M. Krešić, Izvješće o milenijskoj izložbi. Zagreb 1897.
- S. Plivelić, Prinos k razvitku pitanja o elektr. rasvjeti u Zemunu. Zemun 1898. (Štamp. J. Karamata).
- T. Флоринскій, Лекції по слав. языкознанію, часть II.
- G. Laube, Die geolog. Verhältnisse von Giesshübl-Sauerbrunn 1898.
- M. Breyer, Nešto gradje o staroj hrv. književno-kulturnoj povjesti. Križevac 1898.
- Ст. Новаковић, Српски штампари у Румунији. Биоград 1898.
- К. П. Побѣдоносцевъ, Московскій Сборникъ. Москва 1896.
- Записки имп. Ст.-Петербургскаго минералогическаго общества, часть 35., вып. 1 —2.
- Th. Albrecht, Bericht über den Stand der Erforschung der Breitenvariation im Decemb. 1897., Berlin 1898. (Centralbureau der internat. Erdmessung).

Јеванђеље кнеза Мирослава (dar Njegova Veličanstva kralja srpskoga Aleksandra).

К. Суботић, Цртице из лепе књижевности, науке и уметности. Земун 1898. (Štamp. J. Karamata).

М. Петровскій, Исторія сербско-хорв. литературы, сочиненіе В. Ягича (древній періодъ), Казань 1871.

— Поученіе Василя Великаго въ память 40 мучениковъ по сербскому списку 15. вѣка (изъ Русс. Филолог. Вѣстника).

— Исторія о славномъ королѣ Брунцвикѣ (Памятники древней письменности 75.) 1888.

— Старинное разсужденіе о буквахъ сирѣчь о словѣхъ (Памятники 73.) 1888.

— Сказаніе о возстановленіи иконопочитанія (по сербской рукописи 15. в.) Казань 1886.

— Сказаніе Конст. патріарха Нектара о Теодорѣ Тиронѣ (по сербской рукописи 15. в.) Казань 1887.

— Анастасіи Синаитъ: Слово на стою. Ха. ба. нашего прѣображеніе (по сербской рукописи 15. в.) Казань 1887.

— Бесѣда на рождество Христово (по сербской рукописи 15. в.) Казань 1889.

Katalog rękopisów biblioteki zakładu nar. im. Ossolińskich. Lwów 1898.

Труды Я. К. Грота I. С.-Петб. 1898.

Die hist. staatsrechtlichen Verhältnisse Kroatiens zu Ungarn bis 1848. — II. Das Verhalten der kroat. Deputirten am ung. Landtag 1848. Wien 1866. (poklonio Stj. Pejaković).

И. Пальморъ, Памяти высокосвященнѣйшаго Митхана, архіеп. бѣлградскаго и митрополита сербскаго. С.-Петб. 1898.

П. Ледневъ, Кристаллы духа. Москва 1896.

- П. П. Ђорђевић, О реду речи у српском језику (из Гласа 53.).
- P. A. Hoffer, Zlato i druge rude u travničkom kotaru (iz Glasnika zem. muzeja u Bosni i Herc. IX. 1897.)
- Nalazišta rimskih starina u travničkom kotaru (iz Glasnika zem. muzeja u Bosni i Herc. VII. 1894.)
- Ed. Piette et J. De la Porterie, Études d'ethnographie préhistorique. Paris 1897.
- Н. Дучић, Књижевни радови, књ. 5.
- Ир. Скворцовъ, Солнце, земля и электричество. Харковъ 1898.
- Извѣстія русскаго археолог. института въ Константинополѣ. Одесса 1897.
- A. Janesich, Le diamant. Paris 1898.
- Proceedings of the Royal society, London, No. 382—405. i Yearbook 1897—8. No. 2.
- California Academy of sciences, San Francisco: Proceedings vol. VI. (1896.).
- Proceedings, third series: Zoology vol. I. (1897.) No. 1—3., Botany vol. I. (1897.) No. 1., Geology vol. I. (1897.) No. 1.
- Smithsonian institution, Washington: Annual report 1894, july.
- Minnesota Academy of Natur. sciences, Minneapolis, Bulletin vol. IV. No. 1. p. 1.
- Д. Милутиновић, Наука о грађи I. Београд 1894.
- Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien. Bd. 33., H. 1.
- Monatsblatt des Alterthums-Vereines zu Wien 1898. No. 2—5.
- Општи имовински законик за Црну Гору, ново званично издање. На Цетињу 1898.
- Dr. I. Zoch, Smrt' Smail-agy Čengijica poslovenčil — V Lipt. Ružomberku 1898.

- Dr. I. Zoch, Načela pedagogike po Naegelsbachu prikazao —. 1896.
- Metodička nastava u ljepopisu (iz Školskoga Vjesnika g. III.). Sarajevo 1896.
- Н. Ружичић, Именик цариградских патриара itd. Београд 1897.
- Архипастирска посланица. Београд 1898.
- Petnaesto izvješće kr. male realne gimnazije u Petrinji za g. 1897—8.
- Izvješće samostanskih škola u Zagrebu za g. 1897—8.
- Izvješće kr. realne gimnazije u Zagrebu za g. 1897—8.
- Izvješće kr. realne gimnazije u Rakovcu za g. 1897—8.
- Izvještaj kr. nautičke škole u Bakru za g. 1897—8.
- Извештај српске велике гимназије у Новом Саду за г. 1897—8.
- Izvješće kr. muške učiteljske škole u Zagrebu za g. 1897—8.
- Izvješće kr. gimnazije na Sušaku za g. 1897—8.
- Program c. kr. gimnazije u Dubrovniku za g. 1897—8.
- Trinaesti izvještaj vel. gimn. u Sarajevu za g. 1897—8.
- Dr. J. Sedláček, Mluvnice arabského jazyka, Prag 1898.
- V. Brandl, Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XIII. (pokl. Moravský zemský výbor).
- M. Lerch, O počtu tříd kvadratických forem záporného diskriminantu. V Praze 1898. (Rozpravy čes. akad. tř. II., r. VII. č. 4.)
- D. H. Müller u. J. v. Schlosser, Die Haggadah von Sarajevo. Wien 1898.
- Sprawozdanie 16. kasy pomocy imienia Dra. J. Mianowskiego za r. 1897.
- Dr. Đ. Surmin, Povjest književnosti hrvatske i srpske. Zagreb 1898.
- Т. М. Достојевски, Беле ноћи. Земун 1898. (Štamparija J. Karamata).
- Sprawozdanie c. k. gymnazyum I. w Przemyślu za r. 1898.

- Jan Chadt (Prijegled njegova literarnoga rada u 20 god.).
Verzeichnis der Vorlesungen an der k. k. Franz-Josefs-
Universität in Czernowitz im Wintersemester 1898—9.
Akademische Behörden an der k. k. Franz-Josefs-Univer-
sität in Czernowitz im Jahre 1898—9.
- Ordnung der Vorlesungen an der k. k. deutschen Carl-
Ferdinands-Universität in Prag im Wintersemester
1898—9.
- Fr. conte Viscovich, Storia di Perasto. Trieste 1898.
- Schematismus cleri dioecesium Bosnensis seu Diacovensis
et Syrmienensis pro 1898.
- Album zaslužnih Hrvata 19. stoljeća, sv. 1—8. (izd. Ma-
tićev litografički zavod).
- Dr. I. Strohál, Miraz za vrijeme braka po rimskom pravu.
Zagreb 1898.
- Архивъ государственнаго совѣта, С.-Пѣт., т. IV. ч. 3.
- Н. Дуцић, Одговор на критику г. епископа Н. Ружичића, Београд 1898.
- Budapest székes főváros statiszt. hivatalának közleményei
25, 3; 26; 27; 28.
- Statiszt. Évkönyve I. évf. 1894., II. évf. 1895—6.
- J. Kőrösy u. G. Thirring, Die Natalitäts- u. Mortalitäts-
Verhältnisse ung. Städte in den Jahren 1878—1895.
- P. Polanski, Die Labialisation und Palatalisation im Neu-
slavischen, Berlin 1898.
- Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft in
Jurjev 1897.
- St. Bełza, Nad brzegami Bosny i Narenty. Warszawa 1899.
- „Nada“ karlovački koledar za g. 1899. (tisk. D. Hauptfelda).
- Т. Д. Флоринскій, Большой праздникъ у самого ма-
лого славянскаго народа. Кіевъ 1898.
- Критико-библіограф. обзоръ. Кіевъ 1898.
- Г. I. Карчев, Macedonija ili glas roba, 2. izd. Zagreb
1898.

- Д. Руваран, Животописе Ђорђа Николајевића, Земун 1898. (Štamp. J. Karamata).
- A magy. kir. központi statiszt. hivatal nyilvános könyvtárának és térkepgyűjteményének czimjegyzéke, Budap. 1898.
- Dr. E. Mucke, Die slav. Ortsnamen der Neumark, Landsberg a. W. 1898.
- Шематизам православне епископје епархије пакрачке за г. 1898.
- П. С. Павловић, Прилог познавању фораминифера из П. медитеранских слојева у Србији (из Гласа епископје кр. академије 56.).
- Oteicoff, Ethnographie de la Macedoine 1887. (pogl. G. Kapčev).
- Dr. J. Polívka, Nachträge zur Polyphemsage (из Archiv a f. Religionswissenschaft I. Bd., 4. H.).
- Магьосникътъ и неговиятъ ученикъ (из Сбора на за нар. умотворения XV.).
- Vladimir Jelovšek, Simfonije 1898.
- Murko Math., Miklosichs Jugend- u. Lehrjahre, Weimar 1898.
- P. Брандтъ, Отзывъ о 1. части труда проф. Флоринскаго „Лекціи по славянскому языкознанію“, Ст.-Петербург. 1898.
- П. J. Шафарикъ какъ изслѣдователь славянскихъ языковъ и писменъ, Москва 1898.
- Rozpravy filologické věnované Janu Gebauerovi, V Praze 1898.
- Fr. Bulić, Römische Cisterne in Salona.
- Wo lag Stridon, die Heimat des heil. Hieronymus?
- A magy. korona országainak földtani viszonyainak rövid vazlata, Budapest 1897. (izd. vis. ugar. miniszterstva poljodjelstva).

Časopisi :

- Gimnastika 1898.
- Gospodarski poučnik u Zadru 1898.
- Oestlicher Grenzbote u Zemunu 1898.
- Katolički list 1898.
- Narodna misao 1898. br. 1—27.
- Novo doba u Pragu 1898. br. 1—10.
- Позориште (u Novom Sadu) 1898.
- Sport 1898.
- Svjetlo u Karlovcu 1898.
- Tjednik u Bjelovaru 1898.
- Vrhbosna u Sarajevu 1898. br. 15—24.

C) Kupljene su ove publikacije:

- I Diarii di Marino Sanudo, Venezia 1897. fasc. 216—225.
- Ottův Slovník naučný seš 276—306.
- Literarisches Centralblatt 1898.
- Archeografo Triestino, anno 1897—8. vol. XXII. fasc. 1.
- Archiv für slav. Philologie XX. 1—3.

IX.

RAZPRAVE I KNJIGE AKADEMIJSKE
izašle tijekom god. 1898.

a) Rad.

Knjiga CXXXIV. (razreda filologijsko-historijskoga i filozofijsko-juridičkoga LXVII.):

Rečenice s konjunkcijama „ako, neka, li“ u hrvatskom jeziku.

Od *dra. Augusta Musića*. Str. 1—79.

Primorski lekcionari XV. vijeka. (Svršit će se.) Od *dra. Milana Rešetara*. Str. 80—160.

O Dositiju Obradoviću. Od *dra. Ivana Scherzera*. Str. 161—189.

Rodoslovje knezova Krbavskih od plemena Gusića. Od *Vj. Klaića*. Str. 190—214.

Knjiga CXXXV. (razreda matematičko-prirodoslovnoga XXV.):

Grada za poznavanje hrvatske faune hidroidpolipâ. Od *K. Babića*. Str. 1—47.

Dokaz jednoga Weierstrassova stavka. Od *dra. V. Varićaka*. Str. 48—50.

Vijor kod Čazme (sa slikom). Od *dra. A. Mohorovičića*. Str. 51—56.

Jedan pogled na prirodu transcendenatâ definovanih diferencijalnim jednačinama prvoga reda sa promjenljivim parametrima. Od *M. Petrovića*. Str. 57—108.

Relacije kod pravilnih poligona, krugu upisanih i opisanih. II. dio. Od *E. Doležala*. Str. 109—166.

Četrnaesto potresno izvješće: za god. 1896. Od *dra. M. Kišpatića*. Str. 167—174.

Petnaesto potresno izvješće: za god. 1897. Od *dra. M. Kišpatića*.

§ Str. 175—198.

Bodorka. Od *M. Medića*. Str. 199—208.

Knjiga CXXXVI. (razreda filologijsko-historijskoga i filozofijsko-juridičkoga L.):

Putovanja po Balkanskom poluotoku XVI. vieka. Od *dra. P. Matkovića*. Str. 1—96.

Primorski lekcionari XV. vijeka. (Konac.) Od *dra. M. Rešetara*. Str. 97—199.

O hercegu Andriji. Od *Vj. Klaića*. Str. 200—222.

Isprave dubrovačkih riječi u Vukovu rječniku. Od *M. Milasa*. Str. 223—248.

Knjiga CXXXVII. (razreda matematičko-prirodoslovnoga XXVI.):

Zrinjsko-dvorska neogenska tercijarna kotlina. (Sa 1 tablom.) Od *S. M. Čurčića*. Str. 1—33.

O bipolarnim koordinatama. Od *dra. A. Schwartz*a. Str. 34—60.

Prilog analitičkoj teoriji brojeva. Od *dra. A. Schwartz*a. Str. 61—65.

Primjetba Cantorovoj nauci o skupinama. Od *dra. A. Schwartz*a. Str. 66.

Dr. A. Schwartz: I. Sur les coordonnées bipolaires. — II. Contribution à la théorie de nombres. — III. Remarque relative à la théorie des ensembles de Mr. G. Cantor). Str. 67—70.

O čunju kao proizvodu pramenovâ zrâkâ i ravninâ. Od *K. Karamate*. Str. 71—79.

Šestnaesto potresno izvješće: za godinu 1898. Od *dra. M. Kišpatića*. Str. 80—124.

b) Starine.

Knjiga XXIX.: Arkivi po županiji sriemskoj. Od *E. Laszowskoga*. Str. 1—11.

Izvještaji Ivana Pieroni-a o hrvatskim krajiškim gradovima i mjestima god. 1639. Od *E. Laszowskoga*. Str. 12—32.

Regestum litterarum zadarskoga nadbiskupa Mafeja Vallaressa (1449. do 1496. god.). Od prof. *dra. L. Jelića*. Str. 33—94.

Srednjobugarsko jevanđelje Srećkovićevo i njegov odnošaj prema ostalim crkveno-slovenskim versijama jevanđelja. Od *Đure Poljke*. (Sa dvama fotografskim snimcima.) Str. 94—256.

c) Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.

Sveska 18., 1. petoga dijela. (*Kipak—Koji*). Str. 1—160. Obrađuje *Pero Budmani*.

d) Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium.

Volumen VI.

Hrvatski Spomenici (Acta Croatica): Sveska 1. (Od god. 1100. do 1499.) Zbirku I. Kukuljevića i R. Lopašića popunio i za tisak priredio *dr. Đuro Surmin*. Str. V—X. i 1—500.

e) Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena.

Svezak III., prva polovina (sa 14 napjeva u notama i sa 27 slika). Uredio *dr. A. Radić*. Str. 1—166.

Rasprave:

Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji. Od *Ljudevita Kube*. Str. 1—16.

Sitniji prilozi. (Žive starine. — Semantika u službi narodoznanstva). Od *dra. A. Radića*. Str. 17—23.

Građa:

Otok: Narodni život i običaji (Smrt). Od *Josipa Lovrečića*. Str. 26—54.

Trebarjevo: Narodni život i običaji (Priroda. — Životne potreptine). Od *Kate Jajnčero*. Str. 55—139.

Muhamedanska ženitba u Bosni. Od *Muhameda Kulinić*. Str. 140—149.

Hrvatstvo u narodnoj uspomeni Hercegovaca. Od *Irana Zovka*. Str. 150—160.

Vjesnik:

Od uredništva. Str. 161—166.

Svezak III., druga polovina (s napjevi u kajdama. br. 15—42. i sa 5 slika). Uredio *dr. A. Radić*. Str. 167—334.

Rasprave:

Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji. (Nastavak.) Od *Ljudevita Kube*. Str. 167—182.

Sitniji prilozi (Narod. — Narod o sebi). Od *dra. A. Radića*. Str. 183—207.

Građa:

Trebarjevo: Narodni život i običaji (Hrana. — Ogrjev i posvjet). Od *Kate Jančero*. Str. 211—251.

Kola (selo u Bosni): Narodni život i običaji (Priroda kraj i mjesta; Vjerovađa: postanak svijeta; kakovu snagu imaju neki ljudi; sveci). Od *Iva Šajnovića*. Str. 252—264.

Cres: Vjerovađa. Od *Andrije Bortulina*. St. 265—275.

Konavli: Ženidba na Grudi. Od *Nike Balarin*. Str. 276—302.

Vjesnik:

Književne novosti. Od *dra. A. Radića*. Str. 303—334.

f) Ljetopis.

Svezak XII. Za godinu 1897 U njem su nekrolozi akademikâ: *Ljudevita Vukotinovića* od *J. Torbara*, *Šime Ljubića* (sa slikom) od *T. Smičiklasa*, *dra. Ivana Črnčića* od *T. Smičiklasa*, *O. Euzebija Fermendžina* od *T. Smičiklasa*, *Matije Valjavca* od *dra. A. Musića*. **Dodatak:** Izvanredna svečana sjednica o svećeničkoj šestdesetoj godišnjici pokrovitelja preuz. g. biskupa *J. J. Strossmayera*: pozdravna besjeda od predsjednika *J. Torbara*, Svečani govor od člana *dra. A. Bauera*, Sonetni vienac od književnoga tajnika *dra. Fr. Markovića*. Str. 1—316. i I—XXIX.

X.

PRETPLATNICI

na akademijske publikacije za god. 1898.

Arnold Franjo, kr. javni bilježnik u Zagrebu.
Arsenijević Vladan, profesor u Karlovcu.
Bedeković Vjekoslav, sveuč. slušatelj u Zagrebu.
Biblioteka c. kr. sveučilišna u Beču.
Biblioteka c. kr. sveučilišna u Gradcu.
Biblioteka c. kr. sveučilišna u Lavovu.
Biblioteka kr. sveučilišna u Zagrebu.
Bojanić Vieko, župnik u Vrsniku na otoku Hvaru.
Bosanač dr. Stjepan, profesor u Zagrebu.
Breyer Mirko, posjednik u Križevcima.
Bučar dr. Franjo, profesor u Zagrebu.
Buratti Vraniczany Clotilda barunica, u Zagrebu.
Canjko Valentin, vjeroučitelj u Varaždinu.
Cepelić Milko, župnik u Djakovu.
Časnička knjižnica 27. domobr. pukovnije, u Sisku.
Čitalačko društvo kr. pl. konvikta u Zagrebu.
Čitaonica narodna u Požegi.
Dojković Karlo, kanonik u Varaždinu.
Dominikanska knjižnica u Dubrovniku.
Duboković vitez Nikola, načelnik u Jelsi na otoku Hvaru.
Eskomptna banka hrv. u Zagrebu.
Forko Josip, župnik u Samoboru.
Fugger pl. Franjo, kr. veterinar u Zemunu.
Gimnazija kr. velika u Gospiću.
Gimnazija kr. velika u Vinkovcima.
Gimnazija kr. velika u Sušaku.
Gimnazija kr. realna u Rakovu.

- Gimnazija kr. velika gornjogradska u Zagrebu.
 Gimnazija kr. velika u Požegi.
 Gimnazija kr. realna u Zagrebu.
 Gimnazija kr. realna u Osijeku.
 Gimnazija kr. realna mala u Vukovaru.
 Gimnazija c. kr. u Kotoru.
 Gimnazija c. kr. niža u Zadru.
 Gimnazija kr. velika u Varaždinu.
 Gimnazija c. kr. velika u Spljetu.
 Gimnazija kr. velika u Osijeku.
 Gimnazija c. kr. velika u Dubrovniku.
 Gimnazija c. kr. velika u Zadru.
 Gimnazija kr. mala realna u Bjelovaru.
 Gimnazija kr. mala realna u Petrinji.
 Gimnazija kr. mala realna u Senju.
 Gimnazija kr. realna velika u Zemunu.
 Gimnazija velika srpska u Karlovcima.
 Gimnazija franjevačka u Sinju.
 Gimnazija velika u Sarajevu.
 Gjenero Ivo, učitelj u Slanom kod Gruža.
 Grad Dubrovnik.
 Grad Karlovac.
 Grad Petrovaradin.
 Grad Zagreb.
 Grad Zemun.
 Iveković N., arhitekt u Zadru.
 „Javor“, djačko literarno društvo u Osijeku.
 Jellačić grof Gjuro podmaršal, u Zagrebu.
 Kindlein Dragutin, prebendar u Zagrebu.
 Knjižnica sabora kraljevina Hrv. Slav. i Dalmacije u Zagrebu.
 Knjižnica metropolitanska u Zagrebu.
 Knjižnica kaptolska u Hvaru.
 Knjižnica učiteljska za kotar Kopar u Kopru.
 Knjižnica učiteljska za kotar Punat u Istri.
 Komercijalna banka u Zagrebu.
 Konvikt biskupski „Ožegovićaneum“ u Senju.
 Kovačić Fr. dr., profesor u Mariboru.
 Krašković dr. Ljudevit, odvjetnik u Vukovaru.
 Križnik Kašpar, posebnik u Motniku.
 Laudenbach dr. Josip, posebnik u Vukovaru.
 Liepopili Ante dr., kanonik u Dubrovniku.

Marčelić Josip dr., biskup u Dubrovniku.
 Marjanović Luka dr., profesor u Zagrebu.
 Maurović Milivoj dr., profesor u Zagrebu.
 Mazzura Šime dr., odvjetnik u Zagrebu.
 Mikačić Dujam, opć. blagajnik u Splitu.
 pl. Miletić Stjepan dr., posebnik u Zagrebu.
 Nakić Filip, biskup u Splitu.
 Namjesništvo c. kr. u Zadru.
 Nautična kr. škola u Bakru.
 Neumann dr. Dragutin, odvjetnik u Osijeku.
 Nikolić dr. Vladimir Podrinski, veliki župan u Ogulinu.
 Novaković Josip, profesor u Zagrebu.
 Općina Korčula.
 Općina Selci na Braču u Dalmaciji.
 Pilar Martin, arhitekt u Zagrebu.
 Pliverić dr. Josip, profesor u Zagrebu.
 Počina Roko dr., dušobrižnik u Arbanasima.
 Posilović Juraj dr., nadbiskup u Zagrebu.
 Potočnjak Franko dr., narodni zastupnik u Zagrebu.
 Pravničko društvo u Zagrebu.
 Preradović pl. Dušan, c. kr. pomorski časnik u Pulju.
 Ratković dr. Ivan, odvjetnik na Rijeci.
 Realka c. kr. velika u Spljetu.
 Rožić Vatroslav, profesor u Zemunu.
 Rubetić Cvjetko, kanonik u Zagrebu.
 Samostan Franjevaca u Našicama.
 Samostan Franjevaca u Puntu na Krku.
 Samostan Troredaca u Krku.
 Schimpf Franjo u Trstu.
 Sjemenište centralno bogoslovno u Zadru.
 Suk dr. Feliks, kanonik u Zagrebu.
 Škarica Matej, dušobrižnik u Slatinama kod Trogira.
 Štambuk Ivan dr., u Jelsi na Hvaru.
 Štediona samoborska u Samoboru.
 Štediona dionička u Križevcima.
 Štrekelj dr. Dragutin, profesor u Gradcu.
 Švrljuga Stanko, sveuč. slušatelj u Zagrebu.
 Tomašić pl. Nikola dr., profesor u Zagrebu.
 Trgovačka obrtna komora u Senju.
 Trgovačka obrtna komora u Zagrebu.
 Trgovačka viša škola u Osijeku.

Učiteljište c. kr. muško u Arbanasima.
Učiteljište c. kr. žensko u Dubrovniku.
Učiteljska kr. muška škola u Osijeku.
Učiteljska kr. muška škola u Zagrebu.
Učiteljska ženska škola u Zagrebu.
Vidrić Lovro dr., odvjetnik u Zagrebu.
Više učilište u Sofiji u Bugarskoj.
Vitezić Dinko, odvjetnik u Krku.
Vladić O. Jeronim, župnik u Gračacu.
Vojaković Franjo, župnik u Zagrebu.
Vraniczany barun Dragan u Zagrebu.
Vraniczany barun Ljudevit u Zagrebu.
Vulović Srećko, profesor u Kotoru.
Zahar Ivan dr., odvjetnik u Zagrebu.
Zbor duhovne mladeži u Djakovu.
Zbor duhovne mladeži u Zagrebu.
Žerjavić dr. Juraj, župnik u Mariji Bistrici.
Žic Franjo, svećenik u Malom Lošinj.

Sadržaj.

	Strana
Pokrovitelj	3
I. Uprava, odbori, članovi	5— 15
II. Razredne i odborske sjednice	16— 30
III. Skupne sjednice	31— 43
IV. Glavna skupština	44— 46
V. Svečana sjednica:	
1. Svečana besjeda predsjednika Josipa Torbara	47— 64
2. Izvještaj tajnika dra. Fr. Vrbanića o gospodarstvenim prilikama akademije g. 1898.	65— 74
3. Izvještaj tajnika dra. Fr. Markovića o književnom radu akademije g. 1898.	74—105
4. Član dopisnik razreda filozofijsko-juridičkoga prof. dr. Gjuro Arnold čitao je svoju raspravu „O psihologiji bez duše“	105—106
VI. Zaglavni računi za godinu 1898.:	
1. Izvještaj tajnika dra. Frana Vrbanića o prihodima i rashodima za god. 1898.	107—112
2. Prijegled prihoda i rashoda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti god. 1898.	113—115
3. Akademijska zaklada koncem god. 1897.	116—117
VII. Puškin i hrvatska književnost. Na dan stogodišnjice Puškinove, 7. lipnja 1899., čitao u rednoj sjednici pravi član dr. Milivoj Šrepel	118—140
VIII. Knjižnica jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (što je primila g. 1898.)	140—161
IX. Razprave i knjige akademijske izašle tijekom god. 1898.	162—165
X. Pretplatnici na akademijske publikacije za godinu 1898.	166—169

ili istom u drugom redu. Da se kod izdavanja ovih djela zadovolji namjeni Prve hrv. štedionice, uzimat će akademija u prvom redu obzir na znanstvena djela iz humanističkih struka, kad se bude radilo o uporabi prihoda glavnice navedene u točki a); kod uporabe pak ostaloga prihoda obazirat će se akademija jednakom mjerom i na struku matematičko-prirodoslovnu.

Da se zaklada uzdrži netaknutom, imadu se za izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu upotrebiti godišnji kamati zaklade i kupovna, koja će unići od prodaje ovih djela. Da bi pak godišnji kamati zaklade dotjecali za svakogodišnje izdavanje bar dvaju znanstvenih djela, — jednoga iz humanističke, a drugoga iz matematičko-prirodoslovne struke, — to je potrebno, da se sadašnja zaklada (7000 for.) znatno uveća rodoljubnim darovima.

Za to se akademija obraća usrdnom molbom na sve rodoljubno općinstvo, kojemu je do napretka znanstvene opće naobrazbene literature hrvatske, da bi akademiji slalo priloge za rečenu zakladu.

Onim rodoljubima, — bili to pojedinci, općine, korporacije ili društva, — koji ovoj zakladi daruju najmanje 400 kruna, davat će akademija na dar sva ona djela, koja će izaći troškom ove zaklade. Oni pako, koji u ovu zakladu daruju i polože najmanje 4000 kruna, dobivat će od

akademije — u smislu §. 35. e) poslovnika akademijskog — na dar ne samo ona djela, što će izaći troškom ove zaklade, nego i sve ostale publikacije, što će ih akademija izdavati tečajem godina, pak i sve one, što ih je akademija izdala od svoga postanka do sada, u koliko ovih ima u zalihi.

Akademija ustanovljuje svaki put na temelju predloga dotičnoga razreda, koje će se djelo izdati troškom ove zaklade. Za izvorna djela, što će se izdavati troškom ove zaklade, ustanovljuje se piscima honorar od 80 kruna (osamdeset kruna) — četrdeset forinti — po štampanom arku. Za prijevode odredit će skupna sjednica honorar na temelju prijedloga dotičnoga razreda od slučaja do slučaja. Piscu dotičnoga djela, što će se izdati troškom zaklade, može akademija povrh nagrade dati deset primjeraka. Pravo vlasništva i sva nakladna prava na djelo, što će ga izdati zaklada, prelaze na jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti.

Gospoda članovi akademije umoljavaju se, da bi svoje predloge ili svoje mnijenje o ovoj novoj vrsti akademijskih publikacija priobćili upravi akademije.

U Z a g r e b u, 4. srpnja 1897.

Jugoslavenska akademija
znanosti i umjetnosti.